

Hazreti
İbrahim
Halilullah (a.s.)

Hazreti
Eyyüp (a.s.)

ve

Peygamberler Şehri

Urfa

Mehmet OYMAK

Hız. İbrahim Halilullah ve Urfa kitabı ile
Urfa ve Hız. Eyyub kitabının birleştirilmiş

8. Baskısı : Ağustos 2012

Kitabın Adı :

Hız. İbrahim Halilullah, Hız Eyyûb ve Peygamberler Şehri Urfa

Yazarı : Mehmet OYMAK

Fotoğraflar : İbrahim Halil KARACA

& Mehmet BADILLI

Haberleşme Adresi :

1- Harran Dergisi

Rızvaniye Camii Medresesi

No. 33 Balıklıgöl / ŞANLIURFA

2-Halilürrahman Kitabevi

Balıklıgöl/ŞANLIURFA

www.mehmetoymak.com

www.adimadimurfa.com

Baskı

Elif Matbaası

0.414. 314 14 68 ŞANLIURFA

ISBN : 975-0000-0-0

İÇİNDEKİLER

Birinci Baskının Önsözü.....	17
Önsöz.....	18
I. BÖLÜM : Hz. İbrahim Halilullah ve Urfa	21
Nemrud'un Rüyası.....	22
Hız. İbrahim'in Doğması.....	23
Hız. İbrahim'in Alemlerin Rabbini Arayışı.....	24
Hız. İbrahim Babaevinde.....	25
Hız. İbrahim'in Gözlemleri.....	26
Putlarla Mücadele.....	27
Putları Teşhir Etmesi.....	27
Hız. İbrahim'in Peygamberliği	28
Mücadele Şiddetleniyor.....	29
Putların Kırılması.....	30
Nemrud'un Yaktırdığı Ateş	32
Ateş ve Gül Bahçesi	33
Yeniden Mücadele.....	34
Hız. İbrahim'in Mucizelerinden Biri Daha	35
Nemrud'un Allah'la Yarışmaya ve Savaşmaya Kalkışması.....	35
Nemrud'un Helaki Kendisinin ve Kavminin	
Hüsrana Uğraması.....	37
Harran'a Hicret.....	41
Hız. İbrahim Halilullah'ın Harran'daki Hayatı.....	41
Hız. Sare ile Evlenmesi.....	42
Hız. İbrahim'in Harran'dan Hicretinden Sonraki Hayatı.....	44
Hız. İbrahim'in Hz. Hacer'le Evlenmesi ve Hz. İsmail	45
Zemzem Mucizesi	47
Kurban Olayı.....	48
Hız. İbrahim ve Hz. İsmail Teslim Olunca.....	50
Hız. Sare'nin Çocuğu Oluyor.....	51
Hız. Hacer'in Vefatı ve Hz. İbrahim'in Ziyareti.....	51
Beytullah'ın İnşası ve Hac	52

Hacer-i Esved.....	53
Hz. İbrahim Halilullah'ın Harran'dan Hicretinden Sonraki Hayatından Bazı Önemli Olayların Özeti	56
Muhakkak ki Bu Açık Bir İmtihandı.....	57
Mekke ve Kabe	57
Hz. İsmail'in Evlenmesi.....	58
Beytullah'ın İnşası.....	59
Hz. İbrahim Halilullah ile İlgili Özellikler.....	60
Hz. İbrahim (a.s.)'e Gelen Vahiy.....	62
Hz. İbrahim'e Gelen Suhuftan Bir Bölüm.....	62
Hz. İbrahim ile İlgili Bazı Rivayetlerin Tahlili.....	64
İsrailiyyat Nedir.....	65
İsrailiyyata Bazı Örnekler	65
Belgelerde Urfa ve Hz. İbrahim	67
Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde Hz. İbrahim	67
Halilullah ve Urfa	67
Urfa'nın Özellikleri.....	67
Hz. İbrahim Halil Camii Mektebi ve Asitanesi.....	68
Nemrud'un Ateşi'nin Sönmesi	70
Altın Küpeli Balıklar - "Serdab'ı Bağdad" Mevkii.....	70
Cennet Meyvesi : Nar.....	71
Hz. İbrahim Halilullah'ın Dayak Cezası.....	72
Urfa'nın acayip ve Garip Eserleri	72
Hz. Davud'un Mabedhanesi	73
Balıklardaki Sır	74
Hz. İbrahim Mancınığı'nın Evsafi.....	74
Hz. İbrahim Ağacı.....	74
Mezarında Oturan Veli.....	75
Urfalı Şair Nabi'de Hz. İbrahim Halilullah ve Urfa	76
Yeşil Sanduka	76

İnsanlara Koşan Balıklar	77
Birkaç Mızrak Boyu Kül	77
Kaside	79
Nabi'nin Hayriyye Adlı Eserinde Hz. İbrahim ve Urfa	80
Mevlid-i Halil Camii ve Kitabeleri	81
Hz. İbrahim'in Doğduğu Yer Üzerine	86
Sümer Ur'u	86
Kildan Ur'u	86
Harran'daki Ur	87
Ebla ve Hz. İbrahim Ur'u	87
Harran - Arran (Ij akrnessa)-Karran	88
Seruğ - Seruç	89
Mancınıklar	89
Ateşe Düştüğü Makam	89
Ayn-el Ürus / Ayn Halilurrahman	90
Abram Adı	90
Kuşoğlu Nemrud	90
Nemrud'un Tahtı ve Nemrud Dağı	91
Babil	91
Sevad	92
Sabiilik ve Müneccimlik	94
Kuti'ler	95
Guta	96
Tareh - Azer	96
Kusa	96
Urfa Halk Biliminde Hz. İbrahim Halilullah	98
A) Günlük Yaşayışta ve Dilde Hz. İbrahim	99
Kazane - Kazanhane Köyü	99
Vurha	99
İbrahim Halil ve Anzılha	100
İbrahim Halil Bereketi	101
Misafirperverlik	101

Baharda Bayram.....	102
Urfa Folklorunda Hz. İbrahim'le İlgili Hayvanlar.....	102
Urfa'dan Folklorik Yemekler.....	103
Çiğköfte.....	103
Tirit.....	104
Yoğurt.....	104
Sonuç.....	105
Cudi Dağı ve Hz. Nuh.....	105
Soğmatar ve Hz. Musa.....	105
Hz. Lut.....	106
Urfa'nın Hz. İbrahim'in Doğduğu Yer Olduğunu İfade Eden Bazı Şiirler.....	107
EKLER : Hz. İbrahim ve Urfa ile İlgili Belge ve İktibaslar.....	111
Hz. İbrahim Halilullah'ın Vasıfları Hakkında.....	117
İlahi : Güfte ve Nota.....	120
Hz. İbrahim ve Peygamber Efendimizin Soy Kütüğü.....	122
2. BÖLÜM Hz. Eyyub ve Urfa	123
Hz. Eyyûb Peygamber.....	125
Hz. Eyyûb'un Özellikleri.....	125
Sıkıntılarının Başlaması.....	126
Mallarını ve Çocuklarını kaybetmesi.....	126
Hz. Eyyûb'un Hastalanması.....	127
Örnek Kadın Hz. Rahme Ana.....	127
Şeytan Sahneye Çıkıyor.....	128
Sabır.....	129
Hz. Eyyûb' un Allaha Seslenişi.....	130
Herkes ibret Alsın.....	131
Allah'ın İnsanlara Emirlerini Kolaylaştırması.....	131
Kaybettiklerinin Misliyle Verilmesi.....	132
İmam-ı Gazali'de sabır ve Sabredenler.....	134
Tıbyan Tefsirinde Hz. Eyyûb.....	137

İbn-i Kesir'in Hadislerle Yaptığı Tefsirde Hz. Eyyûb.....	138
Ahmed Mürsîdî'nin Hz. Eyyûbu anlatması.....	142
Bediüzzamandan Hz. Eyyûb Sabrına Bir Yorum.....	146
Hz.Eyyûb İle ilgili Bazı Bilgiler.....	146
Hz. Eyyub'un Yaşadığı Yer.....	148
Hz. Eyyûb'un Soyu.....	148
Hz. Eyyûb'un Doğduğu Yer.....	149
Hz. Eyyûb ve Urfa.....	149
Eyyubiye Mahallesi.....	150
Çile Mağarası - Sabır Mağarası.....	150
Şifalı Kuyu.....	150
Şifalı Hamam.....	151
Guta ve Kuti'ler.....	151
Rahme ve Eyyûb Adları.....	152
Hz. Eyyûb'un Mağara Evi.....	152
Eyyubnebi Beldesindeki Makamlar.....	154
Eyyûb Nebi Beldesi.....	154
Hz. Eyyûb'un Türbesi Neden Eyyûb Nebi'de.....	154
Hz. Eyyûb Türbesi.....	155
Hz. Elyesa Makamı.....	156
Hz. Rahme Türbesi.....	157
Hz. Eyyûb'un Sırtını Dayadığı Taş.....	158
Tılgoran Köyü.....	158
Gırlavık Köyü.....	158
Şeyh Sünnusi'nin Urfa'yı Ziyareti.....	159
Eyyubnebi Beldesini Ziyareti.....	159
Sonuç.....	160
Hz. Eyyûb Makamlarının Onarımı.....	161
Urfa Merkezindeki Eyyübiye - Eyyûb Peygamber.....	
Makamları.....	161
Eyyûb Nebi Beldesindeki Makamların Onarımı ve.....	
Düzenlemesi.....	162

Eyyûb Nebi Onarım Kitabesi	164
Hız. Eyyûb Türbesinin İçindeki Kitabesi	165
Ya Eyyûb	166
Hazreti Rahme	167
3. BÖLÜM KISACA URFA TARİHİ	169
Kısaca Urfa Tarihi	170
Bölgenin Yazılı Tarih Öncesi	170
Bölgenin Tarihine Işık Tutan Bazı Kazılar	171
Urfa'nın Kuruluşu	173
Urfa'nın Tarihindeki Adları	173
Bilinen Tarihi	174
İslami Hakimiyet Dönemi	174
4. BÖLÜM ŞANLIURFA'NIN GÖRÜLMEMEYE DEĞER YERLERİ ve PEYGAMBER MAKAMLARI	177
Ulu Camii	178
Eyyûbi Medresesi	179
Şeyh Bekir Sebili Ve Türbesi	179
Eyyûbi Medresesi Çeşmesi	179
Firuz Bey Çeşmesi	179
Rızvaniye Camii	180
Rızvaniye Medresesi	180
Halil-ür Rahman Camii	180
Halil-ür Rahman Medresesi	180
Hasan Padişah Camii	181
Sultan Hamamı Ve Keçeciler Hamamı	181
Gümrük Hanı	182
Çarmelik Hanı (Kervansarayı)	182
Çarmelik Camii ve Hamamı	183
Harran Şehri	184
Hanel Bağrur Kervansarayı	185
Soğmatar Harabeleri ve Sin Kültü	185
Şuayb Şehri Harabeleri	185

Göbeklitepe.....	187
İşin Aslı.....	188
Göbekli Tepenin Önemi.....	189
Haleplibahçe Mozikleri.....	190
Peygamberler Şehri Urfa Urfadaki Peygamber Makamları.....	192
Hz. İbrahim Makamları.....	192
Hz.Elyesa Makamı.....	192
Hz. Şuayb Şehri ve Mağarası.....	192
Cudi Dağı ve Hz. Nuh.....	193
Soğmatar Ve Hz. Musa Kuyusu.....	193
Hz. Lut.....	194
Hz. Yakup ve Hz. Yusuf.....	194
Peygamberler Şehri.....	195
Urfayı Gezeceklere Bir Program.....	196
Şanlıurfa Şehir Planı.....	200
Urfa İl Haritası.....	201
5. BÖLÜM FOTOĞRAFLAR URFA.....	203

BİRİNCİ BASKININ ÖNSÖZÜ

Yüce ALLAH'a sonsuz hamd ve sena

Yüce Resul'üne sonsuz selat ve selam olsun...

Allah'ın DOST dediği bir peygamberi, peygamberler atasını anlatmak elbette zor bir şeydir.

Ancak gene Allah'ın Kitabı'ndan faydalananarak anlatmaya çalıştığımız için mümkün olduğunca hataya düşmemeye çalıştık. Bizim asıl üzerinde durmaya çalıştığımız Hz. İbrahim Halilullah'ın URFA'mız ile olan bağlantısıdır. Her Urfalı gönlü Hz. İbrahim ile dolu olarak büyür. Biz de aynı duygu ve inançlarla büyüdük.

Cenab-ı Allah Urfa'mıza dostunun makamını lütfederek, bu toprakları mübarek kılmış, şereflendirmişti. Ancak bazı araştırmacı ve bilginler O'nun doğum yerini ve makamını başka yerde göstermeye çalışmışlardı. Biz O'nun Urfa'da yaşadığını kabul ederken, bir araştırma konusu olarak da düşünüyorduk. Özellikle HARRAN DERGİSİ'nde beraber çalıştığımız kardeşlerimiz bizi buna teşvik ediyorlardı. Sonuçta Hz. İbrahim Haliullah'ın Urfa'da doğup yaşadığına bizi inandıran, EBLA kazılarında çıkan bilgiler çalışmamızı yayınlamak için cesaret verdi.

Yüce Allah bizi, Hz. İbrahim Halilullah bereketine ve sevgisine layık kılsın.

Mehmet OYMAK
Şanhurfa, Mart -1990

ÖNSÖZ

Bilgilerin dayanaklarından birisi din ve tarih, diğeri de geleneklerdir.

Gelenegimizde kitaba "Allah' a hamd, Resulü' ne selat ve selam" ile başlanır. Bizde bu usule uyarak sizleri selamlıyoruz.

Değerli okuyucularımıza kitabımızın "Hz. İbrahim Halilullah ve Urfa" ilgili bölümünde şunları sunmak istedik :

Hiz. İbrahim Halilullah'ın özellikle Urfa'daki doğumunu, Urfa'da Nemrut'la mücadelesini Harran'a hicretini ve Harran'daki hayatını birinci baskıda anlatmaya çalışmıştık.

Ancak okuyuculardan gelen yoğun istek üzerine Hiz. İbrahim'in Harran'dan sonraki hayatının da çok önemli bölümlerini daha detaylı anlatmaya çalıştık.

2- Mümkün olduğu kadar Kur'an-ı Kerim, Eski Kaynaklar ve Urfa'daki inanışları, birbirinden ayırarak Urfa ile Hiz. İbrahim ilişkisini vermeye çalıştık.

3- Urfa'da Hiz. İbrahim ile ilgili her söz, inanış, rivayet ve bilgiyi derledik. Kaynak eserlerden Urfa ve Hiz. İbrahim ile ilgili ulaştığımız her bilgiyi aldık ve bunu okuyucuya ulaştırmaya çalıştık.

4- Hiz. İbrahim'in Urfa'da yaşamadığına inananlara ulaştığımız bilgileri ve kanaatimizi aktarmaya çalıştık.

Hiz. İbrahim'in Urfa'da yaşadığını anlatma konusuna bir katkıda bulunmuşsak ve Hiz. İbrahim'in Urfa'da yaşadığına inanmadığı halde; inanır gibi yapanları uyarmada başarılı olabilmişsek memnun oluruz.

Kitabımızın Hiz. Eyyûb ile ilgili bölümünde de şu düşünce tarzından hareket ediyoruz :

Urfa bölgesi hakkında başta HARRAN DERGİSİ olmak üzere; şiir, mekale ve kitap olarak bir çok çalışma ve yayın yaptık. Konumuz olan Urfa ve Hiz. Eyyûb kitabı da aynı kapsamdaki bir çalışmadır. Neden bu çalışmaları yapıyoruz? Bunda birkaç amacımız var. Bunlar:

Birincisi; Özellikle Hz. Eyyûb ile ilgili ayrı ayrı yerlerde bulunan bilgileri bir araya getirmek.

İkincisi; Halk arasında söylenen veya çok dar çevrelerde bilinen bilgileri yazıya geçirmek daha geniş kesimlere ulaşmasını sağlamak.

Üçüncüsü; Urfa ve Hz.Eyyûb konusunu gündeme getirerek ilgilenen çevrelerin değerlendirme yapmalarını sağlamak.

Dördüncüsü; Hz. Eyyûb' un Urfa' da yaşadığına inanmadıkları (Hz. İbrahim ve Urfa' konusunda da aynı düşüncede oldukları) halde ve özel sohbetlerinde Urfa ile ilişkilerini de inkar ettikleri halde; dernek ve kurumları kullanan; Urfa ve Hz. Eyyûb Urfa ve Hz. İbrahim isimli kitaplar yazarak menfaat temin edenlere, biraz olsun bilgiler vermek. Böylece onları da Urfa' nın peygamberler şehri olduğuna inandırmak ve ikiyüzlülüktan kurtarmak.

Makamların tespiti, incelenmesi ve tanıtımı konusunda yapılanları açıklamak için en güzel misal Eyyûb Nebi Beldesidir. Belki bin yıllardır bu makamlar bilinmektedir. Yüzyıllardır vakfiyelere konu olmuştur. IV. Murat döneminde ise ciddi bir şekilde vakıf tesis edilmiştir. Buna rağmen çok az bir kesim buraları bilmekte idi. 1990 yılından itibaren ilgilenmemiz sonunda Eyyûb Nebi Beldesi bu günkü konumuna gelmiştir.

Önemle belirtiyim ki Eyyûbiyede, Mevlûthalil' de ve Halepli' de üç tane önemli mağaranın yerinin belirlenmesi gerekmektedir. Bunlardan Eyyûbiyedeki için önemli bilgiler elde ettik. En kısa zamanda bu konudaki çok önemli bilgileri kamuoyuna duyurmaya çalışacağız demiştik. 6. baskıdan itibaren Hz. Eyyub'un Urfa Eyyubiye sokakta yaşadığı mağaraları tanıtmıştık. Urfa'yı tanıtım konusunda bir görsel belgesel hazırladık. 15 bölümü Urfada Menevi Mekanlar 45 Bölümü Mehmet Oymak'la Adım Adım Urfa Adı altında yayınlanmaktadır. İzlemek için www.mehmetoymak.com sitemisi kullanabilirsiniz.

Urfa bu kitapta ve diğer kitaplarımızda da göreceğiniz gibi peygamber makamları açısından şanslı bir şehirdir. Bu sebeple gönül insanların akınına uğramaktadır.

“Manevi Makamlar” diye de adlandıracağımız bu yerler; insanların kendilerini huzura bıraktığı mekanlardır. Bu makamlarda duygular daha içten dualar daha güzel dile gelir.

İnançla yapılan ve huzur veren bu ziyaretler ve gidiş-gelişler, insanların birbirlerini daha çok sevmesine, dostluğa, kardeşliğe ve barışa katkıda bulunmasına sebep olmaktadır.

Biz Yüce Allah' tan, insanlığa kendisini bilmelerini ve emirleri doğrultusunda yaşamalarını nasip etmesini sabırla diliyoruz.

“Muhakkak Allah sabredenlerle beraberdir.”

Urfa, islamiyetin kabulünden sonra “ EVLİYALAR ŞEHİRİ” olmuştur. Ve tarihten günümüze “PEYGAMBERLER VE EVLİYALAR ŞEHİRİ” olarak adlandırılmıştır. Bu vasfı Urfa'yı Urfa yapan manevi hazinesidir. Bu değere layık olmak ta Allah'ın bir nimetidir.Saygılarımla...

Mehmet OYMAK
Urfa - 2012

İTHAF:Ailemin maddi ve manevi imkanlarını bu tür çalışmalara harcamama hoşgörü ile bakan eşim H. Nuray, kızım H.Esra, oğullarım Ahmet Eymen ve Muhammed Fatih' e teşekkür ile çalışmalarımı ve kitaplarımı ithaf ediyorum. M.O.

1. BÖLÜM
HZ. İBRAHİM
HALİLULLAH (A.S.)
VE URFA

HZ. İBRAHİM

NEMRUD'UN RÜYASI

Nemrut uykudan uyandı. Korku içindeydi. Rüyada tacının, tahtının devrildiğini, çok sevdiği hükümdarlığının elinden gittiğini görmüştü.

Rüyasını yorumlatmak için, kâhinlerini, bilginlerini, komutanlarını topladı. Gördüğü rüyayı anlattı.

Nemrud'a dediler ki: "Senin tacını, tahtını bu ülkede doğacak bir çocuk devirecek. Senin dinini ortadan kaldıracak."

Nemrud bu haberden ürktü. Çünkü ilk defa taç giyen hükümdar oydu. Dini ise puta tapıcılıktı. Doğacak olan bu çocuktan kurtulmanın çaresini sordu. Onlar düşündüler, konuştular ve şu karara vardılar:

-Bu çocuk doğmamalıdır

-Bu çocuk doğmadan öldürülmelidir.

-Bu nasıl olmalıdır, dedi Nemrud?

-Dediler ki, hamile her kadının, doğacak her çocuğu öldürülerek.

Zalim bir hükümdarın, zalim memurları bu karara vardılar. Ve kararı uygulamaya başladılar.

Nice anneler ve onların masum çocukları bu canavar ruhlu zalimlerin elinde can verdi.

Bir rivayete göre de kadınlarla erkekleri birbirlerinde ayırdılar. Ta ki o yıl geçsin ve çocuklar doğmasın.

Ama buna rağmen çocuk doğacaktı.

HZ. İBRAHİM'İN DOĞMASI

Hız. İbrahim'in babası AZER, Nemrud'un çok sevdiği kimselerden olduğu için, O'nu puthanelerine bakmak ile görevlendirmişti. Tevrat'ta TAREH olarak belirtilen adı, Kur'an-ı Kerim'de AZER olarak bildirilir. Bu yüzden, bazılarına göre putlara karşı sevgisini belirtmek için bir put adı olan AZER adını aldığı söylenir.

AZER'İN karısı, NUNA, Nemrud'un o şiddet saçan günlerinde hamile kalmıştı. Hamileliğini gizlemek için her çareye başvuruyor, büyük sıkıntılar çekiyordu. Doğum zamanı yaklaştıkça da korkusu artıyordu. Nemrud'un memurları farkına varırda kendilerine zarar verir diye...

Ve doğum anına yakın, çare olarak şehirden çıkıp bir mağaraya sığınır. Hız. İbrahim o mağarada doğar. Anne ancak çok az bir zaman yanında kalabilir. O'nu sarar, sarmalar ve mağarada bırakarak yine gizlice şehre, evine döner. Akli fikri oradadır.

Kocası AZER'e de durumu anlatır. Merak ve korku içindedirler. Acaba çocuk kurtulur mu?

Hız. İbrahim'in mağaradaki hayatı, korunması ve büyümesi ile ilgili birçok şey söylenmektedir: Mağaradan ilahi bir suyun çıkarak O'na gıda olduğu rivayet edilir. Yahut bir ceylanın gelerek O'nu beslediği, veya parmağını ağzına koyup emerek yaşadığı, söylenir. Yörede yaşayan hikmet sahibi bir ihtiyarın gelerek, oradaki hayatı boyunca kendisini koruyup beslediği, yaşamak için ona gerekli şeyleri sağlayıp öğrettiği gibi bir inanişta vardır...

Her ne şekilde olursa olsun sonuçta peygamber olarak görevlendirilmek üzere seçilmiş Hız. İbrahim'in Yüce Allah tarafından korunduğunu ve hayatının devam ettiğini görmekteyiz.

Anne ve baba kimseye sezdirmeden zaman zaman O'nu görmeye giderler. Sevinçle; yaşadığını, sağlıklı olduğunu görürler. Her gidişlerinde biraz daha gelişmiş, biraz daha büyümüş olarak görmekle sevinçleri artmaktadır. Doğduğu mağarada farklı görüşlere göre 15 gün, 15 ay veya 7 sene kadar kaldığı söylenir. Bilinen; gerçek ise kaldığı sürenin çok üstünde bir yaşta görünmesidir. Bu durumda da artık onun Nemrud'un yasak yıllarında doğduğu anlaşılmamaktadır.

HZ. İBRAHİM'İN ALEMLERİN RABBİ'Nİ ARAYIŞI

Kendisini görmeye geldiği bir gün Hz. İbrahim annesine sorar:

- "Anne benim Rabbim kimdir?

- Benim.

- Senin Rabbin kimdir?

- Baban.

- Babamın Rabbi kimdir?"

Annesi hem cevap veremedi, hem de hayrete düştü. Sus dedi. Gidip olanları duyduklarını kocasına anlattı.

Sonra AZER'e şöyle dedi: İnsanların dinini değiştireceğinden bahsettiğimiz çocuk bizim çocuk olmasın?

Hz. İbrahim, eşyaya, çevreye, varlıklara, gök yüzüne ve her şeye dikkat kesilmiş, seyrediyor ve düşünüyor..

HZ. İBRAHİM BABA EVİNDE

Nemrud'un o yıl doğan erkek çocuklarını ve hamileleri öldürme emrinin üzerinden uzun zaman geçmişti. Bu emri kaldırmıştı. Nemrud'un adamları tarafından, o çocuğun doğumunun engellenemediğinin bildirilmesi üzerine öldürme emrinden, vazgeçildiğini söyleyenler de vardı. Zaten yaşından büyük gösterdiği için anne ve babası da Hz. İbrahim'i alıp eve getirmekte bir sakınca görmediler.

İbrahim baba evindeydi ve sevinç içindeydi. Umutsuz bir hasret bitmişti. Bitmişti ama Hz. İbrahim'in akıllı fikri Rabbindeydi. Çevresinin ve kavminin içinde yabancı gibi idi. Onların inançlarını, tapınmalarını, bir türlü açıklayamıyordu. Sorduğu sorularla, hareketleri ve tavırlarıyla onlara çok şeyler anlatmak istiyordu. Düşüncelerini söylüyordu. Annesi ve babasına içini döküyor, onların kendisini anlamalarını istiyordu.

Hız. İbrahim bir gün babasına sormaya başladı:

- "Ey babam benim Rabbim kimdir?"

-Annendir.

-O halde annemin Rabbi kimdir?

-Benim.

-Senin Rabbin kimdir?

-Nemrud

-Ya Nemrud'un Rabbi kimdir?

Bu soru AZER'i şaşkına çevirdi. Cevap veremedi, ürktü. O şaşkınlık ve korku ile O'na bir tokat vurdu. O'na bu tür konuşmayı yasakladı.

HZ. İBRAHİM'İN GÖZLEMLERİ

Hız. İbrahim geceler boyu sabahlara kadar gökyüzünüseyrediyor, düşünüyordu. Yine böyle bir gecede, lacivert gökyüzünde kendisine şirin gelen yıldızlara baktı:

"Vakta ki İbrahim'in üzerine gece büründü, bir yıldız gördü:

"Bu mu benim Rabbim", dedi derken yıldız batıverince: "Ben öyle batanları sevmem," dedi.

Sonra ayı, doğarken görünce: "Rabbim bu mudur," dedi? Fakat o da batıp kaybolunca, "Yemin ederim ki, eğer Rabbim bana hidayet etmemiş olsaydı, muhakkak sapıklar topluluğundan olacaktım," demişti.

Daha sonra güneşi doğar halde görünce, "Rabbim bu mudur? Bu gördüklerim daha büyük ve parlak, demiş ve batınca da: Ey kavmim bu gördükleriniz hep yok olan varlıklardır. Ben sizin Allah'a ortak koştüğunuz şeylerden katiyen beriyim diye söylenmişti."

Kur'an-ı Kerim bu şekilde Hız. İbrahim'i anlatıyor. Böylece o Allah'ın kendisine vereceği göreve hazır hale getiriliyordu:

"İşte bu (Yıldızların batışından, Allah'ın birliğine yapılan delil çıkarmalar) bizim hüccetimizdir ki, onları kavmine karşı İbrahim'e verdik. Biz dilediğimiz kimseyi derecelerle yükseltiriz. Muhakkak Rabbin tam hikmet sahibidir (Her şeyi) kemaliyle bilendir."

Hız. İbrahim'in devrinde yaşadığı bölgede puta tapıcılıkla beraber gök cisimlerinin yüceliği ve kutsallığı inancı yaygındı. Ay, güneş ve yıldızlarda tanrısal güce inanılıyordu. Belki bundan olsa gerek, kavmini Hakk'a çağırırken, onları örnek verecekti.

"Biz, İbrahim'e atasının ve kavminin sapkınlığını gösterdiğimiz gibi, göklerin ve yerin acibini ve güzelliklerini gösteriyorduk ki, Tevhid hususunda yakîn sahibi olsun."

PUTLARLA MÜCADELE

Hız. İbrahim'in putlar hakkındaki düşüncesi duyulmaya başlıyordu. Putları küçük görmesi, onların güçsüzlüğünü ve acizliğini ortaya koyması gittikçe dikkat çekiyordu. Yüce Allah bu konuda O'na yol gösteriyordu.

Allah'ın birliği ve O'na iman etmeye davet konusunda onlarla çevresindeki insanlarla sorulu - cevaplı münazaralara giren Hız. İbrahim çok açık seçik, ifade ve delillerle anlatıyordu:

"Hani o babasına ve kavmine demişti ki: Siz neye tapıyorsunuz? Onlar da bir takım putlara tapıyoruz, bütün gün onlara ibadete devam ediyoruz, dediler.

(İbrahim onlara) dedi ki: Dua ettiğiniz zaman o putlar sizi duyuyorlar mı ?

Yahut size fayda veya zarar verirler mi?

Dediler ki: Hayır bize cevap vermezler, fayda ve zararları da dokunmaz, ancak biz, babalarımızı böyle yapıyor bulduk."

Ona verdikleri kendilerince en geçerli cevap: Atalarının böyle tapınmaları idi. Bu din atalarının dini idi. Onlardan gördükleri gibi batıl dinlerini devam ettiriyorlardı.

PUTLARI TEŞHİR ETMESİ

Putlara tapınmanın geçersizliğini çeşitli yollarla ortaya koymaya başlayan Hız. İbrahim'i, babası Azer bunları terk ettirmeye çalışıyordu.

Onu tapınaklarına götürüyor putları gösteriyor, özelliklerini anlatıyordu. Söylediklerinin cevabını alıyordu:

"Bir vakitte İbrahim babasına ve kavmine şöyle demişti: Bilin ki, ben sizin taptıklarınızdan beriyim. Ancak ben yaradana taparım. Çünkü O, beni hidayete erdirecektir,"

Bazıları: Hz. İbrahim'in kendisine verilen putların boyunlarına ip bağlar ve yerde sürükleyerek onların acizliklerini anlattığını söylerler. O'nu bu durumda görenler İbrahim adlı bu gencin onların taptıklarını böyle küçük düşürmesine, dayanamaz sinirlenir karşı koyarlardı. Hz. İbrahim ise kendi kendilerini korumaktan aciz böyle varlıklara tapınılmayacağını anlatmaya çalışırdı. Çünkü kendi eli ile yapmak ve sonra da tapmak çok basit bir inanıştı, ilkelikti, sapıklıktı.

İnsanlık, tarihi boyunca çok defalar böyle basit ve gülünç durumlara düşmüştü. Cahiliyye çağında yapılan tuhaflıkta böyleydi : Helvadan yaptıkları putlara saygı gösterir dua ederler ve acıkınca da yerlerdi.

HZ. İBRAHİM'İN PEYGAMBERLİĞİ

Kur'an-ı Kerim şöyle buyurur:

"İbrahim'i de kavmine peygamber gönderdik. Hani kavmine şöyle demişti: Allah'a ibadet edin ve O'ndan korkun. Bu sizin için daha hayırlıdır. Eğer bilerseniz.

Siz Allah'ı bırakıp da ancak bir takım putlara tapıyorsunuz ve yalan uyduruyorsunuz. Gerçekten Allah'ı bırakıp da taptıklarınızın, size rızık vermeye güçleri olmaz. O halde bütün rızıkları Allah katında arayın. O'na ibadet edin ve O'na şükür edince (Kıyamette) hep O'na döndürüleceksiniz."

Hız. İbrahim Allah'a kulluk etmeye insanları çağırınca ve kavmine putların tapınmaya değır olmadığını söyleyince, ona karşı sertleşmeye ve her yerde ondan söz etmeye başladılar. Bunun üzerine babası da kendisini uarmaya ve susturmaya gerek gördü.

Hız. İbrahim İse babasına da kavmine de tebliğini sürdürüyordu:

"Hani o, babasına ve kavmine demişti ki, siz neye tapıyorsunuz?"

Onlar da, bir takım putlara tapıyoruz. Bütün gün onlara ibadete devam ediyoruz, dediler."

Hız. İbrahim kendi kendisinden bile haberi olmayan, bu varlıkların ilah olamayacağını çeşitli şekillerde anlatıyordu. Onların anlayabilmesi için, güzel örnekler veriyordu :

"O vakit babasına ve kavmine şöyle demişti: - Siz nelere tapıyorsunuz?"

Yalancılık etmek için mi? Allah'tan başka ilahlar istiyorsunuz?"

MÜCADELE ŞİDDETLENİYOR

Hız. İbrahim ile kavminin mücadelesi şiddetlenmeye başlamıştı.

Artık putlara düşmanlığı şöhet bulmaya başlamıştı. Bunu herkes biliyordu. Ama o bir olan Allah'a imana, davetini sürdürüyor ve Allah'ın sıfatlarını anlatmaya çalışıyordu. Onların tehditlerini de umursamıyordu.

"Kavmi de kendisine karşı mücadeleye kalkıştı. O şöyle dedi: Allah beni doğru yola iletmışken siz, O'nun hakkında benimle çekişmeye mi kalkıyorsunuz? Ben O'na ortak koştuğunuz şeylerden (Putlardan) asla

korkmam. Rabbim dilemedikçe onlar bana hiç bir şey yapamaz. Rabbim her şeyi ilmiyle çevrelemiştir. Artık düşünüp öğüt almayacak mısınız?

Hem Allah'ın sizlere haklarında hiçbir delil indirmedığı şeyleri (Putları) siz kendisine eş tanıdığınızdan korkmazken, ben o eş tanıdığınız pullardan nasıl korkarım? Şu halde korkudan emin olmaya hangi taraf daha layıktır? Eğer biliyorsanız ?

İman edip de imanlarını ZULÜM ve ŞİRK'e bulaştırmayanlar (var ya) işte korkudan emin olmak onların hakkıdır. Ve hidayete erenler de onlardır."

PUTLARIN KIRILMASI

Yukarıda verilen ayet anlamlarında da gördük. Hz. İbrahim, Nemrud ve kavminin putlarının acizliğini ortaya koymak için çok yollara başvurmuştu. Bunlardan en meşhur hadisenin meydana geliş şekli şöyledir:

Nemrud ve kavminin kutsal kabul ettikleri, yılın belirli gününde herkes mutlaka evini terkeder ve bulunduğu şehirden dışarıya çıkardı. Bu inanışları gereği idi. Bu bayramları idi

Giderek bayram yemeklerini de tapınaklarındaki putların önlerine koyarlardı. Törenden dönünce de yemekleri yerlerdi. Yine öyle bir gün şehir dışına çıkmaktaydılar.

Kur'an-ı Kerim de şöyle buyurur:

"İbrahim yolda (onların adetince) yıldızlara bir bakış baktı da şimdi ben hakikaten hastayım, dedi. Bunun üzerine yanındakiler ondan yüz çevirerek arkalarına dönüp kaçtılar."

Bu kaçışları hastalığın kendilerine de bulaşacağı korkusundan olsa gerekti.

Hız. İbrahim de: "Tallahi siz dönüp gittikten sonra ben de putlarınıza elbette bir oyun oynayacağım" dedi.

"Ve gizilce bir yol ile kavminin putlarının yanına vardı. Putlara: -Haydi buyurunuz, şu yemekleri yemez misiniz?, dedikten sonra, bunların üzerine yönelip sağ eli ile şiddetli bir vuruş vurdu."

Başka bir Ayet-i kerimede, mealen "Ve putları param parça etti."

"O'na başvururlar diye yalnız putların büyüğünü bıraktı" der. Hız. İbrahim'in bir balta ile putları kırdığı ve baltayı da bu en büyük putun boynuna astığı da söylenir.

"Müşrikler koşarak tapınaklarına geldiler" olayı duymuş olmalıydılar. Bu fenalığı ilahlarımıza kim yapmış? Kim yaptı İse muhakkak O zalimlerden birisidir, diye soruşturdular. Hız. İbrahim Halilullah'ın onlardan hastayım diye ayrılırken "Bu putlara bir oyun oynayacağım" dediğini duyanlar da olmuştu:

- Bir gencin putları (fena) andığını işittik, O'na İbrahim deniliyor, dediler. Müşrikler:

- Haydi şunu yakalayıp halkın gözü önüne getiriniz, bakalım olabilir ki, halk şahadet eder, dediler."

O'nu bulup getirdiklerinde: "Ey İbrahim! Bizim ilahlarımıza bu hakareti sen mi yaptın? diye sordular? O da:

- Onların şu büyüğü yapmıştır. Hele bir defa sorunuz dedi. Nihayet müşrikler vicdanlarına danıştılar da birbirlerine:

Doğrusu siz haksızsınız dediler. Sonra yine eski kafalarına döndüler, sen gerçekten biliyorsun ki, bu (put)lar konuşmazlar.

Putların konuşamayacaklarını söylediler.

İbrahim: O halde Allah'ı bırakıp da size hiç bir fayda vermeyecek ve zarar da yapamayacak şeylere mi tapıyorsunuz?

Yuh size ve Allah'tan başka taptıklarınıza!.. Hala akıllanmayacak mısınız?"

Hız. İbrahim için Nemrud ve kavmi, artık kararlarını veriyorlardı. Şöyle dediler: "Bunu yakın da ilahlarımızın öcünü alın, eğer bir iş yapacaksanız..."

NEMRUD'UN YAKTIRDIĞI ATEŞ

Uzun süren bir mücadele idi. Nemrud'un korktuğu başına geliyordu. Hız. İbrahim Halilullah Allah'a ibadete ters düşen Nemrud ve kavmini aydınlatmaya çalışıyordu. Kula kul olunamayacağını söylüyordu, putlara kul olunamayacağını, Yüce yaratıcıdan, Allah'tan başka bir şeye tapınılamayacağını en anlaşılır şekilde dile getiriyordu.

Nemrud'un kula kulluk, putlara kulluk düzeni sarsılıyordu. Bu yüzden çılgınca bir ceza biçtiler Hız. İbrahim Halilullah'a:

**"BUNU YAKIN DA İLAHLARINIZIN
ÖCÜNÜ ALIN"**

Ceza olarak düşündükleri şey herkesi ürkütecek ve korkutacak bir ceza olmalıydı. Hakimleri karar vermişlerdi :

(Onlar şöyle) dediler ; İbrahim için (duvarlarla çevrili) bir bina yapın da, O'nu ateşe atın.

O'na böyle bir tuzak kurmak istediler. Biz de tuttuk onları çok alçak duruma düşürdük."

Karanlıkla aydınlığın, cehaletle bilginin, adaletle zulmün, birbirini yok olmaya zorlaması gibi asıl zorlu mücadele HAK ile BATIL arasında oluyordu.

Her Nebi, her Resul HAK'kı tebliğinde kurulu PUT DÜZENLERİ ile mücadele durumunda idi. BATIL hep çirkindi, hep kaba idi ve hep zalim idi. Nitekim nice nebilerin ve nice resullerin canına kast etmişlerdi. Kur'an-ı Kerim'de anlatılan her peygamberin hayatı bu mücadelelerin en çarpıcı örnekleri değil miydi?

Nemrud'un sapkınlığına uyanlar odun yığmaya başladılar. Taşıdıkça taşdılar. Kendilerince büyük bir ateş için. Yaktıklarında yanına yaklaşılamayacak gibi idi.

ATEŞ VE GÜL BAHÇESİ

Yine denir ki, yanına yaklaşamadıkları bu ateşe Hz. İbrahim'i atmak için bir MANCINIK kullandılar. Mancınık çok büyük ölçüde bir sapana benzetilebilir. Hz. İbrahim Halilullah yükseğe kurulan bu mancınığa kondu ve cehennemi ateşte yakılmak üzere atıldı. Nemrud'un yaktığı ateşe atıldığında yardım etmek isteyen meleklerle Yüce Allah şöyle buyurdu : "O'nun (Hz. İbrahim'in) durumunu ben daha iyi bilirim O eğer sizden yardım isterse O'na yardım ediniz. Eğer yalnız bana tevekkül eder benden yardım isterse O'na ben yardım edeceğim. Siz O'nun işini bana bırakınız."

Böylece asıl yardımın kimden isteneceği de insanlara ifade edilir.

Hız. İbrahim'in ateşe atılması sırasında şunu tekrar ettiğı söylenir : "Hasbun'allahu ve ni'mel vekil".

Hız. İbrahim bu en zor durumda büyük ve güçlü imanı ile en büyük yardımcıya Yüce Allah'a teslim olmuştu.

Yüce Rabbimizden ferman geldi:

"(Kudret sahibi olan) BİZ DE DEDİK Kİ: EY ATEŞ İBRAHİM'E KARŞI SERİN VE SELAMET OL"

İşte hakiki sahip, kudret sahibi, yaratıcı, Yüce Allah O'nu korudu. Kur'an-ı Kerim'de buyurur : "Allah O'nu ateşten korudu. Doğrusu bunda inananlar için ibretler vardır."

Nefesler durmuştu... Ateş gülistana dönmüştü ve Yüce Allah'ın DOST dediği Hz. İbrahim sağ ve salim, Nemrud ve kavminin tuzağından kurtulmuştu. "İbrahim'e bir tuzak kurmak istediler. Fakat biz kendilerini daha ziyade hüsrana düşürdük (üzerlerine sinek musallat ederek onları helak ettik)."

YENİDEN MÜCADELE

Bu mucizeden sonra Nemrud ile Hz. İbrahim Halilullah arasında uzun süren münazaralar oluyordu. Her seferinde onları ikna edici bilgiler veriyor, güzel yolu gösteriyor ve yüce Allah'ı anlatıyordu, Tevhid inancını anlatıyordu.

"İbrahim şöyle dedi:

Şimdi gördünüz mü, o sizin ve geçen atalarınızın taptıklarını ?

Muhakkak onlar benim düşmanımdır. Ancak alemlerin Rabbi müstesnadır.

O'dur ki, beni yaratıp da doğru yolu bana gösteriyor. O'dur ki, beni yediriyor içiriyor.

Hastalandığım zaman da O bana şifa veriyor.

O'dur ki, beni öldürecek ve sonra diriltecek. O'dur ki, hesap gününde günahımın bağışlanmasını kendisinden umarım.

Rabbim bana bir hikmet ver ve beni salih kimselere kat. Benden sonra gelecek ümmetler içinde, hayırla anılacak bana güzel bir yad kıl."

"Beni, Naim cennetinin varislerinden kıl."

HZ. İBRAHİM MUCİZELERİNDEN BİRİ DAHA

Hz. İbrahim : "Ya Rabbi! Bana ölüleri nasıl dirilittiğini göster" dedi.

Yüce Allah: "Ölüleri dirilittiğime inanmadın mı?" diye buyurdu.

Hz. İbrahim : İnandım evet gönlüm mutmain olsun diye derim, dedi.

Bu olay imanın, "İlmel-Yakîn" derecesinden "Aynel-Yakîn" derecesine ulaşması için verilen bir örnektir.

Yüce Allah Hz. İbrahim'e 4 kuş (Bir rivayete göre; Horoz, Kaz, Tavus Kuşu ve Karga) almasını ve bunları kestikten sonra etlerini bir birine karıştırarak iki kısma ayırmasını ve her kısmı bir dağa bırakmasını emreder.

Hz. İbrahim bunları yerine getirir. Sonra Allah o kuşları çağırmasını emreder. Hz. İbrahim'in çağırdığı her kuşun parçaları birleşir, dirilir, yanına gelirdi ve Hz. İbrahim'de Yüce Allah'ın kudretine nazar ederdi.

Nemrud, Hz. İbrahim tarafından kendisine anlatılan Yüce Allah'a iman yerine Yüce Allah'a mahsus olan SIFAT'lar ile yarışmaya başladı.

ÖLDÜRMEK ve DİRİLTMEK gibi, YENİDEN CAN VERMEK gibi ve YERİN VE GÖĞÜN yani her şeyin RABBİ OLMAK gibi. İşte bazı örnekler :

NEMRUD'UN ALLAH'LA YARIŞMAYA ve SAVAŞMAYA KALKIŞMASI

Hz. İbrahim'in Yüce Allah'ın sıfatlarını anlatması ve tevhid inancını tebliği Nemrud'u çileden çıkarmaktadır. Hz. İbrahim'e sorar:

- Senin Rabbin kimdir? Hz. İbrahim cevap verir.

- **Benim Rabbin odur ki diriltmeye ve öldürmeye gücü yeter, der.**

Bunun üzerine benzeri Nemrudlar gibi aptallığını ortaya koyar. Adamlarının idama mahkum ettiği iki insanı zindandan huzuruna getirir. Birini affettim, der, serbest bırakır. Diğerini de idama göndererek öldürtür.

- Bak, der. Ben de birini öldürdüm, birini dirilttim.

Yaptığı her hareketle Nemrud'un iktidarı da sarsılmaktadır. Hz. İbrahim O'na şöyle tebliğ de bulunur :

- **Benim Rabbin güneşi doğudan getiriyor. Haydi sen de gücün yeterse batıdan getir, der.**

Nemrud bu defa "**Senin Rabbinle savaşıcağım O'nu yeneceğim**" diyerek hazırlığa başlar. Şöyle bir alet yaptığı rivayet edilir: O'na göre Hz. İbrahim'in Rabbi göktedir. O'na ulaşmak için en güçlü kuş olan kartallardan 4 tanesini iyice besler. Güçlü hale getirir. Sonra bunları aç bırakır. Bir sepeti bunlara bağlar ve başlarının yukarısına gelecek şekilde de et parçaları asar. Böylece kartallar ete ulaşmak için yukarıya doğru uçarak sepette oturan Nemrud'u ve adamını da havalandırırlar. Yukarılara doğru çıkmaya başlarlar.

Hayli yükseldikten sonra oklarını fırlatırlar. Oklarının ucu kanlı olarak geri döner. Çünkü Nemrud artık cezayı hak etmiştir. Görevli melek okların ucunu kana bulamıştır.

Nemrud sevinçle : "**İşte İbrahim'in tanrısını öldürdüm**" der. Kartalları inişe geçirmek için bu defa yemleri aşağıya asarlar. Böylece sevinçle yeryüzüne yaklaşırken, şiddetli bir fırtınanın saraylarını ve memleketini birbirine kattığını görür. Şaşkına döner.

Artık pes etme noktasına gelmiştir. Ancak dünya saltanatından eli olmamakta gurur ve kibrinden vazgeçmemektedir.

Hız. İbrahim'den kurtulmak için bir yol daha dener. O'nu memleketi terketmek için ikna etmeye çalışır. Bu durum Kur'an-ı Kerim'de Hız. İbrahim'in babası AZER'in ağzından anlatılmıştır.

Onları Allah'a imana tekrar tekrar davet eden Hız. İbrahim'e babası şöyle der : "Sen benim tanrılarımı beğenmiyorsun, ey İbrahim! And olsun ki bundan vazgeçmezsen seni taşlarım. Uzun bir müddet benden ayrıl git."

Nemrud ve kavminin her seferinde hüsrana uğraması kaçınılmaz idi. Ve bu olaylar Kur'an-ı Kerim'de anlatılıyordu. Sonları ise aşağıda verilen ayet meali ile anlatılıyordu:

"İbrahim'e bir tuzak kurmak istediler. Fakat biz kendilerini daha ziyade hüsrana düşürdük (Üzerlerine sinek musallat ederek onları helak ettik).

Helak şekilleri de çok ibret verici idi."

NEMRUD'UN HELAKİ KENDİSİNİN ve KAVMİNİN HÜSRANA UĞRAMASI

Hız. İbrahim hicret ettikten sonra geride kalan Nemrud ve kavmi sivrisineklerin istilasına uğrarlar ve helak olurlar. Geriye kalanlar başka yerlere göç ederler. Nemrud'a ise bir sivrisinek görevlendirilir. Burun deliğinden içeri girerek beynine kadar gider. Nemrud'un hayatına küçücük bir sivrisinek son verir.

"Ona (Hız. İbrahim'e) düzen kurmak istediler. Ama biz onları hüsrana uğrattık. O'nu da Lut'u da alemler için mübarek kıldığımız yere ulaştırıp kurtardık."

Bu Ayet-i Kerime'lerden anlaşıyor ki Nemrud ve kavmi

Allah'tan gelen bir azapla yok olup gitmiştir.

Bu azaptan Hz. İbrahim, Hz. Lut, Hz. Sare ve birkaç mü'min hicret ederek kurtulmuşlardır

RİVAYETE GÖRE ;

Bütün zulümlerine rağmen, Cenab-ı Hak ni'met ve ihsanlarını eksik etmemiştir. Nemrud'a bin yıl padişahlık vermiştir. Fakat imandan mahrum olan bu haydut saltanatına güvenip, "Ben İbrahim'in tanrısını bırakmam elbette onunla yine savaş ederim" deyip ant içmiş. Bunun üzerine Allah ona insan suretinde bir melek göndermiştir.

Bu melek Nemrud'a "Ey Nemrud böyle davranma. Sen Allah'ın zayıf ve hakir bir kulusun. Allah sana bin yıl padişahlık verdi. Kadrini bilmedin ve şükretmedin. En sonunda da göğe çıkıp onunla savaşırım dedin ve Allah'ın peygamberini kalkıp ateşe attın. Yerinden yurdundan ettin. Allah bunun için sana ceza vermedi. Geri dön yaptıklarına tövbe et, İbrahim'e tabi ol, yoksa Allah u Te'ala pek zayıf bir yaratık elinde seni helak eyler" der.

Nemrud bu da'vete aldırılmaz: "Sözlerinden öyle anlaşılıyor ki İbrahim'in kavmine ve akrabasına benzersin. Bu memlekette benden başka padişah bilmem. Eğer benden daha yüce gökte padişah varsa sen ve İbrahimde onun adamısınız. Gidin o padişahınıza haber verin, ordusunu toplayıp getirsin. Ben de askerimi toplayayım. Gelsin savaşalım. O galip çıkarsa Babil ülkesi onun olsun, ben galip gelirim zaten tasarrufum altındadır." der. Ve hemen emredip her tarafa adamlarını salar. Yüz bine yakın adam toplanır.

Sonra insan şeklindeki melek'i karşısına çağırıp ona: "Git gök tanrısına söyle işte ben askerimi topladım, onunla savaşmaya hazırım. Kendiside toplansın savaşalım" der.

Melek: "Ey aptal, senin gibi bir biçareye asker ne

hacet, Allah bir avuç hakir mahlukuna emretse seni ve askerlerini bir saniye içerisinde yerle bir eyler” deyip yüzünü göğe çevirerek: “Ey Allah'ım sen bu zalimin ne söylediğini bilirsin, artık bunun hakkından gelmenin zamanı gelmiştir. Sen her şeye kadirsin, onu perişan et ya Rabb'i” diye beddua eder.

Bu rivayette devam edilerek şöyle denir :

Bunun üzerine artık, zulmü arş-ı a'laya ulaşan bu kafiri yok etmek için yaratıklar içinde kendisinden zayıf mahluk olmayan sivrisineklere Allah Te'ala emreder. Nemrud ve askerlerinin üzerini siyah bulutlar gibi sivrisinekler kaplar. O kadar gelirler ki, o inkarcıların kafirlerin başlarına, yüzlerine üşüşürler ve bunları ısırmağa başlarlar. Isırdıkları adamların kurtuluşu mümkün olmaz. Isırdıkları atlar ise ızdıraptan üzerindeki binicileri yere fırlatırlar.

Sivrisinek istilası başlar başlamaz Nemrud dehşete kapılıp güçlkle kendisini saraya atar. Kendisine inen bu azaptan kurtulacağını sanarak içeri kapanır. Nemrud'un helaki için Allah (c.c.) o sineklerden bir gözü kör, bir ayağı topal ve pek zayıfça birisini görevli kılar. Havadan inip baca deliğinden içeri girerek Nemrud'un dizine konar. Nemrud onu öldürmek isteyince kalkıp burun deliğine girer. Buradan beynini yavaş yavaş kemirmeye başlar. Acıdan muvazenesini kaybeden ceberut Nemrud iki eli ile başını döğmeye başlayarak feryad u figan eyler. Bin yıllık padişahlığı süresince hiçbir zaman kendisine musibet ve zahmet erişmeyen Nemrud, küçücük zayıf bir sivri sineğe mağlup olmuştur. Nihayet can çekişme nöbetleri gelir. Gözü dönmüş bu canavar, kıvrılır vakti tamamlanınca canı cehenneme gider.

Bir başka rivayet ise şöyledir: Nemrud'un burnuna giren sivrisinek beynini kemirmeye başlayınca feryad u figan ederek kendi kendisini kaldırıp yere vurur. Adamları sivri

sineği çıkarmak için çeşitli çarelere baş vururlar, ama nafile. Bu küçük ve zayıf sivrisinek emr-i ilahi gereği mutlaka görevini tamamlayacaktır. Hizmetkarları keçeden bir tokmak yapıp, nöbetleşe Nemrud'un kafasına günlerce vurmaya başlarlar. Nemrud "vur ha" dedikçe adamları keçeden yaptıkları tokmakla vururlar. sonunda vurma işiyle görevli bir adamı, artık bu işten bıkar ve gizliden yaptırdığı demirden bir tokmağı koynuna saklar. Nöbet kendisine geldiğinde, keçeden tokmak yerine bu demirden tokmakla kafasına vurarak Nemrud'u öldürür.

Halk arasında nesilden nesile aktarılarak gelen bilgilere göre "RUHA" ismi bu olaydan sonra ortaya çıkmıştır. Söyle ki: Nemrut'un "vur ha" demesi halk arasında yayılmış ve Nemrud'un öldüğü şehre isim olmuştur. "Vur ha" zamanla dil değişimine uğrayarak "Ruha" olmuş. "Ruha" ise, son olarak Urfa olarak değişime uğramıştır. O günden bu güne Urfa olarak bilinmektedir.

İnsanlığın yaradılışından bu yana tarih bize gösteriyor ki, hemen hemen her devirde Allah'a isyan eden, insanlara zulm eden zalim ve gaddar insanlar türemiştir. İşte bu ceberrüt ve nankörlerden birisi de Nemrut'tur. Zalimlerin sonu daima mağlubiyet ve zillettir.

HARRAN'A HİCRET

Hız. İbrahim'e kavminin çoğu iman etmedi. Ancak o ateş atılma olayında iman edenler oldu. Kendisine ilk iman eden ise amcası veya kardeşı Harran'ın oğlu Hız. LUT idi.

"Bunun üzerine İbrahim'e (ilk olarak) LUT iman etti, İbrahim şöyle dedi: Ben Rabbimin emir ettiği yere (Harran'dan Kenan'a) hicret edeceğim. Şüphe yok ki Allah, Azizdir, Hakimdir."

Hız. İbrahim Halilullah'ın göçünü anlatan ayet meallerinden biri de şudur:

"Böylece İbrahim'i ve (kardeşinin oğlu) LUT'u, (Nemrud ve kavminden) kurtardık ve onları, içinde alemlere bereket verdiğimiz arza (Kenan'a) ulaştırdık."

Bir çok Peygamber gibi Hız. İbrahim de HİCRET ediyordu. Doğduğu memleketi kendisine inananlarla beraber terk ediyor ve HARRAN'a göç ediyordu.

Hız. İBRAHİM HALİLULLAH'IN HARRAN'DAKİ HAYATI

Hız. İbrahim kardeşı (veya amcası) Harran'ın oğlu Hız. Lut ve beraberindekilerle birlikte Harran şehrine hicret eder. Hız. İbrahim'in burada on beş yıl kaldığı söylenilir.

Bu tarihi şehir Hız. İbrahim'in hayatında önemli bir yer tutmuştur. Burada Hız. İbrahim Halilullah'ın evi, tabii zeminde oyulmuş bir ibadethanesi, güneşlenirken ve dinlenirken sırtını dayadığı bir taş makam olarak şöhet bulmuştur. Seyahatnameler bu taşın yöre halkınca ve dışarıdan gelen yabancılarca ziyaret edildiğini bize aktarır.

Harran'da Hız. İbrahim (a.s.)'in babasının vefat ettiğinde bu şehrin surlarının dışındaki Şeyh Yahya Hayati Harrani

Türbesinin bulunduğu mevkiye defin edildiği söylenilir.

Hz. İbrahim Harran'da bir süre kalır. Kırk beş yaşına kadar burada çiftçilikle uğraşır. Burada halkı sürekli hak dine davet ettiği ve ilk olarak amcası Harran'ın kızı Hz. Sare'nin kendisine inanıp onu tasdik ettiği bilinir. Hz. Sare oldukça güzel, güzelliği dillere destan olmuş iffetli bir hanımefendidir. Sürekli, Hz. Lut (a.s.) ve Hz. İbrahim (a.s.)'e sorular sorar, Hz. İbrahim'i can kulağıyla dinler ve böylece imanı kuvvetlenir.

Hz. İbrahim (a.s.)'in buradaki misafirliği de sona erer. İkinci hicret için kendisine vahy gelir ve Harran'dan da ayrılmaya karar verir.

Hz. Lut (a.s.)'u ve kendine inananları yanına alır. Harran'dan güneye doğru yönelirler.

HARRAN'dan güneye doğru yola çıkarak kendisine yurt olarak tutacağı memlekete yönelmiştir. Bu memleket Şam (Suriye anlamında), Kenan ili ve Filistindir. Ama önce Haleb'e yerleşirler.

HZ. SARE İLE EVLENMESİ

Hz. İbrahim (a.s.) Harran'dan ayrılmadan önce, amcası kızı Hz. Sare ile evlenmeye karar verir, durumu amcası Harran'a açıklar. Amcası Harran kızı Hz. Sare'nin Hz. İbrahim'in dinine girdiğini, iman ettiğini ve yeğeni Hz. İbrahim'e muhabbet duyduğunu bilmektedir. Kızının da görüşünü alarak Hz. İbrahim ile evlenmesine ve onunla birlikte gitmesine izin verir. Hz. Lut, Hz. Sare ve birkaç mü'min ile birlikte kabile yola koyulur.

Urfa'nın 50 km. güneyinde, Harran'ın 20 km. güney batısındaki bir su kaynağında konaklarlar. Hz. İbrahim (a.s.) ve Hz. Sare'nin evlilik töreni burada yapılır.

Evlilik merasimlerinin yapıldığı yere “düğün gözü”

anlamında “Aynel Urus” denmiş, halen de halk arasında bu isimle anılmaktadır. Bir diğer adı ise “ayn Halil'ür-Rahman” dır. “Halil'ür-Rahman kaynağı ve gölü” anlamındadır. Bugün yarısı Şanlıurfa'nın Akçakale sınırında, yarısı da Suriye'de kalmış olan bu su kaynağı bir vaha görünümünde olup, Hz. İbrahim makamı olarak bilinmekte ve ziyaret edilmektedir.

HZ. İBRAHİM'İN HARRAN'DAN HİCRETİNDEN SONRAKİ HAYATI

Evlenme merasimi bittikten sonra kafilesiyle yola devam ederek Şam (Suriye'ye) 'a gelip yerleşir. Kendisine bugünkü Halep Şehri'nin yerini konak olarak seçer Burada ziraat ve hayvancılıkla uğraşır.

Ebu Hüreyre (r.a. dan: Resulullah (s.a.v.)'in:

"İbrahim seksen yaşında olduğu halde Şam (Suriye)nin Kaddum köyünde sünnet oldu" dediği rivayet edilir.

Bir müddet sonra da Hz. İbrahim. Hz. Lut'u, Hz. Sare'yi ve inanan müminleri yanına alarak Filistin üzerinden Mısır'a doğru yol alırlar. Bu seyahat esnasında Filistin sınırında, Ürdün topraklarında bulunan beş tane güzel şehire rastlarlar. Bu şehirlerin (Sedom. Amuda. Daruma. Sabura ve Somuda) ahali si tamamen küfür sapıklık üzere olduklarından, Hz. Lut (a.s.) bu kavmi ıslah etmek için peygamberlikle görevlendirilir. Hz. İbrahim ve Hz. Sare ondan ayrılarak Mısır'a ulaşır. Bir müddet burada ikamet eder. Mısır Kralı bir gün adamları ile Hz. Sare'yi huzuruna getirir.

Kral, ona sarayında zarar vermek ister. Hz. Sare Allah'a sığınarak krala beddua eder. Ve kralın elleri tutmaz. Hz. Sare'ye yalvarır. Hz. Sare durumunun düzelmesi için bu defa dua eder. Ve kral tekrar eski haline kavuşur. Hz. Sare'ye teşekkürün bir ifadesi olarak, kendisine hizmet için Hz. Hacer'i hediye eder. Hz. Sare yanına katılan Hacerle birlikte dışarı çıkarak Hz. İbrahim'e (a.s) gelir Olanları anlatarak şöyle der: **"Gördün mü! Ey İbrahim? Allah kafiri zelil etti. Hacer'i de bize hizmetçi olarak verdi der."** neticenin inandıkları gibi tecelli etmesinden ötürü, her ikisi de Allah'a şükrederek hamd-ü senada bulunurlar.

Mısır'da bir türlü huzur bulamayan İbrahim (a.s.). Şam'a geri dönmeye karar verir. Kafilesini toplayarak yola koyulur. Filistin topraklarında Sebu denilen mevkiye gelince buraya yerleşir. Sebu mıntıkasında su bulunmamaktadır. Hz. İbrahim burada su bulmaya çalışırken. Berrak ve tatlı bir suya rastlar.

Kafilesi buna çok sevinir ve burada kalmaya karar verirler.

Rivayete göre Hz. İbrahim'in yerleştiği bu yerde bol miktarda suyun çıkmasıyla. etrafta su sıkıntısı çeken kabileler birer birer gelip oraya yerleşmeye başlarlar. Kısa zamanda kalabalık bir topluluk meydana gelir. Bu yer şu anda İbrahim Abad adı ile meşhurdur.

Hz. İbrahim, bir müddet burada ailesi ile birlikte huzur içinde yaşar. Fakat sonradan bazıları kendisine muhalefette bulunur. Huzurları kaçmaya başlayınca oradan da göç edip "Kıst"(Kadise) denilen mıntıkaya yerleşir. Hak Teala Hz. İbrahim'e burada da bol miktarda nimetler verir. Hz. İbrahim'in vefat edinceye kadar Kadise'de kaldığı rivayet edilir.

HZ. İBRAHİM'İN HZ. HACER'LE EVLENMESİ VE İSMAİL

Aradan yıllar geçmiş, bolluk ve bereket içerisinde yaşayan Hz. İbrahim ve Hz. Sare, mal mülk sahibi olmuşlardır. Ancak bir evlat sahibi olamamışlardır. Hz. İbrahim bir evlat sahibi olabilmek için sürekli Allah'a niyazda bulunarak şöyle dua eder: **"Rabbim, bana Salihlerden olacak bir çocuk ver"** Hz. İbrahim'in bu isteğinin farkında olan Hz. Sare kısır olduğuna inanmaktadır. Hz. İbrahim'in bu isteğinin yerine gelmesi için Hz. Hacer evlenmesini ister. Hz. Hacer'den bir erkek çocukları dünyaya

gelir. Hz. İbrahim buna çok sevinir. Adını "İsmail" koyar

Aradan zaman geçer Bir gün büyük hanımı Hz. .Sare, Hz. İbrahim'in yanına gelerek **"Hacer'i ve çocuğunu benden uzaklaştır, muhabbetinizi kıskanıyorum. Yeter artık dayanamıyorum"** der.

Hz. İbrahim Hz.Hacer'i ve Hz.İsmail'i yanına alarak yola koyulur. Mekke-i Mükەرreme'nin bulunduğu yere gelir. Rivayet edilir ki Allah'ın Emri gereği, Cebrail (a.s.) yol boyunca onlara refakat eder. Şimdi Zemzem kuyusunun bulunduğu mevkiye varılınca Hz. Hacer'i ve Hz. İsmail'i burada bırakıp gitmesini söyler. Hz. İbrahim yanında getirdiği bir miktar azık ile suyu yanlarında bırakır. Hiçbir şeyin yetişmediği ıssız; taşlarla ve kumlarla çevrili bu iki dağ arasında kalan Hz. Hacer hiç bir mukavemet göstermeden **"Madem burada kalmamız Allah'ın emridir. Allah bize yeter. Ya İbrahim! merak etme gidebilirsin"** der. Hz. İbrahim onları son bir defa görebileceği *"Seniyyetül: Veda"* denilen tepeye gelince durarak. onlara bakar ve ellerini kaldırıp şöyle dua eder:

"Allah'ım! zürriyetimden bir kısmını senin mukaddes olan evinin yanında ekinsiz bir vadiye yerleştirdim. Ey Rabbimiz; dost doğru namaz kılsınlar. Artık sen, insanlardan bir kısmının gönüllerini onlara meylettir. Onların şükretmeleri umulduğu için kendilerini bazı meyvelerle rızıklandır."

İssız bir yerde küçük bir çocukla yalnız başına kalan Hz. Hacer'in bir kaç gün sonra kendisine bırakılan suyu tükenir. Her ikisi de susuzluktan kıvranmaya başlarlar. Özellikle çocuk olan Hz. İsmail toprak üstünde yuvarlanarak sızlanmaya başlar. çocuğunun bu elim haline bakarak fenalaşan Hz. Hacer bir damla su bulma ümidiyle; Şimdi Kabe'nin ikiyüz metre ilerisinde olan Safa Tepesi'ne doğru

koşmaya başlar. Tepenin üzerine çıkarak vadiyi gözler. Ama nafile hiç kimse yoktur. Safa Tepesi'nden tekrar vadiye geri dönerek bu sefer üçyüz metre kadar ilerde olan Merve Tepesi'ne çıkar. Yine hiç kimseye rastlamaz. Hz. Hacer. bu suretle Safa ile Merve arasında tam yedi defa gidip gelir.

Peygamberimiz (s.a.v.): "Bunun için hacılar Safa ile Merve arasında say ederler buyurmuştur.

ZEMZEM MUCİZESİ

Hz.Hacer bir an susuzluktan öleceklerini düşünürken bir ses duyar. Şöyle seslenir :

- "Ey sesin sahibi! sesini duydum. Eğer gücün yetecekse bize yardım et!" diye bağırır. Hızla oğlu Hz. İsmail 'e doğru koşmaya başlar. Hz. İsmail'in yanı başında bir meleğin kanadının ucuyla ve topuğuyla yeri kazdığını ve oradan berrak bir suyun fışkırdığını görür. Hz. Hacer kaybolmasın diye toprak getirip etrafına dökerek suya bir set yapar. Zemzem (Mısır dilinde; akma, dur,) diye seslenmeye başlar. Bunun üzerine su akmayıp olduğu yerde birikir. Hz. Hacer bu sudan bol bol içer. çocuğunu kaynağı Zemzem Suyu olan sütüyle emzirir.

Hz. Hacer 'in su hususunda ki ızdırap ve ihtirasını gören ve zemzem suyunun çıkmasında sebep olan melek Cebrail (a.s.). Hz. Hacer'e seslenerek şöyle de:

- Artık bundan sonra bu belde halkı susuz kalacak diye endişe etme! Çünkü Zemzem öyle bir sudur ki, ondan ileride (Ehl-i Beyt)" de içecektir. Burada bu çocukla babası Beytullahı bina edeceklerdir. İşte şurası Beytullah olan Kabe'nin yeridir. O Beyt'i şu çocukla babası yapacaktır.

Hz. Hacer bu müjdeden ve sudan ötürü Cenab-ı Hakk'a

sonsuz şükürlerde bulunur.

Hız. Hacer bu hal üzere yaşarken g nt n birinde C rh miler kabilesinden bir kaç kişi yanına gelir. Bunlar kuşların inip kalkmasından burada su olabileceğini tahmin ettiklerini söyler ve eğer müsaade ederse kabileleriyle bu mıntıkaya yerleşerek, kendisine ve oğluna sahip çıkacaklarını söylerler. Hız.Hacer izin verir. C rh milerden sonra da bir çok kabile gelip oraya yerleşir, hepsi de Hız. Hacer'e ve oğlu Hız. İsmail'e büyük saygı gösterirler. İsmail ve annesine Arapça'yı öğretirler. Bunun için Hız. İbrahim ve soyuna Arab-ı M starebe (sonradan Araplaşmış) denilir.

KURBAN OLAYI

Hız. İbrahim zaman zaman gider ailesini ziyaret ederdi. İşte böylesi bir gidişte Hız. İbrahim *Hız. Hacer'in evine yetişmeden yolda uykuya dalar. Rüyasında oğlu İsmail'i Allah u Teala'ya kurban ettiğini görür :*

"Ey İbrahim adağını unuttun mu! Allah ile ettiğin ahde vefa eyle ve adağını yerine getir" Uyandıktan sonra düşünür.

Bu emre uymaktan başka çare yoktur. Ona bir İsmail değil bin İsmail feda olsun. **"Eğer Rabbim dilerse diyetini kendisi halk eder."** Diyerek mutlak bir teslimiyet  rneği gösterip yoluna devam eder. Hız. Hacerin evine yetişir. Burada bir müddet dinlendikten sonra, Hız. Hacer'e dağa çıkacağını bunun için kendir ve bir bıçağa ihtiya ı olduğunu belirtir. Hız. Hacer bunları temin ederek Hız. İbrahim'e getirir. Hız. İbrahim bu defa oğlu İsmail'in de artık büyüdüğünü onu da beraberinde dağa Götürmek istediğini söyler. Hız. Hacer *Hız. İsmail'in babasıyla birlikte gitmesine izin verir. Hız. İsmail'e de şu öğüdü verir: "Oğlum baban biraz yorgun*

görülüyor, ona yardımcı ol, zorluk çıkarma, babanın her emrini yerine getir. Çünkü (O) bizi hayra yönelten ulu peygamberimizdir. diyerek onları uğurlar.

Kurban olayı farklı bir şekilde de şöyle anlatılır:

"Hz İbrahim Hz. Hacer'in yanına geldiğinde: "Ey Hacer! İsmail'i yıka temiz elbiselerini giydir, gözlerine sürme çek ve güzel kokular sür. Zira bir dostumuzu ziyarete gideceğiz der. Hz. Hacer. İsmail'i hazırlar ve babasına teslim eder. Hz. İbrahim bu defa oğluna dönerek: *Ey oğul yanına bıçak ile ip al. Allah rızası için kurban keseceğiz der. Hazırlıklar tamamlanınca Hz. Hacer ile vedalaşıp yola koyulurlar.*

H. İbrahim üzgün ama kararlı bir şekilde dağa yönelir. O'nun bu azmini gören melekler Hz. İsmail için ağlayarak : "Ya Rabbim! İbrahim ne büyük bir kuldur ki, Senin için onu ateşe attılar hiç aldırmadı, şimdi de oğlunu kurban et dedin yine itiraz etmez".

H. İbrahim Mina Dağı'nın zirvesine geldiğinde Hz. İsmail'i kucasına alarak onu son bir defa bağrına basar, koklar. öper ama bir türlü göz yaşını tutamaz.

Babasının ağladığını gören Hz. İsmail -Ey baba niçin ağlarsın" diye sorar.

H. İbrahim hakikati olduğu gibi oğluna anlatmaya başlar.

Gördüğü rüyayı ve bunun gerekçesini gözyaşı içinde oğluna anlatır.

"-Ey Babacığım! Sana emrolunanı yap. İnşallah beni sabredenlerden bulursun".

- Ey benim saadetli oğlum sen ne iyi yardımcısın der.

HZ. İBRAHİM VE HZ. İSMAİL TESLİM OLUNCA

Kur'an-ı Kerim'de bu sahne şöyle ifade edilir. "Böylece ikisi de teslim olunca babası; oğlunu alını üzerine yatırdı"

O anda şöyle bir hitap gelir: "Ey İbrahim rüyana sadakat gösterdin. Şüphesiz ki biz iyi hareket edenleri böyle mükafatlandırırız. Muhakkak ki bu apaçık bir imtihanı." Bu emr-i ilahi karşısında sevincinden ve Rabbi'nin övgüsünden tir tir titreyen Hz. İbrahim, secdeye kapanarak gözyaşı içerisinde Allah'a hamd ü senada bulunur.

O vakit Cebrail (a.s.) elinde semiz ve boynuzlu bir koç ile dağın tepesine iner. Hz. İsmail'in yerine Cebrail ile bu kurbanlık koçu fidye olarak göndermiştir. Kur'an-ı Kerim'de bu sahne mealen şöyle zikredilir: "Ve ona fidye olarak büyük bir kurbanlık verdik." Cebrail (a.s.) elindeki koç ile Hz. İbrahim'in yanına gelir ve Hz. İbrahim'e seslenerek:

"-La İlahe illallah u Allah u ekber" der. Hz. İbrahim (a.s.) alnını secdeden kaldırarak Cebrail (a.s.)'i bir koç ile görünce: "Allah u ekber" diye cevap verir. Bu manzara karşısında Hz. İsmail'de "-Allah u ekber ve-lillahil, hamd" diverek karşılık verir.

Müslümanların kurban keserken okuduğu "Allah u ekber Allah u ekber, La İlahe illallah u Allah u ekber, Allah u ekber ve lillahil hamd" tekbirleri o günden bugüne gelen bir gelenektir.

bir rivayete göre: Cebrail (a.s) ın getirdiği koç Hz. İbrahim (a.s.) tarafından kurban olarak kesilirken bu tekbirler birlikte getirilmiştir denilir.

Kur'an-ı Kerim'de de mealen şöyle ifade edilir:

"Ve sonra gelenler arasında ona (iyi bir nam) bıraktık. Selam olsun İbrahim'e işte biz iyi davrananları böyle

mükafatlandırırız. O Muhakkak ki mümin kullarımızdan dı denilmektedir."

Hz. İbrahim (a.s.) kurbanını kestikten sonra oğlu Hz. İsmail'le birlikte hanımı Hz. Hacer'in yanına gelerek olanları anlatır.

Bir müddet burada ikamet ettikten sonra Filistin'e Hz. Sare'nin yanına döner. burada uzun bir müddet kalır.

HZ. SARE'NİN ÇOCUĞU OLUYOR

Hz. İbrahim ile Hz. Sare yaptıkları her duada bir evlat sahibi olabilmek için Allah'a yalvarırlar. Aradan bir müddet geçer ve Allah'ın bir mucizesi olarak ihtiyar yaşta Hz. Sare hamile kalır. Bu olay bir mucize olarak Allah'ın Hz. İbrahim ve Hz. Sare'ye bir hediyesidir. Çocuğu doğar. Adını İshak koyarlar.

HZ. HACER'İN VEFATI VE HZ. İBRAHİM'İN ZİYARETİ

Bir müddet sonra Hz. Hacer vefat eder. Hz. İsmail, annesini Beytulah'ın kuzey cephesine düşen "Altın Oluk"un bulunduğu kısımdaki yarım ay şeklinde ve yarım duvarla çevrili olan "Hicr-i İsmail" denilen yere defin eder. Hz. İsmail annesinin vefatından sonra Cürhümlülerin ileri gelenlerinden birinin kızıyla evlenir. Vefatına kadar burada ikamet eder.

Hz. İbrahim, Hz. Hacer'in vefatını duyunca, oğlu Hz. İsmail'i ziyaret etmek için Mekke-i Mükerrerme'ye gelir. Ziyaretini tamamladıktan sonra Zemzem kuyusunun yanına gelir. Burada, Hz. İbrahim Cibril-i Emin'i karşısında bulur.

Hz. Cebrail; Ey İbrahim, Rabbin kendisine bir "Beyt"

yapmanı emrediyor, der. İlerleyen yaşına rağmen Beytullah'ı inşa etmekle şereflendirildiği için yüce Rabb'ine şükreden Hz. İbrahim (a.s.). yardım etmesi için verilen görevi İsmail'e anlatır.

BEYTULLAH'IN İNŞASI VE HAC

"Hz. İbrahim (a.s.): -Ey İsmail! Allah u Teala bana muazzam bir iş emretti! dedi.

-Babacığım, Rabb'im ne emrettiyse o emri yerine getir! dedi.

-Fakat bu işte sen bana yardım edeceksin! dedi.

-Babacığım, ben sana her veçhile yardım ederim! dedi.

-Allah u Teala burada bir "beyt" yapmamı emretti! diyerek yerini işaret eyledi"

Çevreden kullanabilecekleri taşı yanı başlarındaki dağdan keserek Beytullah'ı inşa edecekleri alana getirirler. Temelleri atarak duvarları örmeye başlarlar. Planını Cebrail (a.s.) tarif etmekte, yapıcılığını Hz. İbrahim (a.s.). yardımcılığını ise Hz. İsmail yapmaktadır. Temeller yükselince Hz. İsmail bir taş getirerek iskele olarak kullanmasını söyler. Hz. İbrahim bu taşın üzerine basar. Hz. İsmail yerden taş vererek Kabe'nin duvarlarını yükseltirler. Hz. İbrahim'in iskele olarak kullandığı bu taşın üzerine ayak izleri çıkar. muhafaza edilen bu taş, o gün bugündür "**Makamı İbrahim**" diye şöhret bulmuş ve ziyaret edilmektedir.

Kuran'ı Kerim' de bu husus mealen şöyle zikredilmektedir: "**Doğrusu insanlar için (ma'bed) olarak kurulan ilk ev Mekke'de ki o çok mübarek alemlere hidayet kaynağı olan Kabe'dir. Orada apaçık alemlerle, İbrahim makamı vardır. Kim oraya girirse emin olur. Ona yol bulabilen herkesin Kabe'yi hac etmesi insanlar**

üzerinde Allah'ın bir hakkıdır. Kim inkar ederse bilsin ki doğrusu Allah alemlerden müstağnidir (muhtaç değildir).

HACER-İ ESVED

Kabe'nin duvarları istenilen yüksekliğe gelince Hz. İbrahim ördüğü duvar da bir boşluk oluştuğunu fark eder. Hz. İsmail'e bu boşluğu kapatacak bir taş bulmasını söyler. Rivayet edilir ki Hz. İsmail bu taşı ararken; Cebrail (a.s.) elinde dünyada eşine rastlanmayacak beyazlıkta, etrafına ışık saçan ve oluşan boşluğu dolduracak ebatta ki bir taşı Hz. İbrahim'e verir. Getirdiği bu taşı oraya yerleştirmesini söyler. Hz. İbrahim bu taşı oraya yerleştirir. Tamamıyla siyah taşlarla ördüğü Beytullah'ın bu cephesinde bu beyaz taş ayrı bir güzellik katar. Kabe'de ki bu mukaddes taşın, zaman zaman insanların şirke girmeleri nedeniyle, verdiği manevi kirlerden dolayı siyahlaştığı söylenilir. Bundan dolayı bu taş "Hacer-i Esved" (siyah taş) olarak adlandırılır. Bugün bu taş ziyaret edilmektedir.

"İbn-i Abbas (r.a.), Resulü Ekrem (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu rivayet eder: "Hacer-i Esved, Cennet taşlarındandır, yeryüzünde ondan başka cennet taşı yoktur. Süt gibi bembeyaz idi. Cahiliyyet, şirk, küfür, pisliği onu karartmamış olsaydı, ona dokunan her hasta şifa bulur, derdinden kurtulurdu."

Kabe'nin inşası tamamlanınca Hz. İbrahim ve Hz. İsmail Kuran'ın ifadesiyle şu duada bulunurlar: "Ey Rabbimiz! Yaptığımız şu beyt'i tarafımızdan kabul buyur! Şüphesiz ki Sen Semi (duyan) ve Alim (bilen)'sin. Rabb'imiz ikimizi de Sana, teslim olanlardan kıl. Soyumuzdan da Sana teslim olan bir ümmet yetiştir, bize ibadet edeceğimiz yerleri göster, tövbemizi kabul et. Çünkü Sensin Tevvab (Tövbeleri kabul eden) Sensin

Rahim. Ey Rabbimiz soyumuzdan gelecek olan ümmet arasından; Senin ayetlerini onlara okuyacak, kitabı, hikmeti öğretecek ve onları tezkiye edecek bir peygamber gönder, Şüphesiz ki, Aziz, Hakim olan Sensin Sen!"

Kabe'nin inşası tamamlandıktan sonra Cebrail (a.s.) gelerek kendilerine Hacc ibadetinin nasıl yerine getirileceğini öğretir.

"Ya İbrahim, bütün insanlara haccı ilan et, Gerek yürüyerek veya binekler üzerinde uzak yollardan sana gelsinler, Sonra kirlerini gidersinler, Adaklarını yerine getirsinler ve Kabe'yi tavaf etsinler"

Bu emir karşısında oldukça heyecanlanan Hz. İbrahim yüksek bir tepeye (Safa veya Ebu Kubeys tepesi) çıkarak yüksek bir seda ile insanları hacca davet eder. Hz. İbrahim (a.s.) insanlığa şöyle seslenir:

"Ey insanlar! Allah'ın emriyle, Allah'ın gösterdiği yerde sizin için yeryüzünün ilk mabedi yapıldı. Çok mübarek ve alemlere hidayet kaynağı olan Kabe'yi ziyaret gelin. Hepiniz buraya tavafa çağrıldınız" der.

Rivayet edilir ki Hz. İbrahim (a.s.)'in bu sesini Cenab-ı Hakk bütün insanlara ve kıyamete kadar doğacak olanların ruhlarına işittirmiştir. Bu sese kulak veren insanlar dört bir yandan gelerek kendilerine has dilleriyle "**Lebbeyk Allahümme Lebbeyk**" yani "**Ey Allah'ımız davetini kabul ettik**" diye cevap verirler.

Hz. İbrahim gelenleri yanına alarak, Cebrail'in kendisine öğrettiği adab ve erkana uyarak insanlığa ilk Hacc farızasını eda ettirir. Böylece insanlara Allah'a ibadet için kurulan ilk bina "**Kabe-i muazzama**" ibadete açılmış olur. Hz. İbrahim, Hac farızasını yerine getirdikten sonra, Filistin'e eşi Hz. Sare'nin yanına geri döner.

Hz. İbrahim Hz. Sare'yi ve Hz. İshak'ı yanına alarak Mekke-i Mükeremeye gelir. Hz. İsmail ile ailece görüştükten

sonra Hac farizasını yerine getirip Hz. Sare ve Hz. İshak'la Filistin'deki evine döner. Böylece yıllar gelip geçer.

Hz. Sare artık yaşlanmıştı ömrü tamamlandığında vefat eder.

Hz. İbrahim çok sevdiği eşi için defin hazırlıklarını yapıp cenaze namazını kıldırır. Onu Kudüs'ün "Habrün" kasabasındaki Halil'ür-Rahman Mağarası'na defin eder. Hz. İbrahim Hz. Sare'nin vefatından sonra elli sene daha yaşar. Bazısı yüzyetmişbeş bazıları yüzdoksanbeş yıl, hatta ikiyüzyirmibeş yaşadığını belirtir. En doğru rivayete göre. Hz. İbrahim iki yüz yaşında vefat etmiştir. Kudüs mülhakatından Habrün El Halil kasabasında bir mağaraya defin olunmuştur. Ve bugün bu mağara "**Halil'ür-Rahman**" adıyla anılır.

Hz. İbrahim'in vefatından sonra Hz. İshak (a.s.) Şam diyarına peygamber olarak görevlendirilir. Hz. İshak'ın iki oğlu olur. Biri "İys" diğeri "Yakub"dur. Hz. İshak'ın altmış yaşında vefat ettiği ve Halil'ür-Rahman Mağarası'na defin edildiği rivayet edilir.

Hz. İsmail Yemen kabilelerine ve "Amalika" denilen kavme peygamber olarak görevlendirilir. Bu dönemde Amalika kabileleri Arap Yarımadası'nın Suriye taraflarında yaşıyorlarmış. Hz. İsmail'in, evlatları çoğalır. Hz. İsmail'in. Hz. İbrahim'den kırk sene sonra yüzotuzyediy yaşında vefat ettiği ve annesi Hz. Hacer'in Hicr'deki kabri yanına defin edildiği rivayet edilir.

Hz. İsmail'in soyundan sadece bir tek peygamber gelmiştir ki o da **Hz. Muhammed Mustafa** (s.a.v.)'dir Hz. İshak'ın soyundan ise başta Hz. Ya'kub olmak üzere pek çok peygamber gelmiştir. Bunlara "Ben-i İsrail" peygamberleri denir. Ben-i İsrail peygamberleride İsrailoğullarından hep zulüm ve isyan görmüştür. Bir kısmı da Ben-i İsrail tarafından öldürülmüştür.

HZ. İBRAHİM HALİLULLAH'IN, HARRAN'DAN HİCRETİNDEN SONRAKİ HAYATINDAN BAZI ÖNEMLİ OLAYLARIN ÖZETİ

Hz. İbrahim Halilullah hicretinde kendisine bugünkü **HALEB** şehrinin yerini **KONAK** olarak seçmiştir.

Halep, Şehba sıfatı ile anılmaya başlamıştır. Burada ziraat ve hayvancılıkla uğraşan Hz. İbrahim Halilullah'a Yüce Allah dünya nimetleri vermiştir. Bununla insanlara iyiliklerde bulunmaktadır. Hele misafirlere... Misafirsiz yemek yemediği ve sofraya oturmadağı, misafirlerine büyük ikramda bulunduğı huy ile şöhrete ulaşmıştır. **Ebu'l-Edyaf** (konuklar babası) olarak anılmıştır.

Ancak çocuğı olmamıştır. Ürdün (kimî kaynaklarda Mısır da denir) ve Kenan'a seyahetleri olmuştur. Bu seyahatlerinde kendilerine kötülük yapmak isteyen hükümdar, ilahi uyarılara muhatap olunca kendini bağışlatmak için Hz. HACER'i Hz. SARE'ya yardımcı olsun diye vermiştir. Yaşlarının ilerlemesine rağmen çocuklarının olmayışı Hz. SARE'yi üzmektedir. Bunun üzerine Hz. İbrahim Halilullah'ı Hz. Hacer ile evlendirir. Hz. İSMAİL doğar. Durumuna üzölen Hz. Sare'ye de evlat verileceğı Hz. İbrahim'e bildirilir. Doğan oğullarına İSHAK adını verirler, (Kur'an-ı Kerim'de Yüce Allah'ın takdirlerine mahzar olan Hz. İbrahim'in diğör hanımlarından onüç oğlu olmuştur).

KURBAN HADİSESİ

Hz. İsmail'in çok meşhur olan Kurbanlık olayı Kur'an-ı Kerim'de şöyle anlatılır. Hz. İbrahim:

"Ey Rabbim! Bana salihlerden bir çocuk ihsan buyur," (diye dua etti).

Biz de O'na uysal bir oğul müjdeledik."

Bu duasını kabul ederse O'nu Yüce Allah'a adadığı da

belirtilmektedir. Nitekim aradan geçen zaman da ve duasının kabulünün sonucu yani oğlunun olduğunu rüyasında Hz. İbrahim'e hatırlatılır. Adağını yerine getirmesi istenir. Bunu oğluna açınca, oğlu (ayet mealinde);

"Babacığım! Sana, ne emrediliyorsa yap, inşallah beni sabredenlerden bulacaksın, dedi.

Vakta ki bu sürede ikisi de (baba, oğul Allah'ın emrine) teslim oldular, İbrahim çocuğu yanı üzerine yıktı.

Biz de ona şöyle nida ettik: EY İBRAHİM!

Gerçekten rüyana sadakat gösterdin. Şüphe yok ki biz, güzel amel işleyenleri işte böyle mükafatlandırırız:

MUHAKKAK Kİ BU AÇIK BİR İMTİHANDI.

Evet gerçekten Hz. İbrahim, birçok büyük sınavlardan geçmişti. Ve Yüce Allah'a tam itaatle de hep en büyük Ödüllerle ödüllendirilmişti. Bu teslimiyete karşılık Yüce Allah tarafından bir koç hediye edilmiş ve oğluna karşılık kurban edilmiştir. Zaten hiçbir ilahi dinde insanın kurban edilmesi yoktur. Çünkü insan hayatına kesin hak tanınmıştır. Kur'an-ı Kerim'de mealen:

"BİZDEN SAADET VE SELAMET OLSUN İBRAHİM'E" buyrulur.

MEKKE VE KA'BE

Hız. İbrahim, Hız. Hacer ve oğlu Hız. İsmail'i alarak, bugün Mekke şehrinin bulunduğu yere getirdi. Ve onlara bir miktar su ile yiyecek hurma bıraktı. Hız. Hacer, onları bu ıssız ve verimsiz vadide bırakıp gitmekte olan Hız. İbrahim'e bunun bir ilahi emir mi olduğunu sorar?..

Hız. İbrahim, ilahi emir ile kendilerini bıraktığını söyler. Bunun üzerine Hız. Hacer:

"Öyle ise (Allah bize yetiştir). O bizi korur".

Bu yüce teslimiyet, ancak Yüce Allah'a hakkıyla iman edenlerin güzel teslimiyeti idi.

Hız. İbrahim de onlardan görünmeyecek yere kadar gittikten sonra SENİYYE mevkiinde:

"Ey Rabbimiz! Ben, evladımın bir kısmını senin mukaddes olan evinin yanında, ekin bitmez bir vadiye yerleştirdim. Ey Rabbimiz! Namazı gereği üzere kılsınlar diye.. Artık İnsanlardan bir kısmının kalplerini, onlara meylettir. Şükretmeleri için de o belde halkını bazı meyvelerle rızıklandır."

Hız. Hacer'in O mübarek teslimiyeti ve Hız. İbrahim'in o makbul duası Yüce Allah katında öyle güzel neticeler verdi ki:

Zemzem kuyusu lütfedildi. Ondan içen Hız. Hacer, Hız. İsmail'i emziriyordu.

Hız. Hacer'e gelen melek:

Zayı ve helak oluruz diye sakın korkmayınız. İşte şurası BEYTULLAH'ın yeridir. O beyti şu çocukla babası yapacaktır. Muhakkak ki, Allah o işin ehlini zayı etmez.

Hız. İSMAIL'İN EVLENMESİ

Zemzemle bu vadiye can gelmiştir. Cürhüm kabilesi, Hız. Hacer'in izniyle oraya yerleşmişti. Çok sevilen Hız. İsmail onların kızıyla evlenmişti.

Hız. İbrahim önceki iki gelişinde oğlu ile görüşememişti. (Bu kısım Hadis-i Şerif şerhlerinde detaylı anlatılır).

Son gelişinde oğlu ile görüşmüş ve ona:

"Ey İsmail! Yüce Allah bana büyük bir iş emretti," dedi. İsmail de;

"Babacığım! Rabbin ne emrettiyse o emri yerine getir," dedi. Hz. İbrahim: "Fakat bu işte sen bana yardım edeceksin", dedi. Hz. İsmail:

"Babacığım, ben sana her yönden yardım ederim" dedi.

Hz. İbrahim:

"Yüce Allah burada bir BEYT yapmamı emretti"...

BEYTULLAH'IN İNŞASI

Yüce Allah yerini belirterek inşasını emretti. Emri ve şeklini Cebrail (a.s.) tebliğ etti. Hz. İbrahim inşa etti. Hz. İsmail yardım etti.

Sonra Hz. İbrahim Halilullah, Kur'an-ı Kerim'de "Makam-ı İbrahim" diye anılan makamdan "Ey İnsanlar! Rabbinizin beytini ziyarete davetlisiniz, icabet ediniz" diye ilan etti.

Sonraki bir ziyaretinde de Hz. SARE ile gelerek HAC etmişler ve dönmüşlerdir.

(Hz. Hacer ve Hz. İsmail vefatlarında o civara defnedilmişlerdi).

HZ. İBRAHİM HALİLULLAH İLE İLGİLİ ÖZELLİKLER

- Hz. İbrahim Halilullah, misafiri ağırlayanların ve tirit yapıp yoksullara dağıtanların ilkidir.

- Bıyığı kısaltan, tıraşla temizlenen, sünnet olan, tırnaklarını kesen, misvak kullanan, saçını tarayan, mazmaza ve istinşak eden (Su ile ağzını ve burnunu yıkayan), su ile istinca edenlerin ilkidir.

- Kıyamet günü ilk elbise giydirilen kişi Hz. İbrahim'dir.

- Evvah, Halim, Münib, Hanif, Kanit ve Şakir isimleri ile anılır.

- Hz. İbrahim, Melek'ül-Mevt (Ölüm Meleği) ile karşılaştığında: **Rabbim beni niçin dost (HALİL) edindi, diye sordu.Sen insanlara ihsan edersin de, onlardan birşey istemezsin, diye cevap verdi.**

Hız. İbrahim ateşe atılırken üzerinde bulunan ve kendisine Cebraıl a.s. tarafından getirilen gömlek; O'ndan Hız.İşhak'a, O'ndan da Hız. Ya'kub'a kalmıştır. Hız. Ya'kub gömleği bir muhafaza içinde Hız. Yusufun boynuna takmıştı. Hız. Yusuf kuyuya atılırken ve Mısır'da boynunda idi. Ancak babasının gözünün görmemeye başladığını duyunca O'na göndermiş ve yüzüne sürünce iyileşmiş gözleri görmeye başlamıştı.

- Birçok bilgine göre fazilette en üst dereceye çıkmış olan kadınlar şunlardır: Hız. Havva, Hız. Sare, Hız. Hacer, Hız. Asiye, Hız. Musa'nın annesi, Hız. Meryem, Hız. Hatice, Hız. Aişe ve Hız. Fatma.

- Hız. İsmail ve Hız. İşhak kendilerine peygamberlik verilen iki oğludur.

- Hız. İsmail'in annesi Hız.Hacer ile daha önce de Hız.Adem'in ibadet ettiği mevkiye; bugün BEYTULLAH

(Ka'be)'nin bulunduğu yere bırakmıştır. ZEMZEM Kuyusu Allah'ın onlara bir nimetidir.

- Hz. İshak ise KEN'AN'a ve o bölgeye peygamber olduktan sonra soyundan Hz. Yakub ve Hz. Yusuf ile beraber bir çok peygamber gelmiştir. Hz. İsmail'in soyundan da son peygamber Hz. Muhammed (s.a.v.) gelmiştir.

- Hz. İbrahim bu yüzden "Ceddül Enbiya" PEYGAMBERLER ATASI diye isimlendirilmiştir. Urfa'da doğmuş, Harran ve Halep'te yaşamıştır.

- Arabistan, Mısır ve Kenan'a gitmiş. Ka'be ve Mekke'yi kurmuştur. 200 yaşında vefat etmiştir.

- Filistin'de İbrahim Halil Mağarasında yüzlerce peygamberle birlikte defnedilmiştir. Çünkü vefat eden birçok peygamber buraya gömülmüştür.

- Asıl adı İBRAHİM'dir. HALİLULLAH diye şöhret bulmuştur. Çünkü Allah onu DOST olarak kabul etmiştir.

- İbrahim merhametli baba anlamına gelir.

HZ. İBRAHİMİN DİNİ

YÜCE ALLAH ŞÖYLE BUYURUR:

"Ey ehl-i kitap! Her biriniz kendi yanlış inancınıza göre, İbrahim bizim dinimiz üzredir, diyerek niye çekişip duruyorsunuz? Gerek İncil, gerek Tevrat ancak O'ndan sonra indirildi. Hal böyle iken, artık bizim dînimizde idi, diye iddianızın batıl olduğunu anlamaz mısınız?

İbrahim ne bir Yahudi, ne de bir Hristiyan idi. Fakat ALLAH'ı tanıyan gerçek bir müslümandır ve müşriklerden de değildi." Al-i İmran, 65 - 67.

HZ. İBRAHİM (A.S.)'YE GELEN VAHİY

Hiz. Ebû Zer *radiyallahu anh* diyor ki: Ben Peygamber *sallallahu aleyhi vesellem'e* "Allah-u Teâlâ'nın indirmiş olduğu kitapların tamamı ne kadardır?" diye sordum. Peygamber *sallallahu aleyhi vesellem* buyurdular ki: "100 sahife ve 4 kitaptır. 50 sahife Hiz. Şit *aleyhisselam'a*, 30 sahife Hiz. İdris *aleyhisselam'a*, 10 sahife Hiz. İbrahim *aleyhisselam'a*, 10 sahife Tevrat'tan önce Hiz. Musa *aleyhisselam'a* ve bunlara ilave olarak dört kitap, Tevrat, İncil, Zebur ve Kur'an-ı Kerim'i indirmiştir."

FEZÂİL-İ KUR'ÂN 'DAN

Hiz. İbrahime Gelen Suhuf'tan Bir Bölüm

Hiz. Ebuzer peygamberimiz (sav.) Efendimizden şu hadisi nakleder.

Hak Teala, Hazreti İbrahim'e (a.s.) 10 sahife indirmiştir. Bunun üzerine benim:

"Ey Allah'ın Resulü, indirilen bu sahifeler neleri ihtiva ediyordu?" şeklindeki soruma Allah'ın Resulü şöyle cevap verdi:

Bunlar Allah'ın kullarını uyarmak için örnek olacak sözlerdir. Mesela:

"Ey kendini beğenen mağrur padişah! Ben seni dünya mallarını bir araya toplamak üzere göndermedim. Seni ancak mazlumun hakkını, zalimden alasin diye gönderdim.

Mazlum, kafir olsa da, ben bunu geri çevirmem, kabul ederim." Gibi hikmet dolu sözleridir.

Keza bu sahifelerde şöyle uyarıcı örnek sözlerde vardır:

“Akıllı bir kimse kendine yenik düşmez. Böyle bir kimsenin, belirlenmiş saatleri olmalıdır.

-Bu saatlerden bir saatte, Rabbi ile münacatta bulunmalı,

-Diğer bir saatte, Allah'ın, kulları için neler hazırlayıp yaptığını düşünmelidir.

-Bir saatini de, yiyip içmek için, helal yoldan kazanmaya çalışmalıdır.

Akıllı bir kimse, ancak üç şey üzerinde dolaşıp durmalıdır.

Zamanında azığını yemeli,

Hayatını düzene sokup güzelleştirmeli,

Helal yoldan tat ve lezzet almaya çalışmalıdır.

Keza akıllı bir kimse, yaşadığı sürece, iyiyi kötüden ayırmasını bilmeli,

Şan ve şerefini korumaya düşkün olmalı,

Dilini kötü sözden korumalıdır.”

İşte bütün bu örnek sözler Hz. İbrahim (a.s.)'e indirilen sahifelerde bulunmaktadır. İbnü'l Esir: El Kamil Fi't-Tarih, C.1,s.116

HZ. İBRAHİM İLE İLGİLİ BAZI RİVAYETLERİN TAHLİLİ

Öncelikle şunu belirtelim ki; Hz. Ademden başlayarak her peygamber, insanları Allah'ın Birliği'ne ve ibadete davet etmiştir. İşte bu dindir. Ve bütün peygamberlerin davet ettiği bu din aynıdır, Allan katında da adı İSLAM'dır. Buna Kur'an-ı Kerimden şu örnekleri verebiliriz.

Hız. Nuh, kavmine şöyle demiştir: "... Ben Müslümanlardan olmakla emrolundum."

Hız. Yakup oğullarına şunu öğütlemiştir: "Ey oğullarım. Allah sizin için (İslam) dinini beğenip seçti. O halde siz de (başka değil) ancak Müslümanlar olarak can verin."

Hız. Musa kavmine milletine şöyle demişti: "Ey kavmim, eğer siz (gerçekten) Allah!'a iman ettiyseniz, O'na (samimiyetle) teslim olmuş Müslümanlar iseniz, artık ancak Ona güvenip , dayanın."

Hız. İsa'nın havarileri kendisine şöyle dediler: "Allah'a inandık. (Ey İsa !) şahit ol ki biz, muhakkak Müslüman (kişiler)iz."

Zaten Kur'an-ı Kerimde Hız. İbrahim ile ilgili meşhur ayette şöyle buyrulur: İbrahim, ne bir Yahudi ne de bir Hristiyan idi. Fakat Allah'ı tanıyan gerçek bir müslümandır ve müşriklerden de değildir.

Bu örnekleri vermemizde ki amacımız, bütün peygamberlerin tebliğinin İslam olduğunu ve bunun da Kur'an-ı Kerimle de belirtildiğini göstermektir.

Zaten değişmeden ve bozulmadan kalan ve günümüze gelen tek kutsal kitaptır ve söyledikleri, Allah kelimidir, doğrudur.

Buna rağmen ve Kur'an-ı Kerim'e ters düşen bazı bilgilerde toplumda ve bazı kitaplar da yer etmiştir. Hatta bunlar bazı temel kitaplara da yorum olarak girmiştir.

Bunlara genelde İSRAİLİYYAT denmektedir.

İSRAİLİYYAT NEDİR?

İslam'a ve özellikle tefsire girmiş olan Yahudi, hristiyan ve diğer dinlere ait kültür kalıntıları ile dinin gerek lehine ve gerekse aleyhine uydurulmuş ve Hz. Peygambere, sahabeye ve sonraki nesillere maledilmiş; her türlü haber İsrailiyyat sayılmıştır.

Yani İslam'a yabancı olan her şey İsrailiyyattır.

Üçe ayrılırlar :

1-Makbul israiliyyat Kur'an ve hadisin ruhuna uyanlardır.

2- Merdud İsrailiyyat - Kur'an ve hadisin ruhuna aykırı olanlardır

3- Makbul ile Merdud İsrailiyyatın dışında kalanlardır.

İşte bazı bilginler : Kur'an ve hadisin ruhuna uyan israiliyyatı nakletmeyi uygun görmüşlerdir.

Bazı İsrailiyyat vardır ki İslam'a ve ruhuna aykırıdır. Ne yazık ki bazıları da bunları kullanmıştır. İşte bazı örnekler :

İSRAİLİYYAT'A BAZI ÖRNEKLER

1- Hz. İbrahim'in aldığı dört kuş :

a- Horoz, turna, güvercin ve tavus

b- Tavus, horoz, hindi ve kaz

c- Devekuşu yavrusu, tavus horoz ve kaz

d- Horoz, karga, doğan ve tavus idi.

İşte İslam'da olmayan lüzumsuz bilgiler.

2- Hz. İbrahim'in babasının adı :

Kur'an-ı Kerim AZER der ve bu, yoruma bile açık değildir. Ama Tevrat, Tareh dedi diye, Tareh'i kullananlar vardır ve bu Kur'an-ı Kerim'e ters düşer.

3- Hz. İbrahim'in doğumunda Nemrud'un gördüğü rüya yorumu ve doğduğu mağarada birkaç günde, birkaç yıl büyümesi,

4- Hz. İbrahim'in, önce yıldıza, sonra aya, sonra güneşe bakarak konuşması, çocukluğunda değil peygamberliğinde diye anlatılır, Kur'an-ı Kerim'de,

5- Taberi ve İbn-i Kesir'de anlatılan; Hz. İbrahim'e göklerin açılması, yerlerin açılması gibi,

6- Hz. İbrahim'e gelen meleklerle bazı konuşmalar,

7- Ölülerini diriltmekle ilgili olaylar ve kuşların cinsleri

8- Hz. İbrahim'in ara sıra Hz. İsmail'i ziyaretinde meydana gelen olayların detayları,

9- Kurbanlık koç ile ilgili detaylar

10- Kabe'nin inşası ile ilgili bazı detaylar;

Ve diğer bir çok detay İsrailiyyattır.

Her ne kadar bazılarını tarih bilgisi gibi sayarak inanmakta sakınca yoksa da, gerek anlamsız şeylerle meşgul olmak, ama asıl önemlisi bu teferruatın içinde Hz. İbrahim'in asıl mesajını kaybetmektir.

Sonuç olarak, hikayelere boğulmadan Hz. İbrahim'in o eşsiz tevhit mücadelesini ve örnek olan güzel ahlak ve yaşayışını gözden kaçırmamak gerekir.

BELGELERDE URFA VE HZ. İBRAHİM

EVLIYA ÇELEBİ

SEYÂHIATNAMESİ'NDE

HZ. İBRAHİM HALİLULLAH VE URFA

Gördüklerini ve duyduklarını aynen tespit eden Evliya Çelebi, günümüzden 360 yıl önceki Urfa'nın Hz. İbrahim Halilullah ile ilgisini bütün canlılığı ile anlatmaktadır. Biz sadece Hz. İbrahim ile ilgili gördüğümüz kısımları buraya aldık:

URFA'NIN ÖZELLİKLERİ

"... buradan kalkarak (URFA) şehrine vardık.

Urfa'nın evsafı: (Reha - Roha) Hz. Nuh tufanından sonra yapılan eski şehirlerin biri de bu Urfa olup, Semud kavminde (Rohoy) adlı melikin yapısıdır. Sonra Nemrud buranın su ve havasından hoşlanıp, yaşadığı müddetçe Allahlık davasında bulunarak, tam 200 sene bu şehirde oturup, Hazret-i İbrahim'i bu şehirde Nemrud ateşe atılmıştır. Hazreti İsa, buralara Kayserin idaresinde iken, seyahate gelip, güzel kiliseye inmiş, onun için buraya (Deyr-i Mesih = İsa kilisesi) derler. Hala mâmurdur. Havariler burada İncil'i gayet hazin bir makam ve sesle okumuşlardır. Onun için o makama (Rehavi) demişlerdir. Nihayet Emevilerden Muaviye Şam'da iken asker gönderip, burayı Rumlardan alarak İslam ülkesine katmıştır.

Sonra Abbasilerden Me'mun bir münasebetle buraya gelip, Peygamber Halil makamını mâmur etmiştir.

Şehir, Halil-ür-rahman'ın nazargahıdır. Dört mezhebde

fetva sahibi şeyhülislâmı, nakibüleşrafi âyân eşraf, sipahi kethüda yeri, yeniçeri serdari, şehir naibi, şehir muhtesibi, bacadarı, Şehbenderi, kapan emiri vardır. Kale kapısının iç yüzünde bir cami vardır. Minareli küçük bir camidir. Bundan başka imareti yoktur. Kale içinde olduğu için evler bağısız, bahçesiz küçük nefer evleridir. Hazret-i İbrahim'i, mel'un Nemrud'un ateşe attırdığı mancınığa ait iki adet yüksek sütun bu kale içindedir.

HZ. İBRAHİM HALİL CAMİİ MEKTEBİ VE ASİTANESİ

Urfa camileri vasıfları:

Tamamı yirmi mihrabdır. İç kalede Eski Beden (Minaresiz Cami) Paşa Sarayı yakınında kalabalık cemaati olan (Kızıl Cami), tâ Nemrud devrinden kalma eski kilise imiş. Harun'ür Reşid fethinde kiliseden bozularak cami yapılmıştır. Hala minarelerinde Erganonhâne vardır. (Ak cami) bu da eski mabeddir. (Hazret-i İbrahim Halil Camii).

(Tarihli cami), (Caygirli cami), (Ahaveyn camii) -iki kardeş yapısı mâmur camidir- (Debbağhane, Tabbehane camii). Bu son altı camilere İbrahim Halilullah suyu uğrayıp, havuz ve şadırvanları ihya eder. Fıskiyelerinde bol su bırakır. (Bey Kapısı Camii), (Hekim Dede Camii), (Kara Meydanı camii) (Uğurlu Meydanı camii) bu da eski mabeddir.

Altmış yedi kadar mahalle mescidi vardır. Bazı mahallede iki üç zaviye vardır. Çünkü ahalişi gayet musalli, doğru yolda, haramdan kaçınan, halim, selim kimselerdir.

Otuzyedi ebced okuyan çocuk mektebi vardır. Kızıl Camii Mektebi, Hazret-i İbrahim Halil Mektebi, Sultan Hasan Mektebi, Ak Cami Mektebi ileri gelenlerindendir. Her sene başında bayramlık elbiseleri vakıf tarafından yetim çocuklara dağıtılır. Surra ve hediyeleri boldur. İmâretleri de vardır.

Meşhurları:

Hazret-i İbrahim Halil Asitânesi imareti ki, bütün gelip geçenlere, misafirlere, komşulara günde iki defa pilav verir ve çorbası boldur. Tekkelerinden birincisi (Hazret-i İbrahim Halil Asitanesi)'dir. Kale İçinde, İç hisarın dibinde Me'mun halife yapısıdır kî, Rum, Arab ve Acem'de, velhasıl bütün İslam ülkelerinde meşhurdur.

Nemrud lâîn, Allahlık davasında bulunup, kartal kuşlarıyla göğe çıkarak, hâşâ, sümme hâşâ gök tanrısı ile cenk etmeye karar verdi. Bu fikir ile gök yüzüne oklar atıp, Allah'ın emriyle oku, kanlı olarak içinde bulunduğu ve kartal bağlandığı sandukasına düşmüştür. Bunun üzerine:

"Gök tanrısını öldürdüm!..,"

Diyerek önce yer tanrılığı iddia ederken, "Hem yer, hem gök tanrısı benim!.." diye Allahlık davasına kalkışmıştır. Cenab-ı Hak, Hazret-i İbrahim'i gönderip imana davet edince:

"Hem göğün, hem yerin müstakil tanrısı olan bir kimseyi senin imana davet etmekliğin büyük cürettir!"

Diyerek Hazret-i İbrahim'i bağlayıp, bir mağaraya hapsetti. Dağlar kadar odunlar yığdırıp, büyük ateşler yaktırmıştır ki, halen "Nemrud"un ateş yaktığı yer diye meşhur olup, Hazret-i İbrahim tekkesi toprağında idi.

NEMRUD'UN ATEŞİNİN SÖNMESİ

Hazret-i Muhammed'in ana rahminden ayrıldıkları Mevlid ayının onikinci pazartesi gecesinde -Ki Medayinde (İran'da) Nâle-i Kisrâ, Asvan şehrinde Aynüleben kuruyup, Mekke şehrinde Safa ile Merve arasındaki putlar başasağı olmuş, İskenderiye'deki ip sütun yıkılıp, Trabzon'daki balık tılsımı sütunu batmış, Kostantiniyye'de karada ve denizde üçyüz altmışaltı tılsımlar yıkılmış ve Ayasofya kubbesi ile Roma'da Papa kubbesi ve daha buna benzer nice tılsımların yıkılmış bulunduğu, peygamberin doğduğu gecedir. Bu Urfa içindeki Nemrud'un ateş yaktığı yerde söndü. O ateşe mel'un Nemrud; Hazret-i İbrahim'i mancınık ile atıp, havadan uçarak, ta ateşin ortasına düşünce Cenab-ı Hakk'ın:

"Ya nar, küni berden ve selâmen âlâ İbrahim"

Emriyle İbrahim'e ateş, gül bahçesi olup, ateş içinde bir hayat menbaı fişkırmıştı. Büyük Allah'ın kudret ve hikmetini göstermek için o tatlı suyun dört tarafından gül gülistanlık, sümbül ve reyhan olup, hoş sesli bülbül ve çeşitli kuşlar öterek uçar, fakat yine Nemrud'un ateşi yanardı. Bu ateşin bulunduğu yerden çıkan âb-ı hayat, Halilürrahman tekkesi içinde büyük bir kaynaktır ki, bütün camiler; han, hamam gibi hanedanlarla saraçhane ve debbağhaneyi sular, içinde nice bir renkli balıklar yüzer.

ALTIN KÜPELİ BALIKLAR -"SERDAB-I BAĞDAD" MEVKİİ

Dördüncü Sultan Murad Bağdad fethine giderken, buranın ziyaretine gelip seyrederken, iki adet balık yakalatıp kulaklarına altın küpe geçirmiştir. Sözün kısası, acaib, garip bir yer ve gezinti yeridir ki, medhinde dil âcizdir. Birçok salonları odaları, kiler ve mutfağı, çeşitli misafirhaneleri vardı. Şeyhi, yarandan, sofrası sahibi, gurbetten gelenleri

seven, ârif-i billah bir erdir. Tarih öncüsü, âmil-i sıddık, bilgin ve her şeyin aslını öğrenen kimse idi. Yedi gece misafir olup, Murtaza Paşa Efendimizin ihsan ettiği hediyeleri teslim ederek, hayır dualarını alarak nasiplendik. Bir adam yedi gün yedi gece burayı ziyaret etseydi, isteği hasıl olur derler. Suyundan içenler, Allah'ın emriyle hafakan illetinden kurtulurlar. Bu saadetli yerde nice fukara erler vardır ki, baş ve ayak açık, fakr ile iftihar eder, hal sahibi, arifi billah erlerdir.

Saraçhanesi İbrahim Halil nehri kenarında olmakla; temiz "Serdâb-ı Bağdad" şekilli bir soğuk, sulanmış caddenin iki tarafında mâmur ve süslü ve mevsimi gelince zambak ve diğer çeşitli çiçeklerle süslü olup, gelip geçenlerin dimağlarını kokulandırır. Oralarda bütün maarif erbabının ve nice din bilgininin toplandıkları yerler vardır.

CENNET MEYVESİ : NAR

Ürünlerinden buğdayı, arpası, mercimeği, nohudu, pamuğu tanınmıştır. Yiyecek ve içeceğinden narı meşhurdur. Bu şehrin Harran tarafında Halil nehrinin iki tarafı baştanbaşa bağ ve bahçe olmakla yaz ve kış sebzesi bulunur. İç kalenin ensesindeki Damlacık dağının üzeri de bahçeliktir. Buradaki narların her biri bir okka ve bazen beş yüz dirhem gelip, adam kellesi kadar olur. Bağdad, Niksar ve Gemlik'de böyle sulu nar olur. Hatta İstanbul'un ve kaferiynin lafan narına yanbaşı gelir. Vakıa Maraş'ta da nar çok olur. Hatta fırınlarda kurutup diyar götürürler. Fakat bu Urfa narı dünyaca beğenilmiştir. Hakikaten pek az bulunur ve gayet sulu nardir. Has ve beyaz livâşe ekmeği, saç üzerinde pişer, yufka beyaz ekmeği, tandır kebabı, helvası, dut şurubu, ipeği gayet âlâdır. Urfa halkına İbrahim Halil berekâtı verilmiş, gayet bolluk yerdir.

Halilurrahman yeri olduğundan burada zulmeden hâkim asla yaşamaz, elbette bir kazaya uğrar.

HZ. İBRAHİM HALİLULLAH'IN DAYAK CEZASI

Bu hakir elli altı (1056) tarihinde seyahatim sırasında bu Urfa şehrine geldiğimizde, Trabzonlu Ketenci Ömer Paşazade Baki Paşa bu şehirde hâkim idi. Sarayında misafir olup, sabah akşam kendisi ile sohbet etmeye cüret edip, halka sureti hakdan görünüp, nice yerleri tamir eder şekilde para toplamak gayretine düştü. O gece rüyasına, bir ihtiyar girer. Boyu çok uzun olup, elinde asası, dilinde ya Kahhar zikri ile gelip, paşanın önündeki masa üzerinden buyrultusunu alır. Elindeki asa ile paşayı döve döve tamam edip; "Benim vakıflarıma niçin el koymak istersin" derken, hemen Baki Paşa can havliyle uykudan uyanır. Halilullah evkafını yoklamaktan vazgeçer. Sabahleyin rüyasını imamına ve hakire anlatıp tabir ettirince:

"Hayır ola sultanım! Halil fukarasına sadaka ve kurbanlar gönderip, ruhu için hatmi şerifler okutturun!" dedim.

Hakikaten paşa böylece yaptı. O makama yüz sürüp her şeyden temizlendi. İşte Urfa böyle bir yerdir. Halkı, Halil İbrahim sıfatlı, kalplerin sevgilisi muvahhid ve mütteki adamlardır.

URFA'NIN ACAİB VE GARİP ESERLERİ

Evvela Urfa kalesinin doğu tarafı ensesinde Damlacık adıyla tanınmış bir yüksek dağ vardır. Nemrud lâinin yaylağı ve taht merkezi imiş. Bunun eteğinde ve şehir içinde nice bin mağaralar vardır ki, her birinde ikişer üçer yüz at ve diğer hayvanlar yatar.

Mağaraların birinde İbrahim Halil Makamı vardır. Bir nurlu mağara olup, kavisli bir kapısı vardır. Mel'un Nemrud, Hazreti İbrahim'i ateşe atmazdan evel bu mağaraya aç ve susuz kalsın diye hapseder. Allah'ın emriyle mağaranın bir tarafından bir tatlı su akıp, dışarıya

akmaya başlar. Bu mucizeyi gören nice inkarcılar Müslüman olarak mes'ut olurlar. Hala o mağarada İbrahim Halil makamından o saf su akmaktadır. Her kim bu sudan içer, koyun eti yemiş kadar tendürüst olur.

Diğer hassası: Kırk gün içse kırk çeşit hastalıktan kurtulup, vücudu beyaz inci gibi olur.

Diğer hassası: Üç sabah içse, hileden sevdadan, mal-i hülya'dan korku ve dehşetten kurtulur.

Başka hassası: Bir adam ne kadar evhamlı olursa bu sudan üç gün içerse gayet cesur olur.

Başka hassası: Bir adam bu sudan içerse dizanteri hastalığına da tutulmuş olsa kurtulur.

Başka hassası: Eğer, o adamın tabiatı kabız ise, tabi olur.

Bu su Hazret-i İbrahim Halil için aktığından tabipler muayene edip yetmiş derde şifadır demişler. Süt lezzetinde olup, temmuzda gayet soğuk olur. Kışın adeta ılık görünür. Ve üzerinde buğular çıkar. Burası herkesin ziyaret yeridir.

HZ. DAVUT'UN MABEDHANESİ

Başka bir acaiblik: Bu Urfa şehri kayalarında büyük mağaraların çok olmasının asıl sebebi, kafirler arasında her-biri birer çeşit puthane imiş. Her birinde bin papaz dolu imiş. Her bir mağaranın birer çeşit ziyareti olurmuş. Bu hesaplar üzerine, senenin her günü başına bir putgede varmış. Hazret-i Davud Kudusü Şerifde Mescid-i Akşa'yı yapmazdan evvel mabedhanesi Urfa'da imiş. Hala pek çok mesihiyyun (İseviler, Hristiyanlar) Kudüs'ü ziyaret ettikten sonra Urfa'yı da ziyaret ederler. Aslen Hazret-i İsa Beytüllehm'de doğduğu için itibar ona ise de yine bütün hristiyanlar Urfa'ya itibar edip ta dip Frenk diyarından adaklar gönderirler.

BALIKLARDAKİ SIR

Diğer hikmeti: Halilullah makamında olan balıkları avlamak yasaktır. Bir kere bir herif bu balıklara, Balık otu döker. Nice balık zehirlenip helak olunca, kötü hareketli adam, balıkları kutusuna yerleştirip evine götürür. Orada pişirip yeyince, balıktaki zehir adama sirayet edip karısı ve çocuklarıyla beraber yedi nefer zehirlenerek ölürler. Bu vak'a yeni olmakla beraber herkesçe bilinmektedir. Ama, buranın dışındaki balıklar avlanırsa zararı yoktur. Bu da bir Hüdâ sırrıdır.

HAZRET-İ İBRAHİM MANCINIĞININ EVSAFI

Urfa'nın yukarı kalesi içinde bir yalçın tepe üzerinde göğşe baş uzatmış, şehre karşı bir kızıl kaya üzerinde bir mancınık vardır. Adı geçen kaya üzerinde minare gibi iki adet göklere uzanmış sütun vardır. O asırda zemberekleri ve sapan gibi kalın ipleri varmış. (Hala zamanımızda mübarek bayramlarda bid'at olan, salıncak dediğimiz salıncak içine koyup, sallayıp, adı geçen yere gelince) İbrahim Nebi'yi havaya uçurmak için zemberekler harekete getirilince, İbrahim Nebi havaya uçar. Yedi kere parlayan şimşek gibi Cibril-i Emin gökten inip: "Ya İbrahim, seni kurtarayım mı?" deyince, Hazret-i İbrahim "Beni Allah kurtarır, sığınağım odur" demiş. Ve ateş içine düşünce, Cenab-ı Kibriya Hazret-i İbrahim'e ateşi, gül bahçesi yapmış.

Hala 12 adet mancınık sütunları gibi kale görünür. Daha bu eski Urfa şehrinde birçok garip, acayip eserler vardır ki, tafsilatıyla anlatmak gerekir. Hakir, kırık dökük bu kadar yazabildi.

HZ. İBRAHİM AĞACI

Urfa ziyaret yeri: Evvelâ şehir içinde bir büyük ağaç kökü vardır ki ona "İbrahim ağacı makamı ziyareti yeri" derler.

Nemrud lâin asrında Hazret-i İbrahim dünyaya gelince bütün müneccimler "Ya Nemrud! Bu saatte bir çocuk doğdu, senin devletine, dinine ve canına kasd idiserdir. Tiz onu buldurup öldür" diye baştan çıkarırlar.

Nemrud, bütün şehiri araştırıp anasından yeni doğmuş bin masumu o saatte katlettirir. İbrahim Nebiyi validesi, adı geçen ağacın kovuğunda saklamış, İbrahim Aleyhisselam da parmağını ağzına koyup emmiştir. Allah'ın emriyle Hazret-i İbrahim'in kendi parmağından süt akarak, onunla doymuştur. Hala küçük çocukların beşikte iken parmaklarını emmeleri, Hazret-i Cibril'in Öğretmesiyle İbrahim Aleyhisselam dan kalmıştır. Hala o ağaç kökü dahi, nice bin yıldan beri çürüyüp toprakta kök yerleri kalmıştır. Tevatürle meşhur olduğundan herkes ziyaret eder ve "İbrahim Nebi makamı" derler.

Oradan yine Urfa kalesine, oradan güney tarafa 9 saatte Dar-ı Dehkân ile Harran kalesine geldik. Bu da mel'un Nemrud'un kalesidir.

MEZARINDA OTURAN VELİ

Şeyh Yahya Hayati Ziyaret yeri: Harran dibindedir. Kutubluğa ayak basmış ulu sultandır ki, Harran kalesinin yakınında çöl tarafında bir büyük kubbe içinde gömülüdür. Araplar bu sultana çok itikat ederler. Hatta Araplar arasında büyük bir madde için birine yemin ettirmek icap etse ta Basra, Lahsa, Umman, Cezayir ve Kurna'dan gelip duvarına el vurursa, **Kasem Billah** (Allah üzerine yapılan yemin) yerine itibar ederler. Bu Sultan "**Yahya Hayati**" demelerinin sebebi, bir seccade üzerinde tahiyyatta ve hayatta oturur gibi oturduğundandır. Orada kible tarafına çöle 18 saat giderek **Rakka Kalesi**'ne geldik.

İşte bütün canlılığı ve özellikleri ile Evliya Çelebi'nin gördüğü Urfa..

Onun anlatmasını burada kesiyoruz.

URFALI ŞAİR NABİ (1642 - 1712)'DE HZ. İBRAHİM HALİLULLAH VE URFA

1678 Yılında İstanbul'dan Hicaza gitmek için hareket eden YUSUF NABİ, bu seyahatini anlattığı **Tuhfet'ul Hameyn** adlı eserinde URFA ve HZ. İBRAHİM'İ şöyle anlatır: "... Cismimi besleyen ve koruyan Urfa şehri tarafına doğru, bineğimiz elde olmadan sürüldü.

... Bu kadar hasret ateşi ile gönül açıcı şehrin kapısından içeri ayak basmak müyesser olduğunda, beynin derinliklerinden yükselen sevinç buharı, nemlenerek göz pınarlarından akıp gelen gözyaşı oldu.

Özellikle kendisiyle övünülen, memleketimiz Allah Resulü Halilurrahman, Rahim olan rabbimizin seçkin kulu, hakiki dostluk sığmağı, İBRAHİM. S a l a v a t u l l a h i a l a nebiyyina ve aleyhi Hazretlerinin yaratıldığı yerin en iyi sermayesi olan, kerimlik gösteren, varlığı ile kıymetini arttıran ve bütün çevrenin süsü olan bir MAĞARA vardır ki, NURLAR HAZİNESİDİR? Şehirde MEVLİD-İ HALİL namıyla şöhretin sınırına ulaşmıştır. Döşeme, tavan ve dört duvarı, deliksiz yekpare mermerden yontulmuş olmakla; sızma ihtimali olan tüm yollar tıkalı iken tertemiz saf bir su ile dolu olması, Hz. İbrahim'in mucizesine bir işarettir.

YEŞİL SANDUKA

O mağaranın batısında bulunan doğduğu mübarek yer, özel bir yeşil sanduka ile bellidir. O mağara İle doğu tarafından bitişik diğer mağara vardır ki, Hz. İbrahim'in muhterem annesi, o nazenin dostun beşiğini; kötü Nemrud'un zulmüne hizmet eden, her tarafı dikkatle araştıran adamlarının korkusundan ve onların kötülüğünden korumak için mağaranın kucasına emanet eylediklerinde, Kadir, Settar olan Allah'ın fermanı ile şerirlerin kötülüğünü

def ve sırlar cevahirini gizlemek için, mağaranın ağzının etrafını örümcek ağı ile mühürlemiştir. 1950'li yıllarda bu mağaralardan birinde sembolik sabduka vardı.

İNSANLARA KOŞAN BALIKLAR

... Kamış kaleminin dilinden damlamış bir rivayete göre, meşhur ve muhterem MİSAFİR ateşin kucığında acz içinde bırakıldığı zaman, mübarek iki dizinin yere değmesi ile cennete yükselen dua ve şükürleri, yeryüzünde fışkıran hayat suyu ile serinlik ve selameti bulduğu, Kur'an-ı Kerim ile sabit olmuştur. Halen bu kaynağın etrafında dikkatle imar edilmiş büyük bir havuz vardır ki, kenarında duran bir kimsenin tanımayacağı kadar uzunluktadır.

O tatlı suyun ucunda olan havuzun içinde gümüş renkli suyun üzerinde, koyu renkli hoş görünen vücutlarından utanmayıp, havuz kenarından geçen ziyaretçilerin ayaklarına, yüz bini birden hızla koşarak, ekmek parçası istemek lisan-ı haliyle;

Bus leb mehveşanı anlamaz herkes

Bus leb nandadır sipihr ile niza anlamını icra ederler.

Hatırdan çıkmayan o havuzun batı tarafında, kalenin gögesinde cennet görünümlü bir tekke vardır. Bu tekkenin revakları şehname tasvirli meclis gibi, firuze renkli yaprakları mavi üzeri çekilmiş, kubbenin tepesi altın yaldızlı, kubbeleri gökyüzünün en geniş tabakası olan Felek-i Esirin altına yetiyecek kadar yüksektir.

BİRKAÇ MIZRAK BOYU KÜL

Havuzun çevresi ise, Hz. İBRAHİM ateşe atıldığında, ateşin sönerek gül bahçesi olmasından geriye kalan birbirine karışmış ve büyük gölgeli ağaçlar ile süslenmiştir. Şimdiye kadar buranın toprağı kazıldıkça bir kaç mızrak boyunca kül

çıkması ile o bölgede Hz. İbrahim'in ateşe atılmasının doğruluğu ispat olunmuştur. O hidayet çeşmesinin başı şehir kalesinden dışarı çıkıncaya kadar mecrasında bulunan bahçeler, camiler, mescitler, tekkeler, evler, su değirmenleri, gusülhaneler ve kahvehaneler su akıtıp yetiştirdiğinden başka, şehir dışında da sayısız bahçeleri sular. O keder yıkayan yerin güney tarafında bulunan ulu felek dağının tepesi üzerinde baş yükseltmiş olan yüksek kale de feleği kiskandıracak yükseklikte, kafir ve sapık mühendisler tarafından yapılmıştır.

Üzerinde, hile ve aldatacılık okulunun öğretmeni İblis aleyhi la'nenin kalıp dökerek yaptığı iki kıta yontulmuş taştan tertip edilmiş minare görünümlü **mançınık** vardır. Güya Mel'un Nemrut'un batıl iddiası için ağızsız suret görünümünü alır, veya eski İran hükümdarı Dahhak gibi iki çocuk beyninin birbirine karıştırarak yiyen bir adamdı. Gah çok acaip su mahzeni düşüncesi eski zaman olayları gah o keder dağıtan gezinti yerinin müşahadesiyle cennet zevkinden ayrılarak birkaç gün dinlendikten sonra, kısa süren bu kavuşmayı yine ayrılık elbisesiyle değiştirerek; Hicaz yolunun çınlayan sadasının gönül meclisinde nağmeye başladı.

KASİDE

Gel gönül azm reh-i Beyt-i Hûda eyleleyelim

Sâ'edüp Merveye tahsil-i Safa eyleyelim

İşimiz eylesün altun dü cihanda Mevlâ

Navdan-ı zerin altında dua eyleyelim

Arafatın sürelim hâkine yüzler gözler

Surh-i ruy olmağa iksir rica eyleyelim

Leb-i lebbeyk zem ve çeşm-i sirişk ifşanı

Kuçe-i h'aheş rahmetde gedâ eyleyelim

Kâse kâse zemzemden içüb ab-ı hayat

Can-ı pür illeti lebriz şifa eyleyelim

Alalım gevher-i rahmet verelim nukd-i günah

Dili sevdâger bazar-ı men eyleyelim

Alalım gevher-i rahmet verelim nukd-i günah

Dili sevdâger bazar-ı men eyleyelim

Bab-ı sultan sera perde-i levlâke varub

Ka ddimiz bar kazarru'la duta eyleyelim

Verelim revzanın pâkina salatıyle selam

İllet-ü cürme şefaitle şifâ eyleyelim

Olalım hak der-i ravzasına naşiye sâ

Cebhemiz maşrık hurşid-i Huda eyleyelim

Geçirüp bendeleri defteri namımızı

Yerimizi haşrde de zir-i Liva eyleyelim

Defter-i cürmü yakub eyleyelim hakister

Nabiyâ ayine-i kalbe cila eyleyelim.

Sözüyle yol arzusu artarak, bir sabah vakti Urfa'daki dinlendiğimiz yerden ayrıldık.

**NÂBÎ'NİN HAYRİYYE ADLI ESERİNDE HZ.
İBRAHİM HALİLULLAH VE URFA**

ŞAİR NABÎ - Hayriyye adlı eserinde, Haleb'teki ikametinde doğan oğlu Eb'ul-hayr'a şöyle hitap eder:

Vatanım şehir-i dil-ara-yı RUHA

Vakt-ı tahrir makarrım ŞEHBA

Ne RUHA nüsha-i gülzar-ı cinan

Maskat-ı re's-i HALİL'ÜR-RAHMAN

Ne RUHA gıpta ki hıtta-i ŞAM

Mazhar-ı mu'ciz-i BERD Ü SELAM

Böylece hem memleketinin URFA olduğunu, hem de Hz. İbrahim mucizesinin URFA'da vaki olduğunu belirtir.

(Büyük Şair Yusuf Nabî'nin Tuhfet'ul-Harameyn ve Hayriyye adlı eserinden aldığımız bilgilere burada son veriyoruz. Bu bölümde ve kitabeler bölümünde Sn. Mahmut Karakaş'ın çalışmalarından faydalandık.)

MEVLİD-I HALİL CAMİÎ KİTABELERİ

Mevlid-i Halil Camiinin Hz. İbrahim'den söz eden kitabeleri:

Kadiri halifesi Şeyh Dede Osman Avnî Efendinin türbesinin doğusundaki oda kapısındaki kitabe:

Bu dergah-ı Halilin hadamından
Kılub Sarfı himem Derviş Musa
Makam-ı Mevlid-i Pâk-ı Hallide
Edub bu hücreyi imar (u) inşa
Huda elbet zayi etmez ecrin
Kelam-ı Hak eder bu sırrı ima
Heman bani ile sakinlerine
Şafi ede Halilullahı Mevla
Verdi cevherle bu tarih bilhak
Ne dilkeşdir şu hücre hub u rana

Bu odanın yapılış tarihi 1305 hicri (miladi 1887)'dir. Bu odanın biraz daha doğu tarafına düşen bir diğer oda da ise şöyle bir dörtlük vardır:

Ruhali Mevlidde tazim edup hücre bina kıldı
Cenab-ı Ahmet Bican paşa-yı hulus-ara
O kim etmiş fiyuzat Halilullahi ictilab
Necat ile mübeşşerdir iki alemde Hakka

Hicri 1272, miladi 1885 tarihinde Ahmet Bican Paşa tarafından yaptırılmıştı.

Cami avlusuna girerken soldaki oda kitabesi:

Bilad-ı hayr-ı halkıllah olan şehri-i Ruhadır bu
Zülal-ı mûcize-i makam-ı enbiyadır bu
Hicaz-ı kudsiden gayrı makamlardan uladır bu
Letafetde şerefatde müzeyyen dilküşâdır bu
Bu mevlid-i Halilullah ki ceddî'l-enbiyadır bu
Halil'e ateşi berdi selam eden ruhadır bu

Nabi'nin bu meşhur manzumesinden sonra biraz yakınında da şu kitabe mevcuttur:

Evvela şehri-i Medine mesken-i Fahrü'l-enam
Gülşen-i ca-yı mübarek revza-i darüsselam
Kıblegah'i cümle alem saniyen Beytü'l-Haram
Salisen Beytü'l mukaddes macma-ı reşk-i kiram

Bu riyaz-ı mevlid-i pak-ı Halil-i Kibriya
Bu gülistan-ı saadet kuy-ı ceddî'l, Enbiya
Mevlid-i Pak-i Halil verdi Ruhaya ihtiram
Nar-ı Nemrud'u Halil eyledi dar'üs selam.

Caminin her tarafında bütün duvarlar ayetlerle süslenmiştir.

Dergahın asıl ziyaret edilen makama giriş kapısındaki iki kitabe bulunmaktadır. En üstteki kitabe hiç okunmayacak durumda olup, sadece 1231 hicri (miladi 1825) tarihi belli

olmaktadır.

Daha alttaki iri harflerle bazı ayet ve hadisler birbirinden kopmuş bir vaziyette bulunmaktadır.

Mevlidi Halil Camiisinin avlusunun kuzeydoğu köşesindeki minarenin dibinde birkaç basamakla çıkılan bir oda vardır. Bu odanın içerden taraf kapısının üstüne ve gizlenmiş gibi duran bir tarihi kitabe vardır. Bu kitabede bilgileri vardır.

"Bismillahirrahmanirrahim. Nasrün minallahi ve fethim karib ve beşşiri'l-mu'minine Ya Muhammed, Ya alimen bihali (...) Ya hafi el-eltafi neccina mimma nehafu (.....)

Mevlud-i Hazret-i İbrahim Halil aleyhi's-salatü ve's-selam. Ve kad bena haza'l-imaret fi eyyamı es-Sultan el-Han es-Sultan Süleyman ibni es-Sultan Selim hallad Allah-u mülkehu ve hilafetuhu biyedi el-fakir Muhammed Salih Paşa fi şehri rebi'el-ahir sene 929"

Kitabe: iki taş üzerinde ve her taşta iki satır halinde yazılmıştır. Üstteki taşta yazılan besmele ve bir ayet-i Kerimedir. Onu takibeden manzum halinde bir dua şeklidir. Yazı çok güzel ve sağlamdır. Buna rağmen harflerin önde veya arkada yazılmasından dolayı kelimelerden bir anlam çıkarılamadığı için, yerleri nokta halinde boş bırakıldı.

Alttaki taşta da iki satır halinde yazı mevcuttur. Üstteki taş göre daha yumuşak bir taş olduğu için zamanla biraz yıpranmış ve yazılar hafif de olsa erimeye yüz tutmuştur. İşte bu kitabe de; Hazret-i İbrahim Halil aleyhissalat ve's-selam'ın doğduğu bu yeri, Sultan Selim Han (1512-1520) oğlu Sultan Süleyman Han (1520-1566)-Allah mülkünü ve hilafetini daim etsin- zamanında, hicri 929 rebiülahir (miladi, şubat 1523) tarihinde Muhammed Salih Paşa bina ve bina ettirmiştir, denilmiştir.

Bu kitabe neden buraya gizlenmiştir. Harf inkılabı döneminde özelelikle 1940'larda İş tarihi kitabeleri kazıtacak dereceye varmıştır.. Minarenin kaidesindeki kitabe bu şekilde kazınmıştır. Ancak bizim konu ettiğimiz. Bu 500 yıllık kitabeyi caminin ek kısmın da ki bu odaya gizleyerek yok olmaktan kurtuştur.

Mevlid-i Halil Camii ziyaret girişi kapısı kitabesi:

"Emere bi'imareti haza'l-makam eş-şerif fi eyyamı es-Sultan el-a'zam ve'l-melik el-muazzam (...) halladallahü mülkehu ve sultanuhu cemalu millete ve devlete ve'd-dhi (...)..."

"El-mevtû ka'sin küllü nasi şaribuhu ve'l-kabru babu küllü nasi dahiluhu. Kale Nebi (s.a.s) küllü nasın neyâmû feiza matû entebehu. sadaka resulallah. Medâ ömrün vefate mitini el-matlubi ala'allahi el-fakir Fahriiddin bani ustad İsmâ'il (...) fi sene (...)..."

Ziyaret girişi kapısı üzerinde bulunan bu kitabe, erkek ve kadın giriş kapılarının üzerinde üç metrelik bir taş yazılmıştır. İki satır halinde yazılan kitabenin harfleri oldukça büyük celi harflerle yazılmıştır. Birinci satır bu imaretin hangi sultan zamanında yapıldığını yazıyor. Ama ne yazık ki tam sultanın isminin olduğu yer tamamen kırılmış ve tarih yeri de tamamen kırılmıştır. Alttaki satır ölümle ilgili bir hadisi şeriftir. O da aynı yerlere rastlayan kısımdan harfleri kırıktır. Harflerin stili Urfa'daki Eyyubi devri kitabelerine benzemektedir. Bu yüzden, ziyaret kapısı üzerindeki bu kitabenin Eyyubiler devrinde yazıldığı kanaati ağır basmaktadır.

Bu ziyaret yeri bir mağaradır. Hz. İbrahim (a.s.)'ın bu mağarada doğduğu ve burada büyüdüğüne inanıldığı için devamlı ziyaret edilmektedir.

Bu mağaranın içi şimdi su ile doludur.

*Mevlidi Halil Camiinin doğudaki müezzîn odasının
yanındaki kitabesi:*

*Evvela şehri Medine mesken-i Fahri'l-enam Gülşen-i
ca-yi mübarek ravza-i darü's-selam*

*Kiblegâh-ı cümle alem saniyen beytü'l-haram Salisen
beytü'l-mukaddes mecma'ü reşk-i kiram Bu riyaz
mevlud-i pâk-i Halil-i Kibriya*

Bu gülistan-ı sa'adet kû-yi ceddi'l-enbiyâ

*Mevlud-i pâk-i Halil verdi Ruha'ya ihtiram Nar-i
Nemrûd'u Halil eyledi dârü's-selam*

Manzume: Evvela yaratılmışların kendisiyle övündükleri Medine şehri, selamet şehrinin o mübarek gül bahçesinin olduğu yer. Ondan sonra da bütün dünyanın kiblesi olan Beytü'l-haram ve üçüncü olarak da beytü'l-mukaddes olan Kudüs bütün dünyanın kışkandığı büyük şehirlerdir. İşte bunlardan sonra da Cenabı Hakk'ın dostu İbrahim peygamberin doğduğu bu şehir, bu peygamberlerin ceddinin doğduğu mesut şehir gelmektedir. Hazret-i İbrahim (a.s) m doğumu, bu Urfa'ya saygı kazandırmış ve Nemrud'un ateşini selametlik ve esenlik şehri yapmıştır. Anlamını ifade etmektedir.

HZ. İBRAHİM'İN DOĞDUĞU YER ÜZERİNE

SÜMER UR'U

Arkeolog C.L.WOOLLEY Güney Irak'ta yaptığı kazı ile Güney Irak'ta Basra'da bir UR şehri buldu. Hz. İbrahim'in doğduğu UR'u Mezopotamya'da ve Sümer Ülkesinde arayan tarihçiler ve Tevrat Yorumcuları bu buluşa dört elle sarıldılar. Basra Körfezindeki bu SÜMER UR'unu Hz. İbrahim'in UR'u diye kabul ettiler. Güney Irak'taki bu UR'da Hz. İbrahim ile ilgili bir ize rastlanmamasına rağmen ve açıklama isteyen çok nokta bulunmasına rağmen, neden Hz. İbrahim'in UR'u olarak kabul edildiğini ise anlamak güçtür.

KİLDAN UR'U

Halbuki, bazı kaynaklarda Hz. İbrahim'in doğduğu yer olarak belirtilen Şehir "UR-I KİLDANİ" idi. Ve bu UR'un da mutlaka HARRAN ile ilgili olması gerekirdi. Çünkü Hz. İbrahim'in hayatında KENAN'a göçünden önce, göç sırasında ve göçten sonra da HARRAN'ın önemli bir yeri vardı. Bu şehirde 15 yıl kadar da yaşamıştı. Hem Basra'daki SÜMER URU'ndan KENAN İLİ'ne gidecek olan Hz. İbrahim'in yolu neden HARRAN'dan geçsin. HARRAN O'nun yolu üzerinde değilki. Ayrıca Basra'daki UR'dan neden 1000 mil kuzeye çıkacak ve oradan güneye Kenan İli'ne inecekti. Bu nasıl kabul edilebilir. En azından izah edilemez. Yine güzergahta meydana gelen olayları açıklama konusundaki bilgiler de yetersizdir. SÜMER UR'u ise başka bir sıfatla isimlendirilmemiştir.

Hız. İbrahim'in KİLDAN UR'unda doğduğu söylendiğine göre ve SÜMER UR'u da onun doğduğu yer olmadığına göre, Hz. İbrahim'in UR'u neredeydi asıl bu sorunun cevabı aranmalı idi.

HARRAN'DAKİ UR

Arkeolojik kazılar heryıl yeni bir buluşa imza atıyor. Bu buluşmalardan biride yeni bir Ur oldu. İşte en ilginç buluş bu oldu. Yeni bir UR bulundu ki, bu HARRAN'daki UR idi.

Tarihte bilinen, birçok belgede adı geçen EBLA, EBLA ŞEHİRİ veya EBLA DEVLETİ'nin yeri bulundu. Beraberinde heyecan verici bilgileri de insanlığa sundu.

EBLA VE HZ. İBRAHİM'İN UR'U

Haleb'in 55 km. güneybatısında Tell Mardik'de yapılan kazılar konuyla ilgilenenleri ayağa kaldıracak sonuçlar verdi. Arkeolojik, tarihi ve hatta siyasi sonuçlar.

Mezopotamya ve Mısır belgelerinde adı geçen EBLA'nın 17.000 tabletlik saray arşivi bulundu. Hem de M.Ö.2000 yılından da öncesine giden tabletler. Tevrat'ın yazılışından da yüzyıllarca önce yazıya geçen bilgiler. Birçok konuya değinen bu tabletlerden bizi ilgilendireni Hz. İbrahim'in hayatı ile ilgili olanları. İlk bilgilere göre Hz. İbrahim'in doğum yeri, mücadelesi ve göçü anlatılan tabletler okunmaya başlanınca bazı olaylar da açıklığa kavuştu. Bu bilgiler çok şeyi değiştireceği gibi, gerçeği de ortaya koyacaktı.

İşte bu tabletlerde Hz. İbrahim'in doğum yeri HARRAN'DAKİ UR ifadesi ile kayda geçmiştir. Ve burada URFA'nın kast edildiği inkar edilemeyecek kadar açıktır. Konumuz için ise en önemli noktadır. Ebla tabletleri tam olarak çözülüp yayınlandığında zorlanmalarla Güney Irak'taki SÜMER URU'na iliştilirmek istenen Hz. İbrahim ile ilgili iddia da böylece ortadan kalkmış olacaktır. Anladığımız kadarı ile EBLA TABLETLERİ tarihi yeniden yazdıracaktır. Ebla tabletlerinin konumuzla ilgisine de ilk defa biz değiniyoruz. (Yıl: 1990)

HARRAN - ARRAN (Ij akrnessa)- KARRAN

M.Ö. III bin yıllarından sonraki tarihi belgelere de adı geçen HARRAN Mezopotamya'nın en eski yerleşim merkezlerinden biridir. İnançları Hz. İdris'e kadar dayandırılan SABİİ'lerin merkezi ve SİN MABEDİ'nin bulunduğu şehirdir. Sümer, Akad, Asur, Hitit ve Mari (son olarak öğrendiğimiz gibi) Ebla tabletlerinde adı geçer. İran ve Bizanslılarda da önemini korur. İslâmi dönemde II. Mervan ile Emevilere başkentlik yapar. 1260 Moğol istilasıyla yakılıp yıkılır.

HARRAN, hem ilk çağ felsefe ekolü (Harran Okulu) ile hem de İslâmi Dönem'de XI. yüzyıla kadar tercüme ve öğrenim faaliyetleri ile Bilim merkezi idi yani Ünlü HARRAN ÜNİVERSİTESİ buradaydı.

Yüzlerce bilgin ve birçok evliyaya mekan olmuştur. Şeyh **Yahya Hayati Harrani**, **Cabir İbn-i Hayyan**, **El Battani**, **İbn-i Teymiyye** ve **Sabit İbn-i Kurra** en şöhretlileridir.

Urfa'ya 45 km. mesafede olan bu tarihi şehir Hz. İbrahim'in hayatında önemli bir yer tutar. 15 yıl kadar burada yaşamış, adı ile anılan **İBRAHİM MESCİDİ**'nde ibadet etmiştir. Babası **AZER** vefat edince söylentiye göre bugün Şeyh Yahya Hayat-i Harrani Türbesi olan mevkide defnedilmiştir. Seyahatnameler Hz. İbrahim'in dinlenirken sırtını dayadığı taşın son yüz yıla kadar ziyaret edildiğini söyler.

HARRAN adı nereden gelmiştir. Bunun için Hz. İbrahim'in soyuna bakıyoruz. Hz. Nuh'un oğlu SAM, onun oğlu ERFAHŞEZ, onun oğlu ŞALEH ve HARRAN. Bu HARRAN'dan dört kuşak sonra Hz. İbrahim'in dedesi NAHOR gelmektedir. NAHOR'un oğulları AZER ve HARRAN. Bu Harran Hz. İbrahim'in amcasıdır. Azer'in üç

oğlu, İBRAHİM, NAHOR ve HARRAN. Böylece Hz. İbrahim'in soyunda üç HARRAN olduğunu görüyoruz. Büyük atası, amcası ve kardeşi. İlk dönemlerde şehirler genellikle onu kuranların adları ile adlandırılırdı. Belki bu şehir de ilk HARRAN'ın adını almıştır.

SERUĞ-SERUC

Urfa'nın 45 km. güneybatısında bugün bir ilçe merkezi olan tarihi şehir. İlk Çağ'ın OSTRHOENE ülkesinin şehirlerinden ANTHEMUSIA veya BATNAİ (Bathnae)'nin yerine geçtiği ileri sürülen "İpek Şehir". Bir dönemde oradaki ileri ziraatın eseri olarak ipekçiliğin çok geliştiği ve sanayinin kurulduğu şehir. Bugünün Seruc'u veya Suruç'u...

Kaynaklarda SERUĞ diye geçen bu şehrin de Hz. İbrahim ile çok yakın bir ilişkisi var. Hz. İbrahim'in babası Azer, dedesi Nahor. Nahor'un babası ise SERUĞ'dur. Tarihte adı SERUĞ olan bu ilçemizle, Hz. İbrahim'in atası SERUĞ aynı adı taşımaktadırlar.

MANCINIKLAR

İç kalenin üzerinde beyaz taştan yapılmış bir çift sütundur. Hz. İbrahim'in ateşe düştüğü yere hakim bir yerdedir. O gün ateşe atmakta kullanılan mancınığı sembolize ettiğine halk inanır. Hz. İbrahim için yakılan ateşe yaklaşılamadığı için mancınıkla atılmıştır.

ATEŞE DÜŞTÜĞÜ MAKAM

Halilülrahman gölünün ana kaynağının bulunduğu nokta Hz. İbrahim'in ateşe düştüğü yer olarak kabul edilir.

Üzerine Me'mun döneminde bir ziyaretgah ve cami yapılmıştır. Su kaynağı mevcuttur. Ak Balık ziyaret edilir. Halilurrahman Camii diye anılır. Urfa'da tarihi bilinen en eski camilerdendir. Minaresi ise dikkat çekici bir mimariye sahiptir.

AYN-ELÜRUS / AYN HALİLURRAHMAN

"Düğün Gözü" anlamına gelen bir su kaynağı ve gölcüktür. Urfa'nın 50 km güneyinde, Harran'ın 20 km güneybatısında, Akçakale ilçemizedir.

Yarısı Türkiye'de yarısı da Suriye'de kalmış olan bu su kaynağı bir vaha görünümündedir. Hz. İbrahim ile Hz. Sare, Haleb'e geçerken bu konaklama yerinde evlenmişlerdir. Bu yüzden de buraya **DÜĞÜN GÖZÜ** anlamında **AYNEL ÜRUS** denmiş ve halk arasında anlatıla gelmiştir. Bir diğer adı ise **AYNHALİLURRAHMAN**'dır. Halilurrahman kaynağı ve gözü demektir.

ABRAM ADI

Bazı kaynaklar Hz. İbrahim hakkında bilgi verirken, O'nun ilk defa **ABRAM** diye çağrıldığını ve bu simin izine ilk defa Suriye'nin kuzeyinde rastlandığını yazar.

Bugün hala Urfa'nın köylerinde İbrahim isimli olanların **İBRAM** diye çağrıldığını görmekteyiz. Acaba bu hala o ilk telaffuzun devamı değil midir?

KUŞOĞLU NEMRUT

Ebul Farac, Kuşoğlu Nemrud'un **ŞINAR**'da bir kule yaptırmaya başladığını söyler. İnşaatın başlaması da **ARO**'nun 70. yılındadır. 40 yıl sonra bu kule bir fırtına ile yıkılmıştır. Nemrut kulede ölmüştür. Bu olay **ARO**'nun 110-120 yılına rastlar. **ARO**'nun oğlu **SERUĞ** 133. yılında doğmuştur. **SERUĞ**'un oğlu **NAHOR**, Nahor'un oğlu **AZER** ve O'nun oğlu **İbrahim**'dir, Dolayısıyla Kuş oğlu Nemrud'un Hz. İbrahim'le mücadele eden Nemrud olması nasıl mümkün olur? Nemrud kelimesi Firavun gibi hükümdar ve hakimlere verilen genel bir ad olduğuna göre,

aşağı Mezopotamya'da yaşayan bu Nemrud ile Urfa'da yaşayarak Hz. İbrahim'le mücadele eden Nemrud ayrı ayrı kimselerdir.

Zaten Urfa, Nusaybin, Karkamış ve Medain şehirlerinin o Nemrud İbn-i Kuş zamanında kurulduğu da söylendiğine göre O'nun bu şehirleri kurmasından sonra gelen ve Urfa'da hüküm süren başka bir Nemrud'un; Hz. İbrahim ile mücadele eden Nemrud olması gerekir, diye düşünmekteyiz.

NEMRUD'UN TAHTI VE NEMRUD DAĞI

Urfa'nın güneyindeki dağ silsilesinin üzerindeki bir kesime NEMRUD DAĞI adı verilir. Şehre 8-10 km. mesafededir. Bu dağın üzerinde de NEMRUD TAHTI diye adlandırılan bir tarihi kale veya şato diyebileceğimiz bir hisar vardır. Denir ki burası Nemrud'un yazlık sarayıdır. Ve yazın bu yüksekte Harran Ovasına tepeden bakarak yaşardı.

Bu yerin bir manastır olarak kullanıldığı dönemlerde adı DER YAKUP'tur. Ama Hz. Yakuba ev sahipliği yaptığı için bu adı aldığı da söylenmektedir.

Ayrıca Harran'da BİR YA'KUP (Yakup Kuyusu) bölgede Hz. İbrahim'e kadar uzanan bilgilere dayanmaktadır. Ki bu kuyuya REBEKA KUYUSU da denilmektedir. Çünkü Hz. Yakubun dayılarını ziyaret için Harrana geldiğindeki yolculukta burada misafir kalmıştır.

BABİL

Gelelim Babil'e: Bu bir şehir adı mıdır, yoksa bir bölge veya ülke adı mıdır? Aslında hepsidir.

Birçok bilgin bizi Babil'in bir şehir adı olduğu gibi, bir bölge ve ülke adı olduğunu da kabule zorluyor. Çünkü Babil

Araplar nazarında her-şeyden evvel bir bölge adıdır. Nasıl ki Şam daha önceleri Suriye için kullanılırken şimdi bir şehir adı olmuşsa (ki onlar Dımeşk demekte), Onun gibi Babil de bir ülke adıdır ve bir şehire ad olmuştur. İşte bu yüzden Hz. İbrahim ve Nemrud Babil'de yaşamışlarsa bu Babil ülkesidir. Ülkenin sınırlarında tüm mezopotamyayı kapsamıştır.

Yine Hz. İbrahim'i annesi hem Kusa civarındaki bir mağarada doğurmuştur denmekte ve hem de Babil'de yaşadığı söylenmekteyse bu imkansızlaşır. Ama Babil geniş anlamda kullanılırsa doğrudur.

Yine İranlıların bir ifade tarzları vardır.

Onlar Peygamberimiz Hz. Muhammed'den önce geçmiş önemli olayların hepsini BABİL'de olmuş gösterirler. Zaten Babil'in bir tek şehrin adı olduğu da söylenememiştir.

Halen Harran'da yapılan arkeolojik kazıda bulunan çivi yazılı bir tablette **BABİL** ve **SİN MABEDİ**nden söz adilmektedir. Bu buluntu tam olarak yorumlanınca daha geniş ve kesin bilgi sahibi olacağız.

SEVAD

Kaynaklarda Nemrud'un hüküm sürdüğü yer olarak Sevad adı da geçer. Sevad birçok anlamının yanında genellikle şu iki anlamda kullanılır:

1. **Siyah Memleket Anlamında:** Mezopotamya anlamında olacağı gibi, Dicle ve Fırat arası için de kullanılır. Alüvyonlu sahalar da olabilir.

2. Bir ülkenin iç kısımlarında gelişmiş, ziraatın yapıldığı yer ve şehir adlarının önünde kullanılır.

Şimdi bunları sırasıyla Urfa ve Harran için düşünelim.

1. Urfa, Karacadağ'an Karabahçe - Karacurun ve Kara-

köprü'ye kadar ve oradan şehrin bulunduğu noktaya kadar volkanik bir bölgedir. Simsiyah taşlar ve simsiyah bir toprak. Yani siyah memleket. Sevad. Ki bu şekliyle hem de Urfa Sevad'ı demek mümkün olur. Zaten kaynaklarda bu yüzden bu bölgeden Sevad diye sözedilir.

2. İki nehir arası, Dicle ve Fırat arası ülkenin iç kısımların da tam ortasındadır, Urfa ve Harran. Ve ziraat yapılmaktadır. Hem ilk zamanlardan beri hem de gelişmiş ve sistemli bir ziraat. Bu ziraat ve sonuçlarından biraz söz etmek faydalı olur.

Urfa'dan güneye doğuya doğru saatlerce, bağ ve bahçeler arasında, güneş görmeden gidildiğini yazmayan seyyah var mıdır? Çevredeki ormanlarda milattan yüzyıllarca önce ava çıkan ve avladığı fil ve aslanları Harran'daki SİN Mabedine adak olarak sunan hükümdarı bilmeyen mi var? Daha ilk çağda yeraltından inşa edilen su kanallarıyla bütün bölge bir ağ gibi sarılmış ve bu kanalların sularıyla toprak karış karış sulanmıştır. Bugün hala yer kazıldığında bu kanallara rastlanıyor. Ve üzerlerine çiftçiler tarafından konulan su motorlarıyla arazi sulanarak pamuk, nar ve her türlü tahıl yetiştiriliyor. Yörede bu kanallara KİNİ denmekte. Bunları araştıracaklar için söyleyelim. Harran Ovası, Suruç Ovası, Aligör Köyü çevresi ve oradan kuzeye Fırat Nehrine doğru Denizbacı, Kanlıavşar ve Abamur köylerine doğru gitmekte bu kanallar. O çağın bu akıl almaz harikalarını ve suyunun kaynağını ancak devletin gücü ve bilim adamlarının bilgisi ortaya çıkarabilir. Koca ovaları köstebek yuvasına döndüren bu çalışmayı Hammurabi mi, Nemrud mu kim yaptırmışsa yaptırmış. Ama bunun sonucunda ileri düzeyde bir ziraat başlamış. Bu da Nemrud'un yaşadığı bölgeyi yani Sevad'ı bizlere belirlemiş.

Bu yüzden biz de Urfa Sevad'ı diyoruz.

Yine yeryüzünde ilk defa kanal yaptıran hükümdar olarak NEMRUD söyleniyor. Bu kanallar bize onu hatırlatıyor. Ancak böyle bu sulama şebekesi ile öyle güçlü bir ziraat ve meyvecilik olabilir.

SABİİLİK VE MÜNECCİMLİK

Yıldızlara göre haber vererek, yıldızları inceleyerek hareketlerini takip etmek, bunlardan anlamlar çıkarmak. Geleceğe ait haberler vermek.

Bu usul birçok dönemlerde geçerli olmuş bir inanmış ve çalışmaydı. Ama yeryüzünde müneccimlere danışan ilk hükümdarın Nemrud olduğu söylenir. Zaten Hz, İbrahim'in doğacağını ve onunla ilgili bilgileri de müneccimlerden almıştır.

Nemrud'un müneccimlere değer vermesi yüzünden gök cisimleriyle ilgilenilmesi en değerli uğraş olmuş ve devrin önemli bilim dalı haline gelmiştir. Giderek gök cisimleri, güneş, ay ve yıldızlar kutsanmış ve onlara tapınma başlamıştır. Böylece müneccimlikte kutsal bir meslek haline gelmiştir. Şimdi bakıyoruz da bu inanış ve bilim ile ilgili bütün öğeler Urfa Harran yöresinde eksiksiz mevcut. Tarihin en eski ve en büyük AY MABEDİ (SİN MABEDİ) Harran'da yapılmıştır. SABİİLİK diye bir dini inanış da bu yörede uzun süre hakimiyetini korumuştur. Temelde Hz. İdris'in bildirdiği inanç kurallarına uyan fakat sonraları tamamen gök cisimlerini ön plana alarak devam eden bu dini inanış da Halife Me'mun dönemine kadar canlılığını sürdürmüştür. XIII. yüzyıla kadar da gelmiştir.

Bizim bu bilgilerin ışığında düşündüğümüz şudur. Her peygamber görevlendirildiği toplumun inanç ve yaşayışlarına göre tebliğini yapar. Allah'ın birliğini

anlatırken ve Hakkı tebliğ ederken toplumun yaşayışını göz önüne alır ve düşünce yapısına göre hitap eder. Hz. Musa Sihir'e ASA ile Hz. İsa tababete ŞİFALI EL ile toplumu inandırmaya çalışmıştır. Hz. İbrahim de bunu yapmıştır.

Daha tebliğe başlarken, yıldızlara, aya, güneşe bakarak: **"Bunlar yok olucudur. Ben yok olan şeyleri sevmem"** demiş ve Allah'tan başka ilah olmayacağını belirtmiştir. Güneş, ay ve yıldızların geçici ve batıcı olduğunu belirtmesinin sebebi yöredeki bu yaygın ve kesin inanış değil midir? Önce bu inanışın tutarsızlığını ortaya koymuş ve hemen arkasından ilahi inancı tebliğ etmiştir. İşte biz bu inancın merkezi durumunda olan Harran ve Urfa'nın Hz. İbrahim'in de mücadelesinin geçtiği yer olması için bir dayanak olduğunu kabul ediyoruz.

(Kur'an-ı Kerim'de bahsedilen Sabiiler değişikliğe uğramış olan ilahi dinlerden doğan bir mezheptir. Bu SABİİ'ler değildir). Ayrıca Harran'da yaşayan PUTPERESTLER'i ve Gök cisimlerine tapanları mutlaka Şinasi GÜNDÜZ hoca'nın Yorumundan okumakşarttır. Hz. İbrahim'in kavmi ile birebir çakışmaktadırlar.

KUTİ'LER

Yine Urfa'da iç kalenin doğusundaki ÇİFT KUBBE'nin güneydoğusuna düşen mevkiye de KÜTİLER denmektedir. Hatta o semtlerde halk arasında hala KÖTÜLER MAHALLESİ (veya kısacası KÖTİLER) denmektedir.

Biz bu KÖTÜ ile GUTİ arasında bir benzerlik görüyoruz. Yani tarihte Mezopotamya'da hüküm süren kavim olan GU-TİLER. Ve yine KUTİ ile GUTA arasında yazılış olarak bir benzerlik görülüyor. Yine o mevkide bulunan bataklıkların son 40, 50 yıl öncesine kadar var olduğunu biliyoruz. Bunları incelenmeye değer görüyor ve burada tesbit ediyoruz.

GUTA kelimesinin sulak ve yeşil anlamının bu KUTİ'ler kelimesine de yaklaştırılabileceğini hatırlatmakta fayda görüyoruz. (ileriki sayfalarda bu kanuya yine değineceğiz.)

GUTA

Yüzyılın başına kadar iç kalenin batı ucunun kuzeyinde ve ön tarafında "Etrafı surlarla çevrili" bu yere GUTA dendiğini okumaktayız. Bu yeri bugün şöyle tahmin ve tarif edebiliriz:

Yakup Kalfa türbesi ile Halilurrahman camii arası ki cami de bu yere yapılmış olmaktadır. Bu mevki şimdi YAKUP KALFA parkı ve çevresidir. (Son yıllarda bu parkın adı da değişmiştir)

GUTA'nın bir anlamı da sulak ve yeşillik mevki veya bataklık yer demektir. O bölgede bu tanıma uymaktadır.

TAREH-AZER

Tevratta Hz. İbrahim'in babasının adı TAREH olarak verilmektedir. Kur'an-ı Kerim ise AZER demektir. Yeni elde edilen bilgiler TAREH'in bir insan adı değil bir "Kavim" adı olarak kullanıldığını göstermektedir. Bu bilgilerin sonucu Kur'an-ı Kerim'in verdiği AZER adının doğruluğunu gösterir. Burada muharref tevratin verdiği bilginin yanlış olduğu ve Kur'an-ı Kerim'in verdiği bilginin de zaten kesin olduğu tekrar anlaşılmıştır. Azerin mensubiyeti TAREH'tir denilebilir.

KUSA

Kusa Hz. İbrahim, hemde Hz. Eyyub ile ilgili bir kelimedir. "Kusa" onların yaşadığı yerin adıdır. Urfa bölgesinde Kusa adlı yerleşim de vardır. Bugün kale eteği Yakup Kalfa Türbesi ve Halilurrahman Camii arasındaki yere

Tarihçi Enver Behnan ŞAPOLYO KUSA demektir.

Birde yazılış itibarı ile eski belgelerde Kusa ve Guta benzerdir. Bu benzerlikte incelemeye değer;

Kusa: Guta:

Kelimeler bazen bir mevkiye bazen bir topluluğa isim olmaktadır. Benzerlikler; farklı ve yanlış okumalara da sebep olabilir.

URFA HALK BİLİMİNDE (FOLKLORUNDA) HZ. İBRAHİM

B) URFA FOLKLORUNDA HZ. İBRAHİM

Toplumların tarihlerinde meydana gelmiş olayların İzleri ve etkileri o yörenin folklorunda çeşitli şekillerde etki yapar ve iz bırakır. Hele ki bu olay bir peygamberin böyle olaylı doğuşu olursa. Bu olaylı doğuştan sonra bütün insanlığın ilgisini ve dikkatini çeken bir hayat yaşar ve öldürülmek için ateş yakılıp o ateşe atılırsa. Hele bir de o ateş O'nu yakmayıp, bir gül bahçesine döner de peygamber gülistandan çıkar gibi ateşin içinden çıkarak insanlara gülümserse. Bu olay unutulmaz. Hem tarihte hem de folklorun her zerresinde yer eder. İşte biz bu olayın geçtiği çevre olan Urfa'da zihinlerden dile dökülen, dilden de babadan evlada geçen bu tür verileri kısaca derlemeye çalıştık. Bu veriler delil değildir, hele kesin delil hiç değildir. Ama konu üzerinde düşünmeye sevk ettiği gibi, araştırmalarda da yol gösterici olabilir.

"Her birimiz, insanoğlunun yeryüzündeki bütün geçmişi kadar yaşlı doğarız. Dünya ancak ölümlerin biriktirmiş olduğu kuvvetler ve enerjiler sayesinde mevcuttur. Her insan varlığı, insanlık ağacının bir yaprağından başka bir şey değildir. Onu besleyen kökler, halk gelenekleridir ki geçmişin pek öncelerine kadar giderler. Bunlar bizim bilgilerimizin hareket noktasını ve bilimlerimizin çoğunu teşkil ederler. (P.Saintyves, Folklor El kitabı, - Tercüme - İst. 1951) Folklorü - Halk Bilimi ilk defa ciddi olarak değerlendiren Saintyves bu bilimin önemini yukarıdaki cümlelerle ifade ediyor.

Evet Halk Bilim her ne kadar kesin bir delil değilse de önemli bir bilgi kaynağıdır. Zaten konumuzda da bunu görmekteyiz. Biz Ayetin, Hadislerin, Tarihin efsanelerin ve

halk bliminin birbirine karışmaması için böyle ayrı başlıklar halinde verilmesinin uygun olacağını düğündük.

A) GÜNLÜK YAŞAYIŞTA ve DİLDE HZ. İBRAHİM

KAZANE- KAZANHANE KÖYÜ

Çevredeki en eski yerleşim merkezlerindedir. Nemrud Tahtının eteğinde bir köydür. Halk Nemrud'un adamlarının; tabakları elden ele vererek sıcak sıcak O'nun sofrasına ulaştırdığı yemeklerinin piştiği mutfak burada olduğundan bu isim verilmiştir diye inanır. Bu gün şehir ile bitişmiştir. KAZANE adı yerine KONUKLU adı verilerek belediye teşkilatı da kurulmuştur.

VUR HA

Hala Urfa'da Herkesin Bildiği ve Urfa Adının Kaynağı Olarak Anlattığı Bir hikayedir.

Yüce Allah'ın çok mağrur olan Nemrud ve milletine çok küçük ve aciz sayılan bir varlıkla ceza verir. Bu sivrisinektir. Nemrud'un yaşadığı şehri sivrisinekler istila eder. Her tarafı kaplar. Bunlardan biri de Allah'ın verdiği görevi yerine getirmek için Nemrud'un sarayına girer. Her tarafı kapalı ve tıklalı olan saraya girerken geçirdiği kaza sonucu ayağı da sakatlanır. Ve bu hayvan kendini Nemrud'a yetiştirir. Onun burnuna ve oradan genzine girer.

Nemrud'un genzinde kımıldadıkça zalim azap çeker. Ne çıkarabilir ne de öldürebilir. Sonunda kendince bir çare bulur. Keçeden bir tokmak yaptırır. Adamları Allah'a asi bu zalimi hem de O'nun emriyle tokmaklarlar. Sinek kımıldadıkça Nemrut vur der. Vurdukça sinek kımıldar. Çıldırarak gibi

olur Nemrud. Bağıırır hep Vur.. Vur... Vur... Ha... Vurha Vurha der. Ve Urfa'ya da bu ad olur. Vurha Urha olmuş. Urha - Urfa olmuş derler.

(Urfa'nın tarihte bilinen adları: Ur, Harran Ur'u, Ur-ı Kildani, Edessa; Diyar Mudar, Er Ruha, Reha ve Urfa'dır).

İBRAHİM HALİL VE ANZİLHA

Çocuğu olmayanlar Hz. İbrahim'in makamını ziyaret ederler. Çocukları olunca erkekse İbrahim, Halil veya İbrahim Halil adını verirler. Kız ise Anzılha adını verirler ki bu ad yörede en yaygın olan adlardandır. Önemli bir fark: Urfa'da Halil İbrahim denmez İbrahim Halil denir.

ANZİLHA

Arapça ZELÎHA, Farsça ZÜLEYHA ve Urfa yöresinde ZİLHA olarak bilinen kadın ismi (Kur'an-ı Kerimde Hz. Yusuf kıssasında da bu isim geçer.)

Hız. İbrahim ile yakınlık derecesini bilmiyoruz. Çünkü bu konuda halk arasında çok çeşitli benzetmeler yapılmaktadır. Ama bütün anlatılanların birleştigi nokta; Hz. İbrahim ateşe mancınıkla atılınca, Hz. İbrahim'e inanan bu kadın da kendini ateşe atar. Ve o da yanmadan kurtulur. ZÜLEYHA'nın düştüğü yerde de oluşan göle AYNZÜLEYHA, AYNIZELÎHA veya yöredeki adıyla ANZİLHA (AYN-ZİLHA) adı verilmiştir.

Zeliha'nın kimolduğu konusu ise belirsizdir. Nemrud'un kızı olduğu, Hz. İbrahim'in bir yakını akrabası olduğu; yahut Hz. İbrahim'e inanmış biri gibi çeşitli anlatımlar vardır.

İBRAHİM HALİL BEREKETİ

"Urfa'da Evine İbrahim Halil bereketi düşse" sözü herkesin ağzındaki baş duadır, bereketle ilgili, temenni Hz. İbrahim'in adı ile beraber dile gelir.

MISAFİRPERVERLİK

Urfa ve çevresinde ki evlerde misafir olmadan açılan sofraya ve yemeğe uzanan el makbul değildir.

Hiz. İbrahim misafire olağanüstü bir değer verir ve ikramda bulunurdu. O misafirsiz kesinlikle sofraya oturmaz ve yemek yemezdi. Bu yüzden günlerce misafir gelinceye kadar ağzına bir lokma almadığı olurdu. Sanki bu tavrın devamı imiş gibi Urfa'da misafir sev erlik ve yabancıya karşı ilgi ve yakınlık sürer. Bu konuyla ilgili şu olayı anlatmadan geçemeyeceğim :

Urfa'ya dışarıdan gelenlerin çok olduğu mevsimlerde şehirli bu yabancıları otellerde yer bulamayacakları için evlerinde misafir ederler. Maddi karşılık beklemeden tabi. Karayolu ile Hac'a gidişin serbest olduğu böyle bir Hac mevsimi. Hacca giderken Urfa'ya uğrayıp, Hiz. İbrahim'in o peygamberler atasının da makamını ziyaret etmek isteyenlerin kalabalığı ile şehir dopdolu. Şehirli de seferber olmuş. Bu hak yolcularını evlerinde misafir edebilmek için. Beşerli onarlı alıp alıp evlerine misafir götürüyorlar. Ancak herkesin eline geçmiyor misafir, daha atak davrananlar alabiliyor. Ve bir köşede bir çocuk ağlıyor. Sorarlar: "Niye ağlıyorsun evladım?" "Ben misafir bulamadım. Eve nasıl misafirsiz giderim?" Bu durum herkesi duygulandırır. Ne yapsınlar ? Şöyle bir çözüm bulurlar: aldıklarından ona da bir kişi verir. Ve çocuk bir grup misafir ile evine gider. Sofraya misafirsiz oturmayan Hiz. İbrahim'in hemşeriliğine layık bir duygu.

BAHARDA BAYRAM

Bütün halkın Bahar Bayramını kutladığı toplumlar çoktur. Bu tören çeşitli şekillerde yapılır. Urfa ve ilçelerinde de baharda tüm halk irili ufaklı herkes bir gün boyunca yiyeceklerini alır ve şehir dışına çıkardı. Bu adet daha son zamanlara kadar aynıyle devam ederdi. Aynen Hz. İbrahim'in putları kırdığı gün gibi...

Aslında o şehirden çıkış bir çeşit ibadetti. Yiyeceklerini putların önüne de bırakırlar, akşam dönünce alırlardı. yılboyu kullanacakları gıdalarını da koydukları söylenir. Kutsamak ve bereket için tabi.

Hız. İbrahim muhtemelen böyle bir günde putları kırmıştır.

URFA FOLKLORUNDA HZ. İBRAHİM'LE İLGİLİ GÖRÜLEN HAYVANLAR:

KATIR: Derler ki o gün Hz. İbrahim için yakılan ateşin odununu katır taşımıştır. Ve katır bu odunları taşıdığı için soyu kesilmiştir, doğuramaz.

KUMKUMA: Küçük bir sürüngen olan bu hayvandan nefret edilir. Çünkü o da Hz. İbrahim'in ateşine üflemiştir. Üflemiştir ki, Hz. İbrahim'i daha çok yaksın o ateş. Onun için görüldüğü yerde öldürülür. Bu yüzden de kötü kimselere "Kumkuma surath" denir. Keler'in bir türüdür.

KERTENKELE: Sevilen bir hayvandır. Ona kıyılmaz. Çünkü Hz. İbrahim'in ateşini söndürmek için minicik ağzıyla su taşımıştır. Ateşi söndürmek için. Ona bu ateşi bu su ile söndürebilir misin, diye sorarlar? Cevap verir : Hayır söndüremem ama Hz. İbrahim'den yana olduğum bilinsin istiyorum.

GECE KUŞU: Hz. İbrahim için yakılan ateşe geceleri gagasıyla taşıdığı suyu döktüğünü görürler. Sen bu suyla ateşi söndürebilir misin derler. O da biliyorum ateş sönmez ama Hz. İbrahim'den yana olduğumu gösteriyorum der.

BÜLBÜL: Hz. İbrahim ateşe düşerken bülbül de kendini ateşe atmak ister. Cebrail (a.s.) onu tutar ne dileği olduğunu sorar. Bülbül de madem ki Hz. İbrahim'i kurtaramıyorum ben de kendimi ateşe atayım dedim der. Bunun üzerine dileğini sorar. Bülbül : Benim dünyada Allah'ı zikretmekten başka dileğim yoktur. Onun binbir ismi olduğunu duydum ben yüzbirini biliyorum diğerlerini öğrenmek istiyorum der. Bunun üzerine dileği kabul olur. Bülbül böylece Allah'ın binbir ismi ile zikreder.

BALARISI: Balarısı da Hz. İbrahim'in ateşini söndürmeye çalışır. Bu gayretine karşılık Allah onun ağzındaki suyu kıyamete kadar insanlara şifa olsun diye bal yapmıştır.

URFA'DAN FOLKLORİK YEMEKLER

ÇİĞKÖFTE

Hz. İbrahim döneminde yaşayan bir Urfalı ava çıkar. Ceylan avına gider. Günlerce kaldıktan sonra avıyla beraber evine döner. Hanımına getirdiği ceylanı yemek yapmasını söyler. Ancak hanımı, durumdan haberi olmayan kocasına: "Ne yazık ki evde odun ve yakacak namına birşey kalmadı, çünkü Nemrud'un adamları yakacak ne varsa topladılar, Hz. İbrahim'i atacağı ateşi yakmak için" der. Bunun üzerine adam bir çare bulmasını söyler hanımına... Kadın ne yapacağını şaşırır. Ceylanın budundan yağsız bir miktar et çıkarır. O'nu bir taşın üzerine koyar ve başka bir taşla ezmeye başlar. Derken aklına biraz bulgur katmak gelir bu ete. Bulguru bir yandan katarken bir yandan da dövmeye

devam eder. O anda haber gelir ki İbrahim'i atıldığı ateş yakmadı. Hemen merak ve hayretle bu karı koca da aceleyle olay yerine koşarlar. Kadın beraberinde o etle bulgur ezmesini de getirmiştir. O cehennemi ateşin yerinde pınarlar kaynamakta, meydana gelen yemyeşil bahçede türlü çeşitli gül ve çiçekler açmış bulunmaktadır. Kadın bu envai çeşit yeşillikten bir miktar toplayıp, bulgur ve etten meydana gelmiş yemeğine katar. Böylece Urfa'nın o leziz ve tadına doyum olmayan ÇİĞKÖFTE'si meydana gelir. Hz. İbrahim'in ateşe atıldığı günden bir hatıra da bu yemek kalır.

TİRİT

Eti haşlayarak yapılan bir yemektir. Pide ekmek doğranarak bir kaba konur. Üzerine etin suyu dökülür. En üste de haşlanmış et didilerek konur. Peygamber efendimizin dedelerinden HAŞİM de Mekke'ye gelen hacılara ve misafirlere ekmeğ doğrayarak yaptığı yemeği ikram ettiğinden dolayı kendisine Haşim lakabı verilmiştir. Hz. İbrahim'in de misafirsiz sofraya oturmadığı bilinmektedir ve misafirlerine de genelde TİRİT Yemeği ikram etmektedir.

YOĞURT

Çok sayıda büyük ve küçükbaş hayvan sahibi olan Hz. İbrahim bunların ürünlerinden faydalanıyordu. Bir melek tarafından kendisine süttten neler üretebileceği öğretilmişti. Bunlardan birisi de yoğurttu. Böylece yoğurt ilk defa Hz. İbrahim tarafından üretilmiştir. Hem besin hemde şifa kaynağıdır.

SONUÇ

Mevlûdhalil Mağarası, Halilurrahman Gölü, Halilurrahman Camii, Aynı Halilurrahman, Halilurrahman Medresesi, Mancınıklar, Anzilha Gölü ve Nemrut Tahtı, Seruğ ve Harran adları; Harran'daki İbrahim Mescidi ve evi, sırtını dayadığı taş; bunların hepsi ile beraber yüzyıllardır zihinlerde ve dillerde söylene gelenler.. Bu kadar tesadüf, bir anlamda da bu kadar ısrar insanı üzerinde durmaya ve kabule zorluyor ki, Hz. İbrahim Halilullah bu bölgede doğmuş, yaşamış ve Nemrud'la mücadele etmiştir.

Bu konu zaten birçok bilim adamınca da gündeme getirilerek, üzerinde görüşler ortaya konmaktadır.

CUDİ DAĞI VE HZ. NUH

Cudi Dağı adı ile iki yer vardır.

1- Tektek dağlarının içinde Urfa ile Ceylanpınar (Ra'selayn) arasındadır. Yörede Hz. Nuh'un tufan sonrasında gemisi ile bu dağa indiği anlatılır. Çok değişik bir yüzey şekline sahiptir.

2- Urfa'nın 35 km. güneyinde Koruklu köyünü'nün 3-4 km batısında Cudi Deresi, Cudi Köyü, Cudi Dağı ve Cudi Şehri adı ve bilinen bir bölgedir. Daha tanımlanmamış bir yerdir. İlk defa tarafımızdan Urfa and Harran adlı kitabımızda bilgi verilmiştir.

SOGMATAR VE HZ. MUSA

ŞUAYB ŞEHR'e yakın mesafede şimdi Yağmurlu denen köydür. Hz. Musa'nın kuyusu ve asasının izi diye belirtilen iki makam vardır.

Sabiiliğin ve Putperestliğin önemli merkezlerinden biri iken günümüzde "Harabe"ye dönmüştür.

HZ. LUT

Harran'ın oğlu olan Hz. Lut, Hz. İbrahim ile birlikte göç etmiş ve peygamberlik ile görevlendirileceği Sodom'a gitmiştir.

SONUÇ OLARAK ŞÖYLE DEMEK MÜMKÜNDÜR :

Baştan beri anlattığımız Hz. İbrahim ile ilgili makamlarla ve peygamberlere atfedilen bu yerlerle beraber düşünüldüğünde gerçekten URFA, PEYGAMBERLER ŞEHİRİ unvanını kazanmış olur.

URFA'NIN HZ. İBRAHİM'İN DOĞDUĞU YER OLDUĞUNU İFADE EDEN BAZI ŞİİRLER

NABI 'DEN (1642 - 1712)

Sanma erbab-ı mesaviye müsaviyiz biz
Suzen-i fikirle Leb-duz-ı müsaviyiz biz

Merdom-ı alem-i süfliden edüp kat'-ı ümid
Çeşm-duzende-i midad-ı semavîyiz biz

Mihnet-i devleti andıkça teselli buluruz
İllet-i riske hakimane müdaviyiz biz

Manayı fahr ve mübahat nedir anlamazız
Ders-ı na-hande teklif de'aviyiz biz

Bağ-ı kevnin ne usulün ne furuğun biliriz
Gerçi kim tohum gibi cümleyi haviyiz biz
Gördük ancak mey-i gül rengi leb-i hubanda
Dehen-i gayr den ol lezzeti raviyiz biz.
Hakimiz mevlididir Hazreti İbrahim'in
Nabiya rast makamında rehavi'yiz biz.

ZAKÎ (-?- Tahminen 19. yy)

Bu dergah-ı muallâ menba-ı feyz-i Hüdadır bu
Ey Nûr-ı dide-i âdek ve cedd-i Mustafadır bu
Bu yerde doğduğu İbrahim ol zât-ı evlâdır bu

Mübarekdir bu hâk elbette kadri de ûladır buş
Bu mevlid-i Halilullah çü derdinde devadır bu
Bu cedd'eül-enbiyâ kân-ı sahâvatle vefadır bu

VECDÎ (? -1863)

Temaşa kıl behişt-âsâ mekrarr-ı evliyadır bu
Mariz-i derd-i isyana şifa ender şifadır bu
Acep câ-yı safa hatır-küşa eşref binadır bu
Bulunmaz misli asla bilâd içre Ruhadır bu
Ferah-bahşa makam-ı cedd,i şâh-ı enbiyâdır bu
Ki mevlid-i halil-i zât-ı pâk-i Kibriyâdır bu

FENAYÎ (1860 -?)

Bilâd-ı hayr-ı Halkillah olan şehr-i Ruhadır bu
Zülâl-ı mu'ciz-i carî makam-ı enbiyâdır bu
Hicaz-ı Kudsîden gayrı makamlardan ûladır bu
Letafette şerâfette müzeyyen dil-küşâdır bu
Bu mevlid-i Halilullah nazar-gâh-ı Hûdâdır bu
Halile ateşi herden selam eden Ruhadır bu

NEMRUD VE SİNEK

Bu ilahi savaştan mahrum kalan bir sinek.
Günlerce Allah'ına yalvardı. inleyerek:
-Ne olurdu, bana da bir vazife düşseydi,
Tanrım, bana bu işte bir parça düşseydi.
Gerçi benim ayağım topal imiş, ne çıkar.
Bilinmez, benim gibi varlıkta ne cevher var.

Tanrım! Ne' olur bana da nusret ver bu zaferde.
Göstereyim kendimi şu Nemrut denen ferde...

Tanrı, bu sinekçiğin du'asını dinledi:
-Git. O Nemrut denilen zalimi öldür: dedi.
Sevincinden sinekçik uçuverip göklerden
Bir iniş indi yere,sabahleyin çok erken.
Aradı Nemrut denen zalimi, delik delik...
Nihayet sarayında buldu onu...?
Üstelik Kapılar, pencereler sımsıkı kilitlenmiş;
Açık bir yer, kalmasın diyerek, emir vermiş.
Sarayın çevresinde günlerce gezip durdu.
Nihayet içeriye girecek yolu buldu.
Anahtar deliğinden giriverdi saraya
Nemrut yaptığı işte yine kalmıştı yaya.
Dolaşıp durdu sinek çevresinde Nemrud'un,
Tanrılık iddiası güden, o melun kurdun.
Vızıltıyı ,duyunca Nemrud. döndü çılgına:
Vurun, tutun, öldürün; yaklaştırmayın bana!
Diyerek etrafına emirler veriyordu.
Hırsından kendi, kendini yiyip köpürüyordu.
Fakat ne çare. Tanrı emir vermişti artık.
Bu emre karşı gelmez ne akıl. ne de mantık!

Dolaşan o hayvancık dayanamadı buna,
Bir yolun bulup girdi o melunun burnuna,
Daracık yerden geçip, yetiştii beyne kadar: .
Başladı kemirmeğe Nemrut'u azar.
Bu dayanılmaz acı, günden güne Nemrud'u
Bağırıp çağırmaktan dudağını kuruttu.
Herkes bir çare arar, fakat bulunması zor:
Sanki beynine düşmüş Nemrut'un bir parça kor.
Günlerce düşünüldü, nihayet bulundu çare:
Bu ilahi azaba, bir zavallı biçare...
-Keçeden tokmak olsun. Vuralım kafasına.

Belki sinek de düşer kurtulma çabasına:
Uçar gider. Nemrud da bu azaptan kurtulur.
Efendimiz rahatlar. Halkımız huzur bulur.
Yaptılar koskocaman bir tokmak. Sade keçe!
Nemrud emir verdi: "Vur ha! Vur", gündüz gece...
Günlerce devam etti bu tokmak, hiç durmadan.
Zavallı kullar ise bıkmadan, usanmadan
Vurdular da vurdular! Önü boş: arkası boş
Bu işkence Nemrud'u günlerce etti sarhoş...
Nihayet bir tokmakçı dayanamadı buna:
Demirden bir balyozu saklayarak koynuna.
Vur! Dedikçe o melun vurdu. Ta birden bire
Eti, kanı, kemiği hep karıştı beyine.
Ölünce zalim Nemrud "URFA" oldu aşıkâr:
"Vurha-Ruha Reha'dan "URFA"da kıldı karar.

Ükkaş ÜLGEN - 1968

EKLER

Hız. İbrahim ve Urfa ile İlgili Belge ve İktibaslar

Aşağıdaki metin Sultan Uzun Hasan'ın ve Akkoyunlular'ın tarihini yazan Ebu Bekr-i Tihrani'nin Kitab-ı Diyarbekiriye adlı eserinden alınmıştır. (M.S. 1480)

کتاب دیار بکریه

قاو مهله ز نائف آورد : در سال ها زده از ولادت چون باهر
نیر بمنزل سهود < سهود > کردو مقابله را بقارنه موصول
ساخت و مدت ایام حل منقض شد فرزندی خلیل آسا
که ناز محبت او در دلها چون گل و ریحان طرب افزای و چون آب
حیران هلاکت ز دای تولد یافت :

اَلَا يَاسَمَنُ لَهٗ بَابُ مَآبٍ اَلَّذِي وَالطُّولِ
وَدَارُ دَارٍ فِي نَادِيهِ جَامُ الْبَدَلِ وَالْفَضْلِ
لِإِبْرَاهِيمَ صَارَتْ نَارُهُ بَرْدًا وَرِيحَانًا
لِإِبْرَاهِيمَ مَاءُ كَنَارٍ مُحْتَرِقٍ الْجَهْلِ
أَبَى قَلْبِي غَرْبًا فِي لُجَيْنِ الْمَاءِ ذَا حَبَا
أَرَى صَدْرِي حَرِيفًا مِنْ لَهْيِ النَّارِ بِأَدَلِ
مُسْنِ رَوْحِي مُحِبَّاهُ غَبَى عَيْنِي لُغْيَاهُ
رَضَى قَلْبِي بِسَرَّاهُ حَيْدَاهُ التَّمَلُّ بِالْتَّمَلِ
و چون در مقام خلیل الرحمن ولادت سعادت اقترانش وقوع یافت
نام او از آسمان خلیل الله آمد :

نظم

بماناد نامش چو نام خلیل دواء علیل شفاه غلیل
همیشه اعادیش نمرود وار بخاک روان باد خوار و نزار

Bir kış burada kaldıktan sonra Ruha'ya geri dönü. Bu arada Sahib Kıran on beş yaşına girmişti. Ruha'da temiz bir aileden olan hanımı, ona nur topu gibi bir oğlan çocuğu doğurdu.

Nazım

Ey, kapısı, mülk ve kudretin sığınağı olan!
Ey, evi adalet ve fazilet meclisi olan!

Ateşi İbrahim'e soğuk ve reyhan oldu.
İbrahimimiz için ateş gibi cehaleti yakan su vardır.

Ben kalbimin sevgi suyunda boğulduğunu gördüm
Sinemin ateş alevinde yandığını gördüm.

Ruhumun dileği onun sağlığı, gözümün gınası onu görmektir.
Kalbimin rızası, onun rızasına denktir.

Çocuk Halilü'r-Rahman'ın mahallinde doğduğu için, adı Halilullah oldu.

المصاحف - تاريخ - ادب - الايام المشهورة - المجلد ١٣٠ - ١٣١

٥٣

ذكر ابراهيم الخليل عليه السلام

﴿ ذكر ابراهيم الخليل عليه السلام ومن كان في عصره من ملوك المجمع ﴾
وهو ابراهيم بن تارخ بن ناخور بن ساروغ بن ارغو بن فالغ بن عابر بن شالخ بن
قينان بن ارفخشذ بن سام بن نوح عليه السلام واختلف في الموضع الذي كان فيه والموضع
الذي ولد فيه فقيل : ولد بالسوس من ارض الاهاز (١) وقيل : ولد بابل (٢) وقيل :
بكوثي (٣) - وقيل بجران (٤) ولكن اياه نقله (٥) قال عامة اهل العلم : كان مولده في عهد
نمرود بن كوش ، ويقول عامة اهل الاخبار : ان نمرود كان عاملا لارداهاق الذي زعم

كوثي الطربق وكوثي باو بها مشهد ابراهيم الخليل عليه السلام وهاجر يبان ويتهما تلون من رماد وقال انها
رماد النار التي عوقدها نمرود لا حرافه اهرامس (٤) حران بنشد بدالاه وآخره نون مدينة تدعى هي قسبة ديار مصر
بينها وبين الرها يوم وبين الرقة يومان فقيل : هي اول مدينة بنيت بعد الطوفان - وكانت منازل الصائبة الحرايين
الذين يذكرونهم مصنفوا الملل والنحل وهي مهاجر الخليل عليه السلام اهرامس ودلا نزال في تلك الاماكن آثار
يزعمون انها مقر المصنفين وعمل نال الخليل وفي الرها من لا يزال سيدها محرم الا اذا تجاوا السبك ملاحضوها
ويستعد الناس صحة ذلك وبقول السبك الاكل وهو لا يهاجم بل متى رأى احد اناته يقرب منه طهاف التذاه
وياكل على رأى من الناس لصفاة الله وتوجد عين ثابتة تمد عنها مرحلة تسمى عين المروس بالقرب من التل
الايض وهي تامة الرقة أحد أفضية دير الزور وهذه العين عرم صيدها الا اذا ذاعت العين بالاسماك وانقلت
الى أرض الحل فستدنيها صيدها ويزعمون بان زفاف ابراهيم عليه السلام على ساره كان هناك وما أكرز الآثار
وما أكرز دعائها من التيشين بسبها ١١ والله اعلم بالحقيقة اهرامس الادارة (٥) لم يذكر في التوراة مولده ولكنه ذكر
فيها انه من أرض الكلدانيين تكون اصحاب ١١ آية ٣١ وهي اليوم مطمح انظار الكشفيين والمغنيين عن الآثار

Osmanlı Dönemi Halep Salnamesi'nden

﴿ حلب ولايتنده کی مقامات مقدسه انبياء عظام ﴾

حضرة ابراهيم { عليه السلام }
نفس اور فده
حضرة ايوب { عليه السلام }
نفس اور فده

حضرة شيت { عليه السلام } ادب
خارجنده
حضرة يوشع { عليه السلام } معره
خارجنده

HARRÂN

48 saatlik Urfa seyahati intibalarımı bu 5. yazımda Harrân'la noktalıyorum. Doğrusu 21 defa gittiğim Hong Kong hakkında bu kadar yazmamıştım. Ama **itiraf edeyim** GAP'ın odak noktası olan Atatürk Barajı, tathir bir sarhoşlukla başımı döndürdü. Ve Hazret-i İbrâhîm'in huzurunda bulunmaktan büyük bir mânevî zevk aldım.

Harrân, Urfa'nın Suriye sınırı yakınında tarihi bir şehirdir... Rivayete göre Hazret-i İbrâhîm burada doğmuş ve Sîn denen Ay tansınna tapanlarla mücadelelerine başlanmış. 640 yılında Hazret-i Ömer fetih etmiş ve bir daha Müslümanlar'ın elinden çıkmamış. Bir ara Emevi Cihan Devleti halifesi İkinci Mervân'ın tahtı şehri olacak derecede ehemmiyet kazanmış...

Hârûnî'r-Reşid, barajlarla yeniden su getirtmiş. Islâni fethinden sonraki asırlarda Sâbîliler yazmaya devam etmişler ve Harrân Ulu Camii'nin yanı başındaki mübâderelerle hikâdolarına tapanırlarmış. 11. asra kadar Sâbîliler'in devam ettiğini kaynaklarımız kaydediyor. Bunlar, fen, ilim, astronomide çok ileri imişler ve Harrân'da rasadhâne bile yapmışlar. Daha Emevi halifesi Ömer İbn'Abdizâzîz'in burada tıb fakültesi açtığını biliyoruz.

Onun için şimdiden ilâhiyat ve ziraat fakülteleri olan müstakbel büyük Urfa şehrinin üniversitesine Harrân Üniversitesi denmesi çok yerinde olur. **1082** o tarihten bu yana devamlı Urfa yönetiminde kalyor. 1516'da Yavuz Sultan Selim, Mısır fethine giderken, burasını da Memlûkler'den alıp ilhâk ediyor.

Su yollarının bozulması, ticaret yollarının değişmesi, 1271'de Moğollar'ın şehri tahribi ve ahalisini alıp Mardin ve Musul'a iskân etmeleri, parlak Harrân medeniyetinin sonu oluyor. Büyük şehir zamanla köşeye kalyor. Cumhuriyet döneminde ilçe merkezi iken sonra köy hâline düşüyor. Bana ve Dr. Atığ'la Harrân harabelerini, burada doğmuş olan dostumuz **Sâlih Özcan** ve kardeşi **Mehmed Özcan** gezdirdiler. Taş taş tanyorlar. Salih Bey, Urfa'ya gidip lise bitiren ilk Harrânî'nin kendisi olduğunu söyledi. Okumamışlık, cehalet, çok kötü şey...

Dünya astronomi tarihinin en büyük isimlerinden el-Bettânî, Harrân doğumludur. Bugünkü Vehhâbi mezhebinin uzak kurucusu büyük Hanbelî bilgini İbnü Teymîye de öyle... 1263'de Harrân'da doğmuştur. Şöhretli mutasavvîf, bugün türbesi harabelerin arasında hâlâ ziyaret edilen **Şeyh Hayâtî** 12. asırda yaşamış... Türbesinde daha önce Hazret-i İbrâhîm'in babası **Azer**'in yattığı rivayet ediliyor...

1114 ve 1157 yıllarında şehir çok büyük iki zelzele geçiriyor ve yerle bir oluyor. Sonra gelen **Möğol** istilâsı da son medeniyet parıltılarını siliyor...

Yale ve süratı hâlâ hayrette müşâhede ediliyor ve pek çok Avrupalı arkeolog tarafından incelenmiş. 3 katlı, 150 odalı, 130 x 90 metre, ilk yapısı Bizans dönemine veya daha eskisine (zira M. Ö. 6. asra ait Bâbil taşları bulunmuş) ait bulunan kale ve kilometrelerce uzanan surlar...

Cami'ü'l-Firdevs (Cennet Camii), bir Emevi yapısı. Kule şeklindeki minaresinin 26 metrelik kısmı hâlâ heybetle duruyor. Bugün de fazlasıyla mevcut kuş yuvaları çok tahrir etmiş. Cami 103 x 103 metrelik bir kare alan üzerine yayılıyor. Bugün bir taş yığınının ibaret. Asırlarca taşlar çalınıp götürülmüş. Bugün...

Am. Ama itiraf edeyim GAP'ın odak noktası olan Atatürk Barajı, tathir bir sarhoşlukla başımı döndürdü. Ve Hazret-i İbrâhîm'in huzurunda bulunmaktan büyük bir mânevî zevk aldım.

Harrân, Urfa'nın Suriye sınırı yakınında tarihi bir şehirdir... Rivayete göre Hazret-i İbrâhîm burada doğmuş ve Sîn denen Ay tansınna tapanlarla mücadelelerine başlanmış. 640 yılında Hazret-i Ömer fetih etmiş ve bir daha Müslümanlar'ın elinden çıkmamış. Bir ara Emevi Cihan Devleti halifesi İkinci Mervân'ın tahtı şehri olacak derecede ehemmiyet kazanmış...

Hârûnî'r-Reşid, barajlarla yeniden su getirtmiş. Islâni fethinden sonraki asırlarda Sâbîliler yazmaya devam etmişler ve Harrân Ulu Camii'nin yanı başındaki mübâderelerle hikâdolarına tapanırlarmış. 11. asra kadar Sâbîliler'in devam ettiğini kaynaklarımız kaydediyor. Bunlar, fen, ilim, astronomide çok ileri imişler ve Harrân'da rasadhâne bile yapmışlar. Daha Emevi halifesi Ömer İbn'Abdizâzîz'in burada tıb fakültesi açtığını biliyoruz.

Onun için şimdiden ilâhiyat ve ziraat fakülteleri olan müstakbel büyük Urfa şehrinin üniversitesine Harrân Üniversitesi denmesi çok yerinde olur.

1082 o tarihten bu yana devamlı Urfa yönetiminde kalyor. 1516'da Yavuz Sultan Selim, Mısır fethine giderken, burasını da Memlûkler'den alıp ilhâk ediyor.

Su yollarının bozulması, ticaret yollarının değişmesi, 1271'de Moğollar'ın şehri tahribi ve ahalisini alıp Mardin ve Musul'a iskân etmeleri, parlak Harrân medeniyetinin sonu oluyor. Büyük şehir zamanla köşeye kalyor. Cumhuriyet döneminde ilçe merkezi iken sonra köy hâline düşüyor. Bana ve Dr. Atığ'la Harrân harabelerini, burada doğmuş olan dostumuz **Sâlih Özcan** ve kardeşi **Mehmed Özcan** gezdirdiler. Taş taş tanyorlar. Salih Bey, Urfa'ya gidip lise bitiren ilk Harrânî'nin kendisi olduğunu söyledi. Okumamışlık, cehalet, çok kötü şey...

Dünya astronomi tarihinin en büyük isimlerinden el-Bettânî, Harrân doğumludur. Bugünkü Vehhâbi mezhebinin uzak kurucusu büyük Hanbelî bilgini İbnü Teymîye de öyle... 1263'de Harrân'da doğmuştur. Şöhretli mutasavvîf, bugün türbesi harabelerin arasında hâlâ ziyaret edilen **Şeyh Hayâtî** 12. asırda yaşamış... Türbesinde daha önce Hazret-i İbrâhîm'in babası **Azer**'in yattığı rivayet ediliyor...

1114 ve 1157 yıllarında şehir çok büyük iki zelzele geçiriyor ve yerle bir oluyor. Sonra gelen **Möğol** istilâsı da son medeniyet parıltılarını siliyor...

Yale ve süratı hâlâ hayrette müşâhede ediliyor ve pek çok Avrupalı arkeolog tarafından incelenmiş. 3 katlı, 150 odalı, 130 x 90 metre, ilk yapısı Bizans dönemine veya daha eskisine (zira M. Ö. 6. asra ait Bâbil taşları bulunmuş) ait bulunan kale ve kilometrelerce uzanan surlar...

Cami'ü'l-Firdevs (Cennet Camii), bir Emevi yapısı. Kule şeklindeki minaresinin 26 metrelik kısmı hâlâ heybetle duruyor. Bugün de fazlasıyla mevcut kuş yuvaları çok tahrir etmiş. Cami 103 x 103 metrelik bir kare alan üzerine yayılıyor. Bugün bir taş yığınının ibaret. Asırlarca taşlar çalınıp götürülmüş. Bugün hâlâ bu menfur ve cahilâne eylem devam ediyor. Civarındaki vatandaşların evlerini gördük. Çoğunda bu taşlardan binlerce kullandılar...

10.000 metre kareden büyük bu Ulu Camii'ni hâlâ zelzele gezdik. 19 kapısından üç kapı, bugün de hayranlıkla seyrediliyor. Büyük kubbesi ile üç küçük kubbesinden ise eser yok...

Türkiye'nin en büyük ve güzel ovalarından biri olan Urfa ile Harrân arasındaki Harrân Ovası'ndan ayırıp Urfa'ya dönüyor. Bin yıldan beri su diyor inilen, bin yıl öncesi gibi dünyanın en verimli ovalarından biri olmayı sabır ve hasretle bekleyen toprakları terk ediyoruz. Bu topraklarda yaşayan Türk insanını, hemen önmüzdeki yıllarda, çok büyük bir refah, bolluk ve mutluluk bekliyor. Aialarının katlandığı bütün mahrumiyetleri unuttukları ve 2000'li yıllarda ihtarlar, çocukların, bir zamanlar bir damla su için çektikleri ızdırapları anlatırlarken, su yıllarda doğmakta bulunan çocuklar, pek de inanmayarak, fakat yörenin geleneksel edebî içinde sükûnetle dinliyor...

NEBİLER DİYARI

Urfa, dini hayatın fevkalâde canlı olduğu bir ilimiz. Nasıl olmasın ki, burası diyâr-ı enbiyâ (nebilere, peygamberler ülkesi)...

Şanlıurfa ilinin nüfusunun yaklaşık üçte biri evinde Kürtçe konuşuyor. Ama çok az kadın dışında hepsi Türkçe de biliyor. Şehirde ve güneyde Harrân'da Arapça konuşanlar da aynı durumda. Kürtler'in ehemmiyetli kısmı aslen Türk, zamâna Kürtçe konuşmaya başlamışlar. Ev belirgin örneği ünlü Kara-keçili aşiretidir. Bilindiği gibi Ertuğrul Gazî'nin aşiretidir. Eger Karakeçililer, aslen Kürt olsalardı Osmanlıları'nın da Kürt olması gerekirdi!... Oğuzlar'ın Kayı boyunun Karakeçili aşireti beyleri olduklarını biliyoruz.

Halk Şâfiî ve Hanefî, yani Sünnî... Öyle olduğu hal'de, Humeysî ajanları buraya da sızmış. Güvenlik makamlarımız kendilerini tanıyor.

Şehirde 73 cami var. Bilindiği gibi Osmanlı'nın mesicid mecmuası artık Türkiye'de kullanılmıyor. Zira bir müddet önce bütün mesicidimizte minber konup cumâ kıtânı hâle getirildi. Hepsi cami oldu. Bir zamanlar şehirde sadece 3 cami ibadete açık bırakılmış. Diğerleri kapatılmış, depo hâline getirilmiş... Halk, tek parti diktatörlüğünün bu fantezilerini unutmaya çalışıyor.

Urfa deyince akla önce Hazret-i İbrâhîm geliyor. Bütün büyük peygamberlerin atası... Allah ve Tek Tanrı olduğumu ilk defa tebliğ etmiş olan ulu peygamber...

Hazret-i İbrâhîm, burada Nemrûd tarafından putlara karşı geldiği için ateş atılmış ve ateş Cenâb-ı Hak tarafından ulu peygamber için gultâra döndürülmüş... Ateşi söndüren yerden fıskıran su, şimdî balıkların yüzdüğü bir havuz ki, cami, havuzun âdetâ içinde. Tabii Hz. İbrâhîm, burada değil, Filistin'de gömülmüştür ve adımı taşıyan, Müslümanlar için pek kutsal şehir, Halîlû'l-Rahmân, bugün İsrail işgalindedir.

Camiin yanı başında Sayın Salih Özcan, bir vakıf kurmuş ve zengin bir kütüphane bağışlamış. Sayın Evren de burayı görmüş ve kütüphanedeki TBMM'nin zabitlerinin tam koleksiyonunu görünce şaşırmış, takdir etmiş. Kütüphanede, otuz santyelik bir nararla, sadece dini ve Arapça öğreten kitaplar gördüm. Türk kültürü bunlardan ibaret değil. Daha kitapla takviyesi gerekiyor ki, Salih Özcan dostum için basit bir meslemdir. Kendisi, 26 yıldan beri aralıksız aylık dini HİTİT dergisini yayınlıyor ve HİTİT Yayınları bugüne kadar 200'ün üzerinde değerli din kitabı neşretti.

Hazret-i İbrâhîm'in huzurundan huşu ile ayrılıyor. Nasıl bir peygamber olduğu Kur'an-ı Kerim'de anlatılmıştır. Ben burada tarih ilmi bakımından kim olduğu üzerinde birkaç söz söyleyerek yazımı bitirecek, yarın sayın okuyucularımıza tarihî Harrân'ın anlatacağım.

Hem Araplar'ın, hem Yahudiler'in atası olan Hazret-i İbrâhîm, Milâd'dan Önce 18. asırda yaşıdı. Muhtemelen Urfa yakınlarında doğdu. Sonra güneye gitti. Oğlu, Araplar'ın atası olan İsmail'le beraber Kâbe'yî inşa ederek Mekke şehrinin oluşturdu. Filistin'e gidip orada çok yaşayarak öldü.

Tarih ilmi bakımından ehemmiyeti, ilk defa olarak Tek Tanrı olduğunu ve putlara tapmanın saçmalığını savunmuşdur ki, insanlığın gelişmesinde ne derecede büyük bir merhale olduğu, açıktır. Hazret-i Mûsâ, 7. kuşaktan torundur. Her 3 Semâvî dinini de peygamberdir, Batı dillerindeki adı Abraham'dır.

PEYGAMBERİMİZ'İN SOYKÜTÜĞÜ

Ramazan'ın yansın idrak ettiğimiz bir mübarek günde, bazı okuyucularımızın isteğini yerine getirerek Peygamber Efendimiz'in soykütüğünden bahsediyorum.

Peygamberimiz'in babası Abdullâh, onun babası Abdülmuttalib, onunki Hâşim, onunki Abdü Menâf, onunki Kusayy, onunki Kîlâb'dır. Milâd'ın 365 yıllarına doğru doğması gereken bu Kîlâb'da, Peygamberimiz'in babası Abdullâh ile annesi Âmine'nin seccelerî birleşir (Hazret-i Âmine'nin seccelerini vermiyoruz).

Kîlâb'ın büyük oğlu Kusayy, Peygamberimiz'in baba tarafından atası, Kîlâb'ın küçük oğlu Zühre ise, Peygamberimiz'in ana tarafından atasıdır. (Hazret-i Âmine'nin dedesinin babası).

Kîlâb'ın babası Mûre, onunki Kâb, onunki Lüeyy, onunki Gaalib, onunki Fih'r'dir. Bu Fih'r in diğer adı Kureyy olup ünlü kabilenin atasıdır. Bütün Kureyy kabileleri onun 7 oğlunun neslinden türemiştir.

Fih'r Kureyy'in Kîlâb'ın 200 yıllarına doğru doğmuş bulunması gerekir. Babası Mâlik, onun babası Nâzir, onunki Humeys, onunki Müdrike, onunki Hîş, onunki Mezar, onunki Nîzâr, onunki Maadd, onun babası da Adnân'dır.

Adnân, Peygamber Efendimiz'in 20. kuşakta dedesidir. Kronoloji bakımından Milâd'dan önce 135 yıllarına doğru doğması lâzımdır. "Adnânî" veya "Ârâb-i Mîlâsrebe" (Araplaşmış Araplar) denen Kuzey Araplar'ın atasıdır.

Adnân'dan yukarıya doğru soykütüğü, birkaç sekilde rivayet edilmiştir. Adnân'a kadar, Peygamberimiz'in bütün dedelerinin eşlerinin (zevcelelerinin) 20 kuşak adları ve secceleri bilindiği halde, Adnân'dan yukarıya doğru (daha eski) kuşakların eşlerinin adları genel olarak bilinmemektedir.

Büyük tarihçi ve müfessir Taberî'ye göre Adnân'ın babası Üded, onunki Humeysâ, onunki Selmân, onunki Âv, onunki Buzd'dur. Adnân'ın atalarından Kamwal, Hazret-i Süleymân (Milâd'dan önce X. asır) ile çağdaş gösteriliyor. Bu takdirde Buzd ile Kamwal arasında, benim hesaplarımı göre, 20 kuşaklık bir boşluk olması gerekiyor.

Peygamberimiz'in kronoloji bakımından 46. kuşaktan dedesi olmak gereken Kamwal'ın 18. kuşaktan dedesi Kahtân, bütün Güney Arapları'nın atası (Kâhtâniler) ve Peygamber'in 64. kuşak atasıdır. Kahtân'ın 17. kuşak atası Hazret-i İbrâhîm'in de bu durumda Hazret-i Peygamber'in 83. kuşak atası olması lâzımdır.

"Hâfîlîlîh" ve "Hâfîlî'l-Rahmân" diye bilinen ve tek tanrı olduğuna inanılması cahsan Hazret-i İbrâhîm, M.Ö. 2000 yıllarında yaşıdı. Peygamberimiz'e, Hazret-i İshâ ve Hazret-i Mûsâ'dan sonra en büyük peygamber sayılır. Filistin'de Müseyvîler'in "Habron" dedikleri Halîl şehrinde gömülmüştür. Allah'dan başka tanrı olmadığını yaydığı için Nemrûd'un kendisini ateşe attığı yerde ise, Urfa'daki ünlü cami yapılmıştır.

Hazret-i İbrâhîm'in Hâcer adlı eşinden İsmâil ve Sâire adlı eşinden İshâk adlı peygamberler doğdu. İsmâil bütün Araplar'ın ve İshâk, bütün İbrânîler'in atası sayılır. Bu suretle Hazret-i İbrâhîm'de iki kavmin soykütüğü birleşir.

Tevrâ'ta göre Nûh, İbrâhîm'in 12. kuşaktan dedesidir. Bu da Nûh için M.Ö. 2400 yıllarına yerleşen bir kronoloji yapmamızı gerektirir. Nûh'un oğullarından Sâm, Peygamberimiz'in 94. kuşak atası olur. Din kitaplarında, bütün Sâmi kavimlerin kendisinden turediği kabul edilir...

BEDUZZAMAN Hz.LERİNDE

HZ. İBRAHİM HALİLULLAH VE URFA

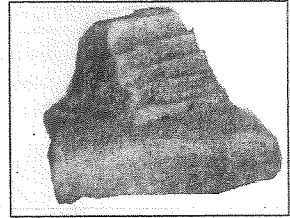
Bedüzüzaman Hazretleri, Emirdağ Lahik-alar'ında; Urfa ve Urfa'lıları anlattıktan sonra şöyle der: "...Ve Urfa ise, İBRAHİM HALİLULLAH 'ın (AS) bir menzilidir. İnşallah bu meslek-i hıllat-i İbrahimiye orada parlacaktır.

Hem ihtimal-i kavidir ki; bu dehşetli, semli hastalıktan kurtulsam, gelecek kışta Urfa'ya gitmeyi cidden arzu ediyorum.

Birecik'teki Kazıda Zigurat Bulundu

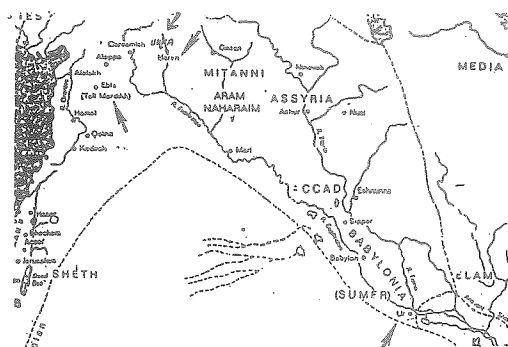

Abdullah Yiğit- Birecik/ Aralık ayında Bireik Surtepe Köyünde yapılan ve İspanya Arkeoloji kazı ekibine bağlı 19 kişilik ekip tarafından araştırılan tarihi kazı çalışmalarında önemli tarihi yapıtlara ulaşılmıştır.

bu bölgede tarihi, antik ve ticari bir Sümer uygarlık kentinin varolduğunu gösteriyor.

Elde edilen yeni bilgilerle bilim adamları Hz. İbrahim'in Urfa ile ilişkisini tartışıyor

ASSESSING EBLA

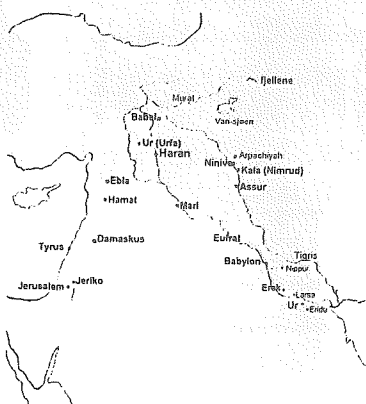
Where Is Abraham's Ur?

The notice in the December 1976 issue (page 44) that a new Ebla tablet refers to "Ur in Haran," reopens the discussion of where Ur of the Chaldees, Abraham's birthplace, was located. While we would welcome the full publication of the Ebla tablet, the Biblical evidence is by itself conclusive in placing Ur of the Chaldees in the Urfa-Haran region of south central Turkey, near the Syrian border, rather than in southern Mesopotamia where it is located

about an hour's drive from the city of Uruk which was ruled by Sennacherib. Local tradition still insists that Uruk is where Abraham was born.

Whether "Uruk" is related to "Ur" phonetically and whether Abraham's birthplace lies in the same vicinity west in a

Ugarit is discussed in the article. The author says that the tablet is from Ebla, not from Ugarit.

★ Hız. İBRAHİM ALEYHİSSELÂM VE OĞLU

4335 ۱- عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: [جَاءَ رَجُلٌ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَقَالَ: يَا خَيْرَ الْبَرِّيةِ. فَقَالَ ﷺ: ذَلِكَ إِبْرَاهِيمُ خَلِيلُ اللَّهِ]. أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ وَأَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ. «الْبَرِّيةُ» الْخَلْقُ.

1. (4335)- Hız. Enes radiyallahu anh anlatıyor: "Resûlullah aleyhissalâtu vesselâm'a bir adam gelip:

"Ey Hayru'l-Beriyye (yaratılmışların en hayırlısı)" diye hitabetmişti. Aleyhissalâtu vesselâm hemen müdahale etti:

"Bu söylediğin İbrahım aleyhisselâm'ın vasfıdır." [Müslim, Fedâil 150, (2369); Tirmizî, Tefsir, Lem yekun sûresi, (2349); Ebu Dâvud, Sünnet 14, (4672).]

AÇIKLAMA:

Ulema, âyet ve hadislere dayanarak, yaratılmışların en hayırlısının Resûlullah olduğunu söyler. Hız. Peygamber'in, hadiste geçen sözü iki suretle te'vil edilir:

★ Ya bunu tevazu için söylemiştir, zira Hız. İbrahım, Resûlullah'ın hem uzak dedesi, hem de Halilullah'tır.

★ Yahut da, Resûlullah bu sözü, kendisinin insanlığın seyyidi olduğunu bilmezden önce söylemiştir. Nitekim bir hadislerinde أَنَا سَيِّدُ وَلَدِ آدَمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ "Ben kıyamet günü insanoglunun seyyidiyim, fahir yok!" buyurmuşlardır. Keza: "Peygamberler arasında üstünlük iddia etmeyin" hadisi de, "Tefâhur maksadıyla üstünlük iddiasına kalkmayın" şeklinde açıklanmıştır. Sadedinde olduğumuz hadisi bazı âlimler, "Kendi asrındaki insanların en hayırlısı idi" diye de te'vil etmiştir.

4336 ٢- وَعَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: [قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: إِنَّ الْكَرِيمَ ابْنَ الْكَرِيمِ، ابْنَ الْكَرِيمِ يُوسُفُ بْنُ يَعْقُوبَ بْنِ إِسْحَاقَ بْنِ إِبْرَاهِيمَ]. أَخْرَجَهُ الْبُخَارِيُّ.

2. (4336)- İbnu Ömer radıyallahu anhüma anlatıyor: "Resûlullah aleyhis-salâtu yesselâm buyurdular ki: "Kerîm İbnu Kerîm İbni Kerîm İbni Kerîm: Yûsuf İbnu Yakup İbni İshak İbni İbrahim'dir." (Buhârî, Enbiya 19, Tefsir, Yusuf 1.)

AÇIKLAMA:

1- Burada, "kerim olmak" yani değerli olmak nesebele te'vil edilmiştir. Gerçekten Hz. İbrahim'e dayanan Hz. Yusuf'un nesebinde hep peygamberler yer almaktadır. Böylesi bir nesebe sahip olan kimse nesebece *ekrem* olur.

2- Hz. İbrahim, Kur'ân-ı Kerim'de zikri çokça geçen büyük peygamberlerden biridir. 69 kere ismi geçer. İkinci rivayette görüldüğü üzere bilinen diğer bir kısım peygamberlerin babası veya ceddidir. Hz. İshâk, Hz. İsmail, Hz. Yakub, Hz. Yusuî aleyhimüsselâm gibi, Hz. Lut aleyhisselâm'ın da amcasıdır.

3- Hz. İbrahim'in diğer peygamberlere nazaran müstesna bir şahsiyeti vardır: Yahudi, hristiyan ve müslüman ona sahip çıkma hususunda niza ederler. Kur'an meseleyi halleder: O ne yahudi ne de hristiyan değildir, o müslümandır: "İbrahim ne yahudi idi, ne de hristiyan, O hak dine yönelmiş bir müslüman idi. O Allah'a ortak koşanlardan değildi." (Âl-i İmrân 67).

4- Hz. İbrahim'in hayatı, Kur'an-ı Kerim'de oldukça teferruatlı olarak anlatılır. Doğumu, babasıyla, puta tapan kavmiyle olan mücadelesi, putları kırışı, ateşe atılışı, Kâ'be'yi inşa edişi. Allah'a oğlu İsmâil'i kurban etmesi hususunda gördüğü rüyası, oğlunu boğazlayacağı sırada koçun verilmesi vs. Kur'an'da hayat hikâyesi bu kadar teferruatıyla yer alan başka peygamber yoktur denebilir.

5- Hz. İbrahim, dinler tarihinde ve bilhassa tevhid tarihinde mühim bir halkayı teşkil eder. Bir kısım içtimai ve beşerî müesseseler onunla başlar: Sünnet olma tatbikatını insanlığa ilk defa O getirmiştir. İlk misafir ağırlayan da odur. odur.

Hz. İbrahim, herkesin üryân (çıplak) geleceği mahşerde ilk giydirilecek ve

ayrıca cennete ilk girecekler arasında yer alır.

6- Kâ'be'yi kurup, hacc menâsikini ilk tanzim eden de Hz. İbrahim'dir. O'nun putları kırma hadisesi ve böyle bir an'aneyi başlatmış olması müstesna bir menkıbedir. İnsanlık Kıyamete kadar put kırma işinde O'ndan ilham almaya devam edecektir.

7- Kur'an'daki şu cümlesi, hatırdaki her an canlı tutulması gereken bir hakikatı ifade eder: لَا أُحِبُّ الْآفَاقِينَ "Fâni olan şeyleri sevmem!" (En'am 76).

8- Hz. İbrahim Halîl'u'r-Rahman bilinir. Yani Allah'ın halîfi. Halîl kelimesini kısaca dost olarak tercüme etmek mümkünse de, bununla farklı bir dostluğun ifade edildiğini belirtmemiz gerekir.

İbnu Hacer İbrahim kelimesinin Süryanice'de müşfik baba أَب راجيم mā-nasına geldiğini belirttikten sonra, Halîl kelimesinin tahliline geçer ve der ki: Hulîl, fa'il veznindedir, fâil mânasındadır. O, sadâkat ve muhabbet mânasına gelen (حَلَّة) hulet kelimesinden gelir. Ancak bu öyle bir muhabbettir ki, kalbe iyice nüfuz etmiş ve artık onun bir ihtiyacı, bir parçası haline gelmiştir. Bu mânâ, Hz. İbrahim aleyhisselâm'ın kalbinde mevcut olan Allah sevgisine nisbet edilince sahîh olur. Ancak, onun, Allah hakkında kullanılması mukâbele yoluyla te'vil edilince doğru olur.

Şunu da belirtelim ki, hulet'in aslının "saflama", "paklama" olduğu da söylenmiştir. Hz. İbrahim'in halîl olarak tesmiyesi, bu açıdan, dostluğu da düşmanlığı da Allah adına yapmasındandır. (Yani dost olup sevmeye, düşman bilip sevmemeye tek ölçü Allah'tır. Niyetini, ölçüsünü kirleten bir başka gaye ve mülâhaza yoktur). Allah'ın O'na olan hulet'i ise O'na yardım ve O'nu imam kılmasıdır. Halîl kelimesinin hulet (حَلَّة) yani hâcet'den geldiği de söylenmiştir. Bu mânâda Halîl, Hz. İbrahim'in sadece Allah'la yetindiğini, ihtiyacının görülmesini sadece O'ndan bildiğini, (bir başka kapıya arz-ı hâcet etmediğini) ifade eder.

Hulet, sadâkat, meveddet ve muhabbet gibi mânalar ifade etse de ulemâ, umumiyetle, hulet'le ifade edilen sevgi ve dostluğun, çok daha üstün bir dostluk olduğunu söylemekte ittifak etmiştir. Hadiste Resûlullah'ın لَوْ كُنْتُ مُتَّخِذًا خَلِيلًا غَيْرَ رَبِّي "Ben Rabbimden başka bir halil (dost) ittihaiz etseydim..." demesi, O'nun insanlardan bir halîl'i olmadığını ifade eder. Halbuki, dostları vardı. Öyleyse halîl çok daha yüksek bir dost olmalıdır.

İLAHI (Allah birdir müjdesi)

Allah birdir müjdesi
Söyler dili nefesi
Davet eyler herkesi
Halilullah İbrahim
Allah Rahman ve Rahim

Elleriyle yaptılar
Sonra dönüpaptılar
Hak yolundanaptılar
"Durun" dedi İbrahim
Allah Rahman ve Rahim

Nemrut yaktı ateşi
Cehennemin bir eşi
Attı gerçek güneşi
Nasıl yanar İbrahim
Allah Rahman ve Rahim

Çoktur kulun hatası
Ellerinden tutası
Peygamberler atası
Halilullah İbrahim
Allah Rahman ve Rahim

Dostlar dostu peygamber
Allah O'na dostum der
Kurtuluşa hak rehber
Halilullah İbrahim
Allah Rahman ve Rahim

Adil yalvar Allah'a
Bulanmışsın günaha
Kabul etsin dergâha
Halilullah İbrahim
Allah Rahman ve Rahim

Mehmet OYMAK'a ait

Hız. İbrahim Halilullah
konulu bu şiir;

Sadi HOŞSES,
Yusuf NALKESEN,
Alaeddin YAVAŞÇA,
Ahmet HATİPOĞLU,
Doğan GÜLLÜOĞLU,
Amir ATEŞ,

Şentürk DEVECİ ve
Mehmet BİTMEZ
üstadlar tarafından
bestelenmiştir.

Bu bestelerin
notaları Şanlıurfa
ŞURKAV Vakfı'ndan
temin edilebilir.

EVÇ

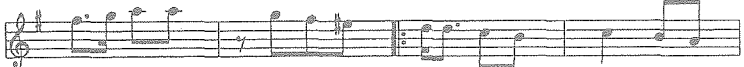
Usulü: Nim Sofyan

Güfte: M. Adil OYMAK

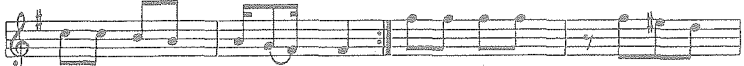
Beste: Sadi HOŞSES

1 Al lah bir dir Müj de si söy ler di li ne fe si

5 da vet ey ler her ke si Ha li lul lah 16 ra him
(Bu dolap Aranağme olarakta çalınabilir)

9 Al lah rah man ve ra him Nəm rut yak tı A te ş i

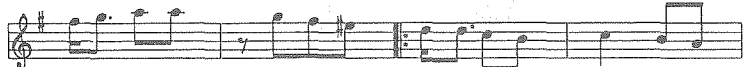
13 Ce hen ne min bir e ş i at tı ger çek Gü ne ş i

17 Na sıl ya man 16 ra him Al lah Rah man ve Ra him
(Bu bölüm hareketli okunacak.)

21 A dil yal var sen Al la ha bu lan mış sını gü na ha

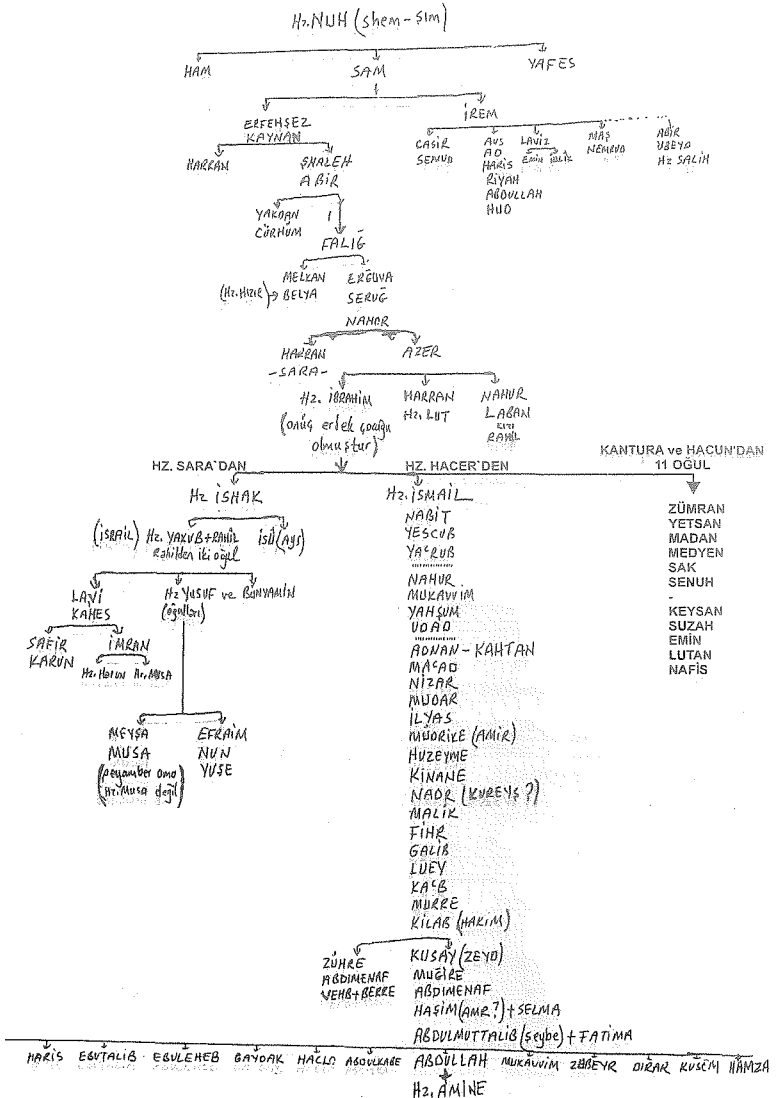

25 ka bu let sin Der ga ha Ha li lul lah 16 ra him

29 Al lah Rah man ve Ra him.

HZ. İBRAHİM HALİULLAH VE PEYGAMBER EFENDİMİZ HZ. MUHAMMED (S.A.S.)'İN SOY KÜTÜĞÜ

2. BÖLÜM
HZ. EYYÛB (A.S.)
VE URFA

Hız. Eyyup sıhhatli haline kavuştuktan sonra, zaman zaman ağlardı. Sebebini / sorduklarında şöyle demişti :

"Ben hasta iken geceleri bir ses gelirdi :Ey hastamız nasılsın?"

"İşte o ses şimdi gelmiyor ona ağlarım."

HZ. EYYÛB PEYGAMBER

KURAN-I KERİM'DE ANILMASI:

“Peygamberler arasında Eyyûb' u da yad et! Zira Eyyûb: “Allah'ım, vücudumu hastalıktan zayıflık ve takatsızlık kapladı. Merhamete muhtaç bir hale geldi. Sen ise Rabb'im, merhametlilerin en şefkatlisisin. “Diye Rabb'ine dua etti.”

Evet Kur'an-ı Kerim' de; Peygamberimiz Hz. Muhammed (SAV)'e yukarıdaki şekilde hitap edilerek Hz. Eyyûb anılmıştır.

H. Eyyûb dünya nimetleri ile nimetlenmişti. Peygamber çocuğu olan bir anneden geliyordu. Annesi Hz. İbrahim ailesinden, Hz. Lut peygamberin kızının neslinden idi. Peygamber soyundan bir hanım ile evli idi. Hz. Rahme anamız Hz. Yakub' un evladından Hz. Yusuf' un oğlunun kızı, peygamber torunu idi. İman şerefine saf ve temiz mensupları idiler.

HZ. EYYÛB' UN ÖZELLİKLERİ

H. Eyyub Peygamberin her kaynakta şekli ve görünümü şöyle anlatılır:

Başı büyük, kıvrıkcık ve gür saçlı, kısa ve kalın boyunlu idi. Gözleri güzeldi. Kuvvetli pazuları vardı. İri vücutlu, güçlü, kuvvetli ve sağlıklı idi. Heybetli bir kişiydi.

H. Eyyûb, evlat nimeti ile nimetlenmişti. Kızları ve oğulları vardı. Peygamber ailesinden idi. Kız ve erkek evlatlarının mutlu yuvaları ve yaşantıları vardı.

Hadsiz ve hesapsız servet sahibi idi. Mal ve mülkleri vardı. Her biri binlerden oluşan bin koyun sürüsü, sağımlik inek sürüleri, eşekleri, develeri vardı. Bunların sığacağı kadar geniş bir memlekete, arazilere sahipti. Verimli ve sulak olan bir memleket çevresiyle beraber kendisinin idi.

Bu arazileri işleyebilecek çiftle sürebilecek kadar sığırları, bu çiftçiliği yürütecek kadar çalışanları, işçileri ve köleleri vardı. Yığınlarla ve ambarlar dolusu arpa, buğday ve tahıl elde ederdi.

Cömertti, misafirperverdi. Misafiri çok sever, çok ikram ederdi. Cömertlikle insanlara yardımda bulunurdu. Yolcuların yardımına koşardı.

Hz. Eyyûb Aleyhiselam, Allah'ın peygamberi idi. güzelliğe sahip bir kuldu.

Ve Allah'a çok şükrederdi...

SIKINTILARIN BAŞLAMASI

Peygamberimiz Hz. Muhammed (SAV) şöyle buyurmuştur:

“En çok sıkıntıya uğrayanlar peygamberlerdir. Sonra Salihlerdir. Sonra derecelerine göre diğer insanlardır. Kişi dinindeki derecesine göre imtihan edilir. Eğer dininde sağlam ise musibeti de artırılır.”

Hz. Eyyûb'a gelen sıkıntı ve hastalıkların gerçek sebebi yukarıdaki hadis-i şerifle en doğru şekilde izah edilebilir.

Onun hastalık ve felaketlere uğraması halk arasında ki yorumlarda şeytanla bağlantılı anlatılmıştır. Ancak bu yorumların doğru olması tevhid inancına uygun düşmemektedir. Doğru değildir.

Yüce Allah, yüksek dereceler vermek için ve bazen de insanlara örnek olabilsin diye bazı kullarını bu tür imtihanlara tabi tutmuştur.

Hz. Eyyûb, sahip olduğu bu nimetlerden hem faydalanmakta hem de faydalandırmaktadır. Kendisi, aile fertleri ve çevresi bu nimetlerle yaşamaktadır. Yoksullara ve ihtiyaç sahiplerine cömertçe yardımda bulunmakta; misafirlere ikram etmektedir.

MALLARINI VE ÇOCUKLARINI KAYBETMESİ

70 yaşına kadar yaşadığı bu hayatta sıra bu defa sıkıntılara gelmiştir. Mallarının ve sürülerinin telef olduğu haberi kendisine gelmiştir. Bütün mallarını kaybetmesiyle fakirleşmiştir. Muhtaç hale düşmüştür. Çok kısa bir sürede yoksullaşmıştır.

Bu sıkıntılarla başetmeye çalışırken bu defa evlatlarının tamamının kazaya kurban gittiği ve öldüğü haberleri gelmiştir. Bütün servetini ve bütün evlatlarını kaybetmenin büyük acısını yaşayan Hz. Eyyûb sabır nimetine sarılmıştır. Artıkça artan sıkıntıları onun yüce Allah'a teslimiyetini eksiltmemiş, tam aksine şükürünü de sabrını da arttırmıştır. “ Ey Allah'ım. Sen verdin. Sen aldın.” Sözü onun tam olarak teslimiyetini anlatır.

HZ. EYYÛB'UN HASTALANMASI

Derece derece artan felaketler Hz. Eyyûb'un sıkıntılarını da derece derece artırır.

Mallarını ve evlatlarını kaybettikten sonra hanımı ile sağlık içinde yaşarken sıra kendisine gelmiştir. Onun sapa sağlam vücudunda, hastalıklar belirmeye başlamıştır. Giderek hem zayıflamış hem de takattan düşmüştü. Bir de geçim sıkıntıları başlamıştı. Kendisi de hizmete ve bakıma muhtaç hale gelmişti.

O zenginliklerden sonra, o evlat acılarından sonra uğranılan fakirlik ve yoksulluk ile yaşarken; şimdi de hastalıklar gelip çatmıştı. Hz. Eyyûb'u zayıf ve takatsiz bırakmıştı.

Bu durumda Hz. Rahme onun bakım ve hizmetini yapmaktan geri durmaz ve kendisini hoş tutardı. Birde yiyecek temini için koştururdu. Sağda solda ufak tefek işler yaparak geçimlerini temin etmeye çalışırdı.

ÖRNEK HANIM HZ. RAHME ANA

Hz. Rahme, hem peygamber soyundan hem de peygamber hanımı idi. Hz. Eyyûb'a da uygun bir eş idi. Allah'ın emirlerine itaatkar, verdiklerine şükreden bir hanım idi. Önce verip sonra alsa da o da daima Allah'a şükrederdi.

Hz. Eyyûb'un bir parçası gibi idi. Onunla beraber bu acıları ve sıkıntıları çeker ve onunla beraber sabreder ve şükrederdi.

Hz. Rahme de bütün bu sıkıntılara beraber katlanırdı. Bütün geçim yükünde yükleniyordu.

ŞEYTAN SAHNEYE ÇIKIYOR

Hastalık ve sıkıntılar yıllardır devam ediyordu. Ancak Hz. Eyyûb'un teslimiyeti de, sabrı da eksilmeyip, artıyordu.

Bu sıkıntıları fırsat bilen şeytan, bu durumdan faydalanmak için Hz. Eyyûb'a musallat oluyordu. Ancak onu etkileyemiyordu. Bu seferde Hz. Rahme' ye ve Hz. Eyyûb'un çevresine vesvese vermeye çalışıyordu. Onları Hz. Eyyûb'dan uzaklaştırmak istiyor, Hz. Eyyûb'un üzülmesine gayret ediyordu.

Hz. Rahme de zaman zaman Hz. Eyyûb'a “**Rabbine dua ette seni ferahlığa çıkarsın**” diyordu.

Şeytanın bu durumunu Kur'an-ı Kerim Hz. Eyyûb'un ağzından şöyle anlatır: “**Kulumuz Eyyûb'u da an!... O, Rabb'ine nida etmiş ve : Doğrusu şeytan bana bir yorgunluk ve azap verdi diye seslenmiştir.**”

Yoksulluk Allah'tan, hastalık Allah'tan, sıkıntı ve kederler de Allah'tandır. Yüce Allah'ın bir peygamberine, şeytanın zarar vermesi mümkün değildir. Bir peygamber' in insanların kendisinden uzak kaçacağı çirkin hastalıklara, pis görüntülere de düşmesi düşünülemez. Çünkü, çirkin görüntüler, peygamberlik sıfatları ile bağdaşmayan durumlardır.

Hz. Eyyûb'un şeytandan şikayetinin sebebi ise bu zayıflık ve sıkıntılı halinde Hz. Rahme'yi huzursuz etmeye çalışmasıdır. Hz. Rahme'yi ve çevresindekileri, şeytanlığını kullanarak kendisine karşı hareket etmeye çalışmasıdır. Böylece onlara da zarar vermesidir. Hz. Eyyûb peygamber, bu duruma çare için Allah'a yalvarmayı uygun bulmaktadır.

Yoksa Hz. Rahme ona: “**Allah'a dua et, seni ferahlığa çıkarsın**” dedikçe; Hz. Eyyûb “**Ben 70 yıl sağlıkla yaşadım, nasıl olurda şimdi Allah'tan hastalığımın ve zayıflığımın giderilmesini isterim? Bir o kadar da bu dertleri çekmeliyim**” derdi.

Onca yıl bolluk ve bereket içinde, çocukları ve ailesi ile

hoşluk ve güzellik içinde yaşamıştı. O kadar yıl sağlık ve ferahlık içinde yaşamış, bu defa yine Allah'tan gelen zayıflık ve takatsizlikten hastalık ve yoksulluktan nasıl şikayet edebilirdi? Hz. Eyyûb'un "Bu durumu Allah'a arz etmekten haya ederim" dediği rivayet edilir.

Bu hastalıkların, dertlerin, sıkıntıların kaç yıl kadar sürdüğü konusunda birkaç görüş vardır. Hastalığının ve sıkıntılarının; 3 yıl, 7 yıl veya 18 yıl sürdüğü şeklindedir.

Hz. Rahme Hz. Eyyûb'un hizmetine yetişmekte zorlanmaya başlamıştır. Onu üzmemek ve hizmetlerini aksatmamak için elinden geleni yapmaktadır. Ama yinede yetiştirememektedir. Hz. Eyyub'ta bazen çok üzülmemektedir. İşte böyle bir anında, Hz. Eyyûb üzüldüğü ve sıkıldığı bir anda; İyileştiği zaman Hz. Rahme'yi cezalandırmaya yemin etmişti

SABIR

Sabır, Yüce Rabb'imizin her nimeti gibi şükretmeye değer bir vergidir. Yüce Allah'ın isimlerinden ve bir çok peygamberin ortak vasıflarındandır.

Hz. Eyyûb Nebi, sabrını sonuna kadar göstermiştir. Ama öyle bir yere gelmiştir ki, artık orada şeytanın tehlikeli saptırmaları başlamıştır.

Sıkıntılara sabretmiştir, şikayet etmemiştir. Ancak şeytanın kendisini ve çevresindekileri aldatma çalışması başlamıştır.

Bunun üzerine, Allah'a şöyle niyazda bulunmuştur: "Meşakkat ve elemle şeytan beni messetti."

Bu ifadeler de anlaşılacağı üzere Hz. Eyyûb'un şikayeti, Allah'ın takdiri ile başına gelenlerden dolayı değildir. Bu olanları fırsat bilerek şeytanın itaatsizlik vermesindendir. Bu rahatsızlıklar Hz. Rahme'yi de etkilemiş ve onu da üzmeye başlamıştır.

Şeytan, Hz. Eyyûb'un elinden çıkan nimetleri kendisine hatırlatarak ve hastalığını işaret ederek onları huzursuz ediyordu.

Bir de dostları ve insanlar “Acaba Eyyûb ne günah işledi ki Allah onu terketti. Bu hale soktu.” Demeye başladılar. İşte Hz. Eyyûb’u asıl üzen de bu sözler olmuştur.

Hz. Eyyûb’daki sabır, ibret alınması için bu peygamberin hayatı ile insanlığa sunulmuştur. Çünkü Kuran-ı Kerimin ifadesi ile “**Muhakkak Allah sabredenlerle beraberdir.**”

HZ. EYYÛB'UN ALLAH'A SESLENİŞİ

Neticede Kur’ an-ı Kerim şöyle ifade ediyor: “**Kulumuz Eyyûb’u da an! O, Rabb’ine nida etmiş ve: Doğrusu şeytan bana yorgunluk ve azap verdi diye seslenmişti.**”

Yüce Allah, yüce makamlara ulaşan ve övgü ile “**kulumuz**” dediği Hz. Eyyûb Peygamberi Kur’ anı Kerim’ deki ayetin devamında şöyle anlatılır: “**Biz O’ nun duasını kabul ettik ve kulumuza, sonunda O’na isabet eden zararı aldırдық.**”

Böylece Hz. Eyyûb genişliğe çıkarak, ferahlık bulacaktır. Ama ilahi prensip bunun için de Hz. Eyyûb’a bir görev verir, bir harekette bulunması gerekir.

“**Ya Eyyûb! Vur ayağını yere. Ayağını vurduğun yerden çıkan su, yıkanılacak içilecek soğuk bir sudur.**” (Sad-42)

Hz. Eyyûb emre uyar ve ayağını yere vurur. Yerden kaynayan su soğuktur. Hz. Eyyûb onu içerek içindeki dertlerden ve sıkıntılardan kurtulur.

Yıkılarak ta dışındaki hastalıklardan temizlenir.

Canlılığı, güzelliği, sağlığı geri gelir.

Hastalıklar, darlık ve sıkıntılar, Allah dostlarını Allah’a daha da yaklaştırır, teslimiyete götürür. Zor ve acı da olsa sabır gösterirler. Bu sabır neticesinde hem maddi ve manevi makamlara yükselirler, hem de uğradıkları kayıplar geri verilir. Ve bir katı da fazla verilir.

Yüce Allah (c.c.) buyurur:

“**Biz Eyyûb’a ehlini ve ehliyle beraber onların bir mislini verdik.**” (Enbiya 84)

Ayetin devamında insanlara bir uyarı ve müjde vardır.

“ Zira şu verdiğimiz; bizden Eyyûb'a ihsan ve akıl sahiplerine vaaz ve nasihat olsun ki herkes ibret alsın.” (Sad 43)

HERKES İBRET ALSIN

İşte Hz. Eyyûb'a Yüce Allah'ın takdir kıldığı bu durumun sebebini bu ayet anlamı açıklamış oluyor: **Herkes ibret alsın!..**

Hz. Eyyûb, kavuştuğu ferahlığın sevincini yaşamaktadır. Peygamberimiz buyurur ki: Eyyûb, çıplak yıkandığı sırada üzerine altun' dan çekirgeler üşdü. Eyyûb avuç avuç (alıp) urbasının içine atmağa başladı. Rabb'i: “ Eyyûb, şu gördüğünden seni gani (zengin), kılmamış mı idim?” diye nida edince, “ Evet Ya Rabb'i, senin izzet (ve Celaline) yemin olsun ki (Beni gani kılmıştın) lakin senin bereketinden müstağni kalacağım (Nazlanıp çekineceğim) yok” cevabını verdi. (Buhari c.1/213)

Allah'ın verdiği nimetleri heyecanla toplamak ta Yüce Allah'a saygının bir şeklidir.Hz. Eyyûb bize bunu da öğretiyor.

ALLAH'IN İNSANLARA EMİRLERİNİ KOLAYLAŞTIRMASI

Hz. Eyyûb'a uğrayan dert ve sıkıntılar bir bir geçmeye başlamıştı. Ancak sıkıntılı bir anında Hz. Rahme anamızı cezalandıracağına dair ettiği yemin; iyileştiğinde Hz. Eyyûb'a hatırlatılmıştı. Yüce Allah, cezanın yerine getirilmesini emrettiği gibi; yemin ve söz'ün de yerine getirilmesi buyurulmuştu. Bununla Hz. Rahme Allah katında çok makbul bir insan olduğu için cezayı da kolaylaştırmıştır.

Kur' an-ı Kerim' de şöyle buyrulur: Ona demişti ki : “ Sen eline bir tutam ot (bir demet sap) al, onunla vur. Fakat

yeminine hanis olma. Biz o' nu sabırlı bulduk. O, ne iyi bir kuldu; daima Allah'a rücu ederdi.” (Sad 44)

Emrin bu şekli Hz. Rahme' ye yüce Allah'ın bir ikramı ve iltifatı idi. Çünkü o da bağlılığın ve sabrın güzel bir örneğini vermişti. Hz. Eyyûb hastalığı anında “iyileştiğinde ona yüz değnek vuracağım.” Diye yemin etmişti. Allah (c.c.) da yüz çöpten veya yapraktan oluşan bir demet ile bir defa vurarak yemininin yerine gelmesini istemişti. Hem de kendisine teslim olan ve emrine uyan diğer insanlara da bir ruhsat ve kolaylık yolu göstermişti.

Hz. Eyyûb'a sağlığının verilmesinden ve hanımının bağışlanmasından sonra, diğer nimetlerin iadesi de devam etmiştir.

KAYBETTİKLERİNİN MISLI İLE VERİLMESİ

Kur' an-ı Kerim' de:

“ Biz Eyyûb'a ehlini ve ehliyle beraber onların bir mislini verdik.” Buyrulur (Enbiya 84)

Bundan anlaşılan, kendisine evlatları geri verilmiştir. Onlara tekrar kavuşmuştur. Ve bir o kadar da fazla evlat vermiştir. Hz. Eyyûb'un 20'yi aşkın kız ve erkek evladı olduğu rivayet edilir.

Bu bir misli ile geri verilmesi olayı, malları için de geçerlidir. Ve serveti kat kat arttırılmıştır.

Kur' an-ı Kerim, bunun hikmetini de şöyle açıklar:

“ Bizden bir rahmet ve olgun akıl sahipleri için de bir ibret olmak üzere...” buyrulur. Ve ayetin devamında:

“ O'na hem ailesini hem de onlarla beraber bir mislini bağışladık” buyrulur.

Başlangıcından sonuna kadar Hz. Eyyûb'un hali Allah'ın seveceği bir haldi.

Kur' an-ı Kerim' de:

“ Gerçekten biz Eyyûb'u sabırlı (bir kul) bulmuştuk. O,

ne iyi kuldu. Daima Allah'a yönelirdi.” Buyrulur.

Ve yine Yüce Allah, bu ayetlerin devamında şöyle buyurur:

“İsmail'i, İdris'i, Zü'l-kifli'de hatırla. Bunların her biri de sabredenlerdendi.”

Görüldüğü gibi Allah katında sabır ve sabredenler övgüye layık bulunmuşlardır.

Hz. Eyyûb Peygamber de sözü ile hali ile ve hayatı ile bir sabır örneği olmuştur ve EYYÛB SABRI da deyim olarak insan hayatına girmiştir.

HZ.EYYÛB VE SABIR İÇİN NE DEDİLER?

1- İMAM-I GAZALİ'DE SABIR VE SABREDENLER

İmam-ı Gazali'nin İhya-ı Ulum-ı Din isimli eserinden sabrın fazileti ile ilgili bölümden okuyucularımız için kısa bir bölüm aktarıyoruz:

Allah Teala sabredenleri bir çok sıfatlarla vasıflandırmış, Kur'an-ı Kerimin yetmiş küsur yerinde sabrı zikretmiştir. Derece ve hayırların çoğunu sabra izafe etmiş ve onları sabrın meyvesi olarak göstermiştir.

Bu bakımdan hiç bir ibadet yoktur ki onun ecri takdir ve hesaplansın! Ancak sabır bu kaidenin dışındadır.

Bu ayetler konuyu anlamamız açısından bilinmelidir:

Sabrettikleri ve ayetlerimize kesinlikle inandıkları zaman onların içinden, buyruğumuzla doğru yola ileten önderler yetiştirmiştir. (Secde/24)

Biz sabredenlerin mükafatını, yaptıklarının en güzeliyle vereceğiz. (Nahl/96)

İşte onlara sabretmelerinden ötürü mükafatları iki defa verilir. (Kasas/54)

Ancak Allah yolunda sabredenlere ecirleri hesapsız ödenecektir. (Zümmer/10)

Sabredin, çünkü Allah sabredenlerle beraberdir. (Enfal/46)

Yardımlı sabra bağlayarak şöyle buyurmuştur:

Evet sabreder sakınırsanız, onlar hemen şu dakika üzerinize gelseler Rabb'iniz size beş bin melek ile imdad eder. (Ali İmran/125)

Sabredenler için başkalarına vermediği bir çok şeyleri bir araya getirerek şöyle buyurmuştur:

İşte Rab'lerinden bağışlamalar ve rahmet hep onlardır ve doğru yolu bulanlar da onlardır. (Bakara/157)

Bu bakımdan hidayet, rahmet ve salavatlar sabredenler için toplanmıştır. Sabır makamı hakkında varid olan ayetleri saymak oldukça uzun sürer.

Peygamberimizden Sabır ile ilgili Bazı Hadisler:

“Sabır imanın yarısıdır.”

Size verilenlerin en azından biri yakın ve sabır azimetidir. Kime bu iki hasletten nasibi verilmiş ise artık o kimse elinden kaçırdığı gece ibadeti ve oruç (Sevapları için) üzülmaz, çünkü ondan daha üstününü elde etmiştir.

Yemin olsun, eğer siz, üzerinde sabrederseniz, bu benim nezdimde sizden bir kişinin hepinizin ameli kadar amelle bana gelmesinden daha sevimlidir. Fakat ben sizin üzerinize benden sonra dünyanın açılıp gelmesinden, bazınızın bazınızı inkar etmesinden, o anda semavat ehlinin de (meleklerinde) sizi inkar etmesinden korkuyorum. Bu bakımdan sabreden ve ecrini Allah'tan bekleyen, sevabın kemalini elde eder.

Daha sonra Hz. Peygamber şu ayeti okudu: “Sizin yanınızdaki tükenir. Allah'ın yanındaki ise, bakidir. Yemin olsun, sabredenlere ecirlerini hesapsız vereceğiz” (Nahl/96)

Hz. Peygamber'e iman sorulduğunda, cevap olarak şöyle buyurmuştur:

(İman) Sabır ve cömertlikten ibarettir.

Sabır, cennet hazinelerinden bir hazinedir.

Denildi ki: Allah Teala Hz. Davud'a vahiy göndererek şöyle buyurmuştur. “Benim ahlakımla ahlaklan! Muhakkak ben çok sabırlıyım!”

Ata'nın İbn Abbas'tan rivayet ettiği hadiste deniliyor ki: Hz. Peygamber Ensar'ın yanına girip şöyle buyurmuştur: “Siz mü'min misiniz?” Ensar sustu. Bu arada orada bulunan Hz. Ömer (onların yerine) “Evet! Ey Allah'ın Resulü!” diye cevap verdi. Hz. Peygamber devamla “Sizin imanınızın alameti nedir”? Dedi. “Biz genişlikte şükür, belaya karşı sabır ve kazaya karşı rıza gösteririz” dediler. Bunun üzerine Hz. Peygamber şöyle dedi:

“Kabe'nin Rabbine yemin ederim ki durumu böyle olanlar müminlerdir.”

Zoruna giden bir şeye karşı sabır göstermende çok hayır vardır.

Hız. İsa (as) şöyle demiştir: “Siz sevdiklerinize ancak sevmediklerinize karşı gösterdiğiniz sabır sayesinde ulaşabilirsiniz.”

Eğer sabır bir şahıs olsaydı muhakkak kerim bir şahıs olurdu. Allah Teala sabredenleri sever.

“Ancak (Allah yolunda) sabredenlere mükafatları hesapsız verilecektir.” (Zümer/10)

Fudayl b. İyaz'a sabır hakkında sorulunca, şöyle dedi:

- Sabır Allah'ın kazasına razı olmaktır!

-Bu nasıl sabır olabilir?

-Razı olan bir kimse derecesinin üstünü temenni etmez.

Şibli bir ara akıl hastanesinde nezarete alındı. Bunun üzerine bir cemaat ziyaretine geldi. Onlara şöyle sordu: “Siz kimsiniz?” Onlar “Senin dostlarınız, seni ziyaret etmek için geldik” dediler. Bunun üzerine başladı onları taşlamaya. Onlar kaçtığı zaman şöyle dedi: “eğer siz benim dostlarım olsaydınız, hiç kuşkusuz benim eziyetime sabrederdiniz!”

Ariflerin birinin cebinde bir parça kağıt vardı. Her saat onu çıkarır ve okurdu. O kağıtta şu ayet yazılıydı:

“Rabb'inin hükmüne sabret, çünkü sen bizim muhafazamız altındasın”. (Tur/48)

Hız. Davud (a.s.), oğlu Süleyman'a dedi ki: “Mümin bir kişinin takva sahibi olduğu üç şeyle anlaşılır.”:

a) Elde edemeyeceği şey hakkında güzel tevekkül,

b) Elde ettiği şey hakkında güzel rıza,

c) Elinden kaçan nesne hakkında güzel sabır göstermek.

Hız. Peygamber (s.a.s) şöyle buyurmuştur: “Duyduğün acıdan şikayet etmemen ve musibeti söylememen; Allah Teala'ya tazim etmek ve hakkını tanımak demektir.”

Yine Ebu Hureyre şöyle demiştir: Nebiyy-i Ekrem (SAV) buyurdu ki; “ Eyyub (as) çıplak yıkandığı sırada üzerine altun' dan çekirgeler üşdü. Eyyûb avuç avuç (Alıp) urbasının içine atmağa başladı. Rabb'i: “ Eyyûb, şu

gördüğünden seni gani (zengin), kılmamış mı idim?” diye nida edince, “Evet Ya Rabb'i, senin izzet (ve Celaline) yemin olsun ki (Beni gani kılmıştın) lakin senin bereketinden müstağni kalacağım (Nazlanıp çekineceğim) yok” cevabını verdi. (Buhari c.1/213)

2-TİBYAN TEFSİRİNDE HZ. EYYÛB

Burada da önemli kaynaklardan biri olan Tıbyan Tefsirinden, konumuz ile ilgili bir bölümü, okuyucularımıza sunuyoruz:

Sad Suresi(41): (Ya Muhammed!) “Kulumuz Eyyubu da yad et. Hani o, Rabb'ine: “Ya Rab! Şeytan bana renc ve elemle dokundu” diye dua ve nida etmişti.

Her şey Allah teala' dandır. Böyle iken Eyyub aleyhiselamın uğradığı meşakat ve elemi şeytana nisbet etmesi, Cenabı hakka karşı olan edebindendi. Nihayet bu duasına icabetle buyrulur ki : Ayağını yere vur. İşte yıkanılacak ve içilecek su. (Sad Suresi 42)

Tarafımızdan bir rahmet ve kamil akıl sahipleri için bir ibret olmak üzere, biz ona ehlini ve beraberlerinde daha bir mislini hibe ettik. (Sad Suresi 43)

Eline (Yaşı kurusu karışık) bir demet (ot) al da onunla (zevcene) vur ki, (yemininde) hanis olmayasın, dedik. Biz Eyyubu cidden (nefsine, ehline, ve malına erişen musibetlere) sabreder bulduk. O ne güzel kuldu. Daima Allah Tealaya döner, ona sığınırdı. (Sad Suresi 44)

Rivayet edildiğine göre, Eyyub alehiselam zevcesi Leyya binti Yakub yahut Rahmet binti Efraim bin Yusuf'a; çağırdığı bir hizmete geç gelmiş bulunduğu için, sıhhat bulduğu takdirde yüz değnek vurmaya yemin etmişti. Halbuki zevcesinin kendisine ettiği hizmet ve fedakarlıkları pek büyüktü. Bu sebeple Cenabı hak yüz tane sapın bir arada ve bir defa vurulmasını kafi gördü.

Elleri ve gözleri (taat ve ibadette kuvvet, ulum ve maarifiye, şariat ve dinde basiret sahipleri) bulunan kullarımız İbrahim, İshak ve Yakubu da yadet. (Sad Suresi 45)

Zira biz onları, daima ahiret evini hatırlamak gibi pak bir hasletle, halislerden kıldık. Ve elbette onlar indimizde, en güzide, en hayırlı kimselerdendi. (Sad Suresi 46,47)

İsmaili, Elyesa'ı, Zülkifli de zikret. Bunların her biri güzide, hayırlı insanlardandı. (Sad Suresi 48)

İsmail aleyhiselamın babası İbrahim ve kardeşi İshak aleyhiselamlardan ayrı olarak zikredilmesi şanına bilhassa itina içindir.

Elyesa bin Ahtubu, İlyas aleyhiselam kendisinden sonra kefil halife bırakmıştı. Bilahare ona da nübüvvet verildi.

Zülkifli, Elyesa aleyhiselamın amcasının oğludur. Yahut Bişr bin Eyyub aleyhiselamdır. Lakab ve nübüveti ihtilaflıdır.

Bu, (peygamberler için bir şeref) bir zikirdir. Her halde müttakiler için dönüp varılacak güzel bir merci vardır. (Sad Suresi 49)

Ki bu Adn cennetleridir. Bütün kapıları kendilerine açıktır. (Sad Suresi 50)

3- İBN-İ KESİR'İN HADİSLERLE YAPTIĞI TEFSİR'DE HZ.EYYÛB

Allah Teala burada, kulu ve elçisi Eyyûb (a.s.)u zikrediyor. Allah Teala bedeni, malı ve çocukları hakkında vermiş olduğu zararla onu imtihan etmiş, kalbi dışında bir iğne batacak kadar sağlam bir yeri kalmamıştı. Hastalığı ve içinde bulunduğu durumu için yardım isteyebileceği hiçbir şeyi de kalmamıştı. Ancak Allah'a ve Resulüne imanı sebebiyle hanımı onu seviyordu. Ücretle insanlara hizmet ediyor ve Hz. Eyyub 'u doyuruyordu. Hz. Eyyûb'a yaklaşık on sekiz sene hizmet

etmiştir. Bu durumdan önce Hz. Eyyub'un bol bol malı, çocukları, dünya malı ve zenginliği vardı. Bütün bunlar elinden alınmış ve neticede bütün bu sürede kalacağı ülkenin mezbeleliklerinden bir çöplüğe atılmıştı. Hanımı dışında uzağı yakını onu reddetmişti. Karısı insanlara hizmetçilik yapmak üzere ayrılması dışında sabah akşam onu hiç yalnız bırakmamıştır. İnsanlara hizmetinden sonra hemen ona dönerdi. Hz. Eyyub'un bu durumu uzayıp hali şiddetlenince ve nihayet onun hakkında takdir edilmiş kader sona erip mukadder olan süre tamamlanınca resullerin ilahı, alemlerin Rabb'i Allah'a tazarru ve niyazda bulunup: **“Bu dert beni sarıverdi. Sen merhametlilerin merhametlisisin.”** (Enbiya/83) diye dua etti. Bu ayet-i kerime'de de bildirildiği üzere o, şöyle dua etmişti: **“Rabbim, doğrusu şeytan bana yorgunluk ve azab verdi.”** Burada Hz. Eyyub'un kasdettiği yorgunluğun bedeninde, azabın da malı ve çocuklarında olduğu söylenir. İşte o zaman merhametlilerin en merhametlisi, onun duasına icabet buyurup olduğu yerde doğrulmasını ve ayağıyla yere vurmasını emretti. Hz. Eyyub ayağıyla yere vurunca, Allah Teala oradan bir kaynak fişkırttı. Hz. Eyyub'a o kaynaktan yıkanmasını emretti. Oradan da başka bir kaynak fişkırttı ve o kaynaktan içmesini emretti. Böylece içindeki kötülükler de giderildi, zahiren ve batinen tam bir afiyete kavuştu. Bu sebebledir ki Allah Teala şöyle buyuruyor: **“Vur ayağını yere. İşte yıkanılacak ve içilecek soğuk bir su.”**

İbn Cerir ve İbn Ebu Hatim şöyle diyorlar: “bize Yunus İbn Abd'ül-A'la'nın... Enes İbn Malik (r.a.)den rivayetlerine göre Allah Resulü (s.a) şöyle buyurdu: “Allah'ın Peygamberi Eyyub (a.s.), mübtela kılındığı musibetler içinde on sekiz sene kaldı. Yakını ve uzağı onu reddetti. Ancak onun en yakın kardeşlerinden iki kişi vardı ki onlar, sabah akşam ona gelip giderlerdi. Onlardan birisi diğerine: Allah'a yemin olsun ki Eyyub, alemlerden hiç kimsenin işlemediği bir günah işlemiştir

biliyor musun? Dedi de diğeri: O da nedir ki? Diye sordu. Birincisi: On sekiz seneden beri Allah ona merhamet edip içinde bulunduğu durumdan onu kurtarmamıştır (daha ne olsun?) dedi. Hz. Eyyub'un yanına geldiklerinde ikincileri sabredemeyip bunu Hz. Eyyûb'a söyledi de, Hz. Eyyûb: Ne söylediğini bilmiyorum. Ancak Allah biliyor ki ben, çekişen ve çekişmeleri sırasında Allah'ı anan iki kişiye uğrardım da evime döndüğümde Allah'ı ancak bir hak için anmış olabilecekleri konusuyla onların yerine keffaret verirdim, dedi. Ravi devamla şöyle anlatır: Hz. Eyyub def-i hacet için çıktığı zamanlarda işini bitirdiğinde karısı onun elinden tutar ve eski yerine gelmesine yardım ederdi. Bir gün Hz. Eyyûb'un def-i hacetten sonra eşini çağırmakta geciktiği görüldü. Allah Teala Hz. Eyyub (a.s.)a: **"Vur ayağını yere. İşte yıkanılacak ve içilecek soğuk bir su."** Diye vahyetmişti. Hanımının gelmekte gecikmesini istedi. Hanımı da onu beklemeye başladı. Bir de karısının yanına geldi ki Allah Teala ondaki bütün hastalıkları gidermiş, en güzel şekliyle karşısında duruyor. Hanımı onu görünce : Allah seni mübarek kılsın, şu musibete düşer kalmış Allah'ın peygamberini gördün mü? Sıhhatli olduğu zamanda Allah'a yemin ederim ki senden daha çok ona benzeyen birini görmedim, dedi. Hz. Eyyub'un birisi buğday, diğeri de arpa için iki ambarı vardı. Allah Teala iki bulut gönderdi. Bunlardan birisi buğday deposunun üzerine gelince depoyu taşıyınca kadar altın boşalttı. Diğeri de arpa ambarına yine taşıyınca kadar altın boşalttı. İbn Cerir (r.a.)in rivayetinin lafzı şu şekildedir. İmam Ahmed'in Abdurrezzak kanalıyla...Ebu Hüreyre'den rivayetine göre Allah Resulü (a.s.) şöyle buyurmuş: Hz. Eyyûb çıplak yıkandığı esnada üzerine altın çekirgeler boşandı. Hz. Eyyub bunlardan elbisesinin içine doldurmaya başladı da Rabbi kendisine: Ey Eyyub, şu gördüklerinden seni müstağni kılmadım mı? Diye nida eyledi. Hz. Eyyub: Evet müstağni kıldın Rabbim, fakat Senin bereketinden ben asla müstağni değilim, diye cevap verdi. Hadisi Abdurrezzak kanalıyla sadece

Buhari tahrir etmiştir.

Allah Teala : “Katımızdan bir rahmet, akıl sahipleri için de bir öğüt olmak üzere ona, ailesini ve onlarla birlikte olanların bir mislini lütfettik.” Buyurur ki, Hasan ve Katede'nin söylediğine göre, Allah Teala bizzat onları diriltmiş ve onların bir mislini de onlarla birlikte arıtmıştır.

Allah Teala yine şöyle buyuruyor: “Sabrı, sebatı, Bize dönmesi, tevazuu ve boyun eğmesi karşılığı ona katımızdan bir rahmet, sabrın akibetinin ferahlık, darlıktan çıkış ve rahatlık olduğunu bilsinler diye akıl sahipleri için de bir öğüt olmak üzere ona ailesini ve onlarla birlikte onların bir mislini lütfettik.”

“Eline bir demet sap al da onunla vur ve yeminini bozma.” Hz. Eyyub (a.s.) yaptığı bir işten dolayı hanımına öfkelenmiş, kızmıştı. Söylendiğine göre bir ekmek karşılığında saçının örgüsünü satmış ve o ekmeği Hz. Eyyub'a yedirmişti de Hz. Eyyub bundan dolayı onu kınamış ve Allah kendisine şifa verirse hanımına yüz değnek vuracağına dair yemin etmişti. Bunun dışında başka bir sebeple hanımına kızmış olduğu da söylenir. Allah Teala Hz. Eyyub'a şifa ve afiyet verdikten sonra hanımının kendisine olan bu en mükemmel hizmeti, merhameti, şefkati ve iyiliğine karşılık cezası bu yüz değnek olmamalıydı. Bunun üzerine Allah Teala Hz. Eyyub'a vahyetti ki, eline bir demet sap alacak, adağına uymuş ve yemininden de dönmüş olmayacaktı. İşte bu, Allah'tan korkan ve Allah'a dönen için bir ferahlık ve çıkış yolu olmuştur. Bu sebeptendir ki Allah Teala: “Biz onu gerçekten sabırlı bulmuştuk. Ne iyi kuldu. Muhakkak ki o, Allah'a yönelirdi.” Buyurmuştur. Allah Teala Hz. Eyyub'u iyi bir kul olması ve Allah'a çokça dönüp yönelmesi ile medhedmiş, övmüştür. Bu sebeptendir ki başka bir ayet-i kerime'de de: “Kim Allah'tan korkarsa, ona bir çıkış yolu ihsan eder ve ona beklemediği bir yerden rızık verir.” (Talak/2,3) buyuruyor. Fakihlerden bir çoğu yemin ve benzeri meselelerde bu ayet-i kerime'yi delil getirerek bu ayetle hüküm vermişlerdir.

4 - AHMED MÜRŞİDÎ'NİN HZ. EYYÛB'U ANLATMASI

Mürşidî, Miladi 1688-1689 da D.Bakırda doğar. Birecikli Şeyh Ebubekir Efendi'ye intisap eder.1732 de Hacca gider.1760'da D.Bakır Ali pınar köyünde vefat eder. Pend-name, Mevlîd-i Şerif, Kelime-i Şehadet Şerhi, Yusuf ile Züleyha ve Kıssa-i Eyyûb peygamber adlı eserini Prof.Dr. Gönül ayan bulup meydana çıkarmış: bilim ve edebiyat dünyasına tanıtmıştır.

Ahmet Mürşidî'nin "Kıssa-i Eyyûb Peygamber" mesnevsinden Hadise'yi çarpıcı şekilde anlatan bazı örnekler sunmak istiyoruz.

Besmele ve Peygamberimiz Hz. Muhamede Efendimize Selat ve Selam dan sonra şöyle der:

Ahmedi Sabrı bize yad eyle sen

Sabr-ı Eyyûb'u rivayet eyle sen

Allah rızkını arttırdıkça, Hz. Eyyûb'da Şükrünü artırır. Ancak iblis Hz. Eyyûb'a haset eder.İblis şöyle der:

Der ilahi ol Nebi Eyyûb'u sen

Nimet ile göz edirsən anı sen

Sen verirsən nimetini ona bol

Neden kılmasın ibadet sana ol

Hangi kuluna bu denli nimeti

Versen ol kılar sana bu hizmeti

Allah melekler vasıtası ile Eyyûb peygamberin mal mülk olmasa da kulluğuna devam edeceğini buyurur. İblis iddia ve ısrar edince de Allah Hz. Eyyûb sabrını halka göstermek için iblis'e izin verir.İblis tüm sürülerini helak eder ve çoban kılığın

da Hz. Eyyûb'a gelir :

Dedi ya Eyyûb ne hal oldu bize

Halık'ından ne gazap erdi bize

Bunca ta'atlar kılarırsın O'na bol

Cümle mal ile davarın yaktı ol

Diyerek ağlar ve fiğan eder.Hz. Eyyûb taat'ten de şükürden
de geri kalmaz. Ve şöyle der:

Mal O'nundur verdi hem aldı ayan

Ara yerde ben kula nedir ziyan

Ben emanet saklar idim malını

Sahibin almış selim etti beni

Hamd u şükür olsun ona dâd eylemiş

Gaile-i malden âzâd eylemiş

İblis bu defa çocuklarına musallat olmak için izin ister.Onlar
"Mektep" te Hz. İbrahim'in sühûfu'nu okurken okulu başlarına
yıklar.Hoca kılığına girerek Hz. Eyyûb'a gelir ağlar. Hz. Eyyûb
şöyle der:

Bak a bana ola onlar Hakka kul

Onları verdi emanet bana ol

İblis sağlıklı olan Hz. Eyyûb'a zarar vermek ister.Allah Teala
"Eyyûbun aklı, kalbi ve dili" dışında diğer organları için mücade
eder:

Ol melik dedi ona ki ya la'in

Dilini kalbini aklını hemin

Yok izin bu üç şeye fariğ ol

Bunların gayrısına var sana yol

Ahmet Mürşidî bunu da şöyle yorumlar:Kalb akıl ve dil
Cenab-ı Allah'a aittir.

Hz. Eyyûb hastalıklara düşer olur. Üç hanımından ikisi
kendisini terkeder.Yalnız " Yusuf yüzlü, güzel, saçının orta
bölüğü ay gibi olan ve gecelere ışık saçan Hz. Rahme
"İğrendim" demeden ona gece ve gündüz hizmet ederdi.
Mürşidî o'nu şöyle anlatır.

Ehl-i diller böyle takrir eylemiş
Al asîli ser hasır söylemiş

İstemez senden diba ziba harir
Taş eder yastığın döşeğin hasır
Aslı pâk ü kendi pak akvali pâk
Sütü pâk ü tabı pâk ef'ali pâk
İblis bu defa halkı Hz. Eyyûb'a kışkırtır.Hz. Rahme'ye
kocasını uzaklara götürmesini söylerler:

Aluban gitti Eyyûb'u bir yana
Ta ki adem ayağı ermez ana

Kaldı ıssızlarda ol iki kibar
Gözlerinden yaşı ettiler pınar
Hz. Rahme O'nun üzerine titrer.Yiyecek temini için giderken
şöyle der:

Her gıdaya varıcak der ya Kerim
Eyyûb'undur O'nu hıfzıyla selim

Yırtıcı hayvanlar onu görmesin
Bana O'nun fırkatını vermesin
Zamanla Hz. Rahme'ye yiyecek te vermemeye başlarlar.O da
bir köye yolcu gibi girerek ekmek ister.Ancak iblis onu ihbar
etmiştir.Köylülere onun geceleri nura boğan saçları
vardır.Ekmeği ona karşılık verin der. Mürşidî bu olayı şu hayret
ile anlatır:

Ahmedî sen kudret-i Yezdanı gör
Aklın ermez hikmet-i Rabbânı gör

Dostunu muhtaç eder ahır ucu
Sattırır bir ekmeğe altın saçı

Ol nebiyi gör nice aç eylemiş

Rızk ı ol kıymete muhtaç eylemiş

Ve iblis gelir bu defa Hz. Eyyûb'a da Hz. Rahme'yi kötüler.Saçını sattığını söyler.Hz. Eyyûb'da o kızgınlıkla iyileşirse kendisine yüz değnek vurmak için yemin eder.

Hz. Rahme Şöyle der:

Sen bana dersin uyma iblise

Sen ecep ki uy olun öyle iblise

Ol laindür bu sözü sana demiş
Göz güden çıkmaya bühtan eylemiş

Koy feda olsun sana bin öyle saç
Sıhhatı sen bul bana vur bin ağaç

Ahmed Mürşidî, Hz Eyyûb'a musallat olan kurtların; “bal arısı” “sülük”ve “ipek kurduna” dönüştüğünü ve bu şekilde sıhhat bulduğunu söyler.Cebrail (a.s.) Gelerek Onu kucaklar.Ayağını yere vur der. Söylediğini yapar.Çıkan bu su ile yıkanır. Şifa bulur. Kendisine iki tanede nar verir. Bunlarla yüzünün ayın ondördü gibi olduğunu söyler.

Sonuçta Hz. Eyyûb ve Hz. Rahme eski günlerdeki nimetlere ve bir misline kavuşurlar.Sevinçten ağlarlar.

Not : Ahmet Mürşidî ve kitabı ile ilgili Daha geniş bilgi için bakınız :

Ahmed Mürşidî, Eyyûb peygamber kıssası, Doç. Dr. Gönül AYAN, Konya 1995, ISBN : 975 -950/6 -0-0

5- BEDIÜZZAMAN'DAN HZ. EYYÛB SABRINA BİR YORUM

Hz. Eyyûb'un kıssası ile ilgili olarak Bediüzzaman'ın çıkardığı bir hisseyi, “Kütüb-ı Sitte Muhtasarı” adlı eserin 12.cildinin 360-361 sayfalarından veriyoruz:

Pek çok yara bere içinde epey müddet kaldığı halde, o hastalığın azim mükafatını düşünerek kemalî sabırla tahammül edip kalmış; sonra yaralarından tevellüd eden kurtlar kalbine ve diline iliştigi zaman zikir ve marifeti ilahiyenin mahalleri olan kalp ve lisanına iliştikleri için , o vazife-i ubudiyete halel gelir düşüncesiyle kendi istirahatı için değil, belki ubudiyet-i ilahiye için demiş:”Ya Rab zarar bana dokundu.

Lisanen zikrime ve kalben ubudiyetime halel veriyor” diye münacaat edip,Cenab-ı Hak o halis ve safî, garazsız, lillah için o münacâtı gayet harika bir surette kabul etmiş; kemal-i afiyetini ihsan edip enva-i merhametine mazhar eylemiş.

Hazret-i Eyyûb aleyhiselam 'ın zahiri yara hastalıklarının mukabili, bizim batını ve ruhi ve kalbi hastalıklarımız vardır. İç dışa, dış içe bir çevrilsek, Hazret-i Eyyûb'dan daha ziyade yaralı ve hastalıklı görüneceğiz. Çünkü, işlediğimiz her bir günah, kafamıza giren her bir şüphe, kalp ve ruhumuza yaralar açar. Hazret-i Eyyûb aleyhiselam'ın yaraları kısacık hayatı dünyeviyesini tehdit ediyordu. Bizim manevi yaralarımız pek uzun olan hayat-ı ebediyemizi tehdit ediyor. O münacât-ı Eyyübiyye'ye, o hazretten bin defa daha ziyade muhtacız.

HZ. EYYÛB İLE İLGİLİ BAZI BİLGİLER

*Kitabı Mukaddeste İbranice adı :İYYOB- İYYOV-seklindedir. “Anlamı Ey İlahi Baba nerdesin.” Veya “Sabırla Hastalığa Katlanmak”tır.

*Eyyûb kelimesi Arapça değildir.

*Amos ile Lut Peygamberin kızlarından birinin oğlu olduğu da rivayet edilir.

*Şam (yani kuzey mezopotamya ve kuzey Arabistan) bölgesinde yaşadığı ve çok geniş bir araziye sahip olduğu söylendiği gibi ; Edom'un bir bölgesi olan ve Havranla Aynı yer olduğu ileri sürülen UTS diyarında yaşadığı da söylenmektedir.

*Yedi oğlu üç kızı vardır, bir rivayete göre de 20 den fazla çocuğu vardır. Yedibin koyunu, Üç bin devesi, Beşyüz çift öküzü, Beşyüz dişi eşşeği (meydan larusa göre Romalılarda iyi bir eşşek bir köle fiyatının seksen katına kadar satılabilirdi.) ve beşyüz kölesi olduğu söylenmektedir

*Hz. Eyyûb Allahtan korkan , kötülükten sakınan, kamil, doğru, yoksullara merhametli, dulları ve yetimleri kollayan, misafire ikram eden, yolcunun yardımına koşan ve Allah'ın verdiği nimetlere şükreden, takva sahibi “iyi bir insandır”

*Hz. Eyyûb Hz. Şuayp peygamberle teyze çocuğudur.Yani Hz. Şuayb'ın annesi de Hz. Lut'un kızıdır

*Hz. Yakup veya Hz. Yusuf'la çağdaştır.Hastalığı; 18 yıl, 7 yıl veya 3 yıl sürmüştür.

*Hastalanmadan yetmiş, iyileştikten sonrada yetmiş yıl yaşamıştır.

*İbni mace der ki bir hadise göre Hz. Eyyub'un Çarşamba hastalandığı Salı gününde iyileştiği söylenir.

*Onun hastalığının tiksindirici olduğu düşünülemez çünkü bir Peygamber tiksiniyecek bir duruma düşmez.

HZ.EYYÛB'UN YAŞADIĞI YERLER HZ.EYYÛB'UN SOYU

Soyu ile ilgili rivayetler:

1-Hz. Eyyûb, Hz.İshak'ın oğlu İys'in oğludur. Annesi Hz. Lut'un kızıdır.Bir başka rivayete göre: Hanımı Hz.Rahme, Hz. Yusuf'un torunudur.

2-Hz. Eyyub, Rağ ve oğlu Mus'un oğludur. Hanımı İLYA veya LEYA ise Hz.Yakub'un kızıdır.

3-Hanımı, Hz. Rahme ise Ve Hz. Yusuf'un kızı veya oğlu Efraim veya Meşanın kızıdır.

HZ. EYYÛB'UN YAŞADIĞI YER

Hz. Eyyûb'un yaşadığı yer ile ilgili farklı bilgiler vardır. Farklı bilgileri ise doğal karşılamak gerekir.

Peygamberimiz Hz. Muhammed'in hayatı ile ilgili bilgiler kesindir. Peygamberimiz hariç diğer peygamberlerin ve özel kişilerin hayatları, ölümleri ve mezarları ile ilgili bilgiler farklılık gösterir. Hz. Adem'den günümüze bu böyle olagelmıştır. Kur'an-ı Kerim hariç diğer "KİTAP"lar da farklı metin ve eklemelerle günümüze gelmiştir.

Hz. Adem, Hz. Nuh veya Hz. Hızır ile ilgili ayrı yerlerde ayrı ayrı makamlar vardır.

Hz. Ali, Veysel Karani ve diğer bir çok sahabi için de durum aynıdır.

Hatta daha yakın dönemlerde yaşamış Yunus Emre, Karacaoğlan gibi zatlar için bile onlarca makam gösterilmektedir. Hz. Eyyub gibi 3-4 bin yıl önce yaşamış bu insanların yaşadıkları yerlerin tartışılması veya birkaç makamın iddia edilmesi yadırganacak bir durum değildir.

Önemli olan insanların o makamlarda, kendisini güzel bir duygu içinde hissetmesi ve huzur bulmasıdır. Amaç ne bir ağaç, ne bir taşdır. Amaç gönül hoşluğu ve huzurdur. İnsanın ruhunu dinlendirmeye bırakacağı bir mekandır. Eğer bunu hissediyorsa

insan, böyle kabulde sanıyorum bir sakınca yoktur.

Hız. Eyyub'un yaşadığı yer'leri tartışırken birde bu açıdan bakalım. Elimizdeki bilgiler ile nereli olduğunu, nerede doğduğunu, nerede yaşadığını değerlendirmeye çalışalım.

HZ. EYYÛB'UN DOĞDUĞU YER

Hemen her kaynak Hız. Eyyub'un "Rum Diyarı"nda Yaşadığını ve "Rum Diyarın'dan" olduğunu söyler. Bazıları ise Şam vilayetinde Seniye kasabasından, bazıları da Eriha veya Besiniye'den derler. Neticede Şam (yani bugünkü Suriye) vilayetinin bir şehrinde yaşadığı anlatılmakla beraber, Hız. Eyyub için Rumi'dir derler. Rum diyarı genelde bu günkü Anadolu için kullanılır. Rum'un güneyde kesin bir sınırı çizilmemesine rağmen Mezopotamya da Rum diyarına dahildir. Hatta Fırat sınır sayılmakla beraber, Fırat'ın güneyine de taşabilir. Bazen kuzey Suriye de Rum diyarı olarak ifade edilir.

Hız. İbrahim ateşe atıldığında Hız. Eyyub'un atası ona iman edenlerdendir. Hız. İbrahim'in soyundan geldiği de söylenmekle beraber, böyle olmadığı ağır basan görüştür. Ama yaygın bir görüş de babasının Hız. İbrahim'e inanan çağdaşlarından olduğudur.

Bu iki bilgi göz önüne alındığında Hız. Eyyub'un yaşadığı bölgenin Arabistan olmadığı en azından Arabistan'ın kuzeyinde olduğu kabul edilmelidir.

HZ. EYYÛB VE URFA

Bize Göre Hız. Eyyûb Urfa da yaşamıştır. Urfa da Hız. Eyyub'la ilgili bir Urfa'da çok makam olduğu gibi onun hayatının her dönemi ile ilgili bir çok olayda anlatılır. Bunlara tek tek bakarsak bir fikir sahibi olmak mümkün olur. İşte bazı başlıklar:

EYYUBİYE MAHALLESİ

Urfa'nın güneyindeki Harran Kapısı'ndan çıkınca yakın mesafede bulunan tarihi mahalle: Kaynaklarda "Urfa'ya yarım saat mesafedeki Eyyübiye Kariyesi" diye geçer.Bu köy, Hz. Eyyüb'un adı ile anılır. Kesme Urfa taşından yapılmış evleri ile eski bir yerleşim merkezidir. Şimdi şehrin içinde kalarak Urfa ile birleşmiştir. Bu mahallenin merkezinde "MİSKİNLER" cami vardır ki; Hem Urfa'daki ilk camilerdendir.Hem de Hz. Eyyüb ile ilgilidir. Bu bilgileri de bütün yönleri ile ayrı bir başlık halinde vereceğiz.

ÇİLE MAĞARASI-SABİR MAĞARASI

Eyyübiye mahallesinin güneyinde küçük bir mağaracıktır. Hz. Eyyub'un hastalığı ilerleyince içine girdiği ve hastalığı boyunca hayatını sürdürdüğü mağaradır. Daha önceleri çok dar ve küçük idi. Bir mağaradan çok bir kovuğa benziyordu. Son dönemlerde artan ziyaretçilerden dolayı 1980'li yıllarda biraz büyütülmekle beraber 8-10 m2'lik genişliktedir. Hastalar ziyaret eder. Toprağı hatıra olarak alınır. Ağrı ve sızılara iyi geldiğine inanılır. Doğal olarak bu toprağın Hz. Eyyub ile bir ilgisinin olması mümkün değildir.

ŞİFALI KUYU

Hz.Eyyüb mağarasının 15-20 metre güneydoğusunda bir kuyudur. Kayalık bir yeredir, zeminde hiç toprak yoktur. Kuyu da kayadan oyulmuştur. Yüzyıllardır kullanıldığı bellidir. Kuyunun ağzında taştan bir "bilezik" mevcut olup su çekmekten dolayı aşınmıştır. Ve el derinliğinde oyuklar meydana gelmiştir. Kuyunun ağzında taştan iki adet "dikme" ve üzerinde bir "atki" taşı vardır. Bu kuyu ve taşlar yüzyılların izini

taşımaktadır. Suyu hiç kurumaz. Hastalar tarafından yıkanmak ve içmek için kullanılır. Selçuklular döneminde varlığından bahsedilen kuyudur. İmadüdin Zengi hastalığı iyileşsin diye bu su ile yıkanmıştır. Hristiyan ve Müslümanlar tarafından şifalı olarak kabul edilmiştir. Hatta Peygamberimiz Hz. Muhammed' den önceki dönemlerde burada bir şifahane'nin yapıldığı söylenmektedir.

ŞİFALI HAMAM

Hız. Eyyûb kuyusunun 100-200 metre kadar batısında kayalardan oyulmuş bir kalıntıdır. Hamam olduğu söylenmektedir. Hz. Eyyub kuyusundan şifa bulmaya gelen hastalara hizmet versin diye yapılmıştır. Burada cüzzamlı hastaların ve romatizmal hastalıkların tedavisinin yapıldığı söylenmektedir. Ne yazık ki bu mekan toprakla doldurularak izi kaybettirilmiştir. Valilik ve Belediye bu çok önemli Yeri tekrar meydana çıkarmalıdır. Kazılardan çıkan topraklarla doldurulmasını izah etmek mümkün değildir.

GUTA VE KUTİLER

Urfa'da iç kalenin doğusundaki ÇİFT KUBBE'nin güneydoğusuna düşen mevki' ye de KUTİLER denmektedir. Hatta o semtlerde halk arasında hala KUTİLER MAHALLESİ (veya kısacası KÖTÜLER) adı kullanılmaktadır.

Biz bu KUTİ ile GUTA arasında bir benzerlik görüyoruz. Yani tarihte Mezopotamya'da hüküm süren kavim olan GUTİLER ve KUTİ ile GUTA arasında özellikle Arapça alfabe de yazılış olarak bir benzerlik görülüyor.

Bu güne kadar Kötüler Mahallesi diye gelen semtin adı GUTA, bataklık ve sazlık yer anlamına da gelmektedir ki, Hz. Eyyub'un yaşadığı mevkidir. Urfa ile Eyyubiye Mahallesi

arasında böyle bataklık bir mevkiden bahsedilir. Burası resmi dairelerce kullanılmak üzere 1940'lı yıllarda kurutulmuştur. anlatıldığına göre bataklığa sebep olan suyun kayalıklardaki gözüne zifte bulanmış çuvallardan oluşturulan bir tıkaç konarak tıkanmıştır. Kötüler kelimesinin de GUTA'nın tahrif olmasından meydana geldiği tahmin edilir.

Guta ve Kusa arasındaki benzerliğede daha önce dikkat çekmiştir.

RAHME VE EYYÛB ADLARI

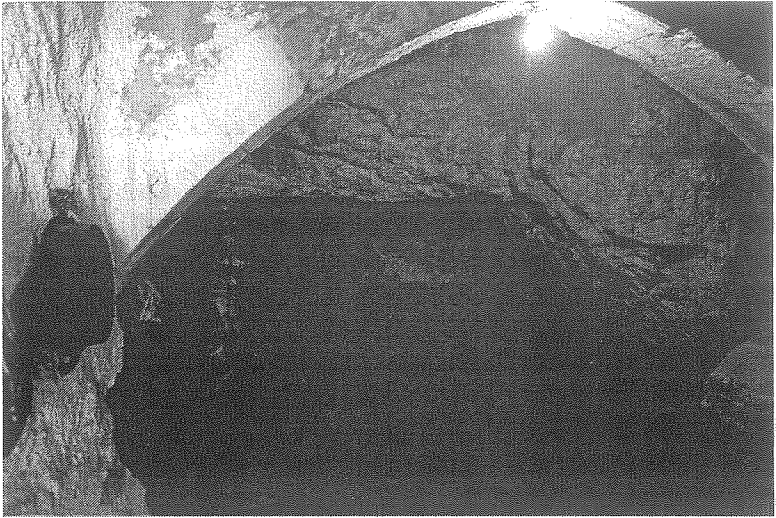
Hız. Eyyûb ve hanımı Hız. Rahme anamızın adları Hız. İbrahim ve Anzilha adlarında olduğu gibi çok yaygın olarak konulan isimlerdir. Urfa'da RAHİME değil özellikle RAHME diye çağrılır. EYYUB ise AYIB diye çağrılır.

Kısaca verdiğimiz bu bilgilerden de anlaşılacağı üzere Hız. Eyyub ile ilgili bir çok rivayet ve bilgi onun Urfa'da yaşadığına bizi inandırmaktadır. Her vesile ile söylediğimiz ise asıl önemli olan insanların bu makamları; manevi duygular ile ziyaret etmesi ve kendisini güzel duygular içinde hissetmesidir.

Hız. EYYÛB'UN MAĞARA EVİ

Kitabımızın daha önceki baskılarında bu makamla ilgili bilgiler vereceğimizi söylemiştik. Ancak bu konuda bize hiç bir soru gelmedi. Konu neydi? Hız. Eyyûb'un hastalanmadan önce yaşadığı evi idi. Kaynaklarda "Eyyubiye Köyü" olarak ifade edilen mevki Harran Kapı'daki, Eyyubiye (Kûtiler) Mahallesidir. Burada bir de tarihi Miskinler Camii vardır. Bu caminin karşısında şimdi iki evin altında kalan iki tane eyvan gibi büyük ve havadar mağara vardır. Bu mağaralar tarihten beri ziyaret edilmektedir. Özellikle sütten kesilen çocukların sabırlı olmaları için anneleri tarafından götürüldüğü makamlardır. Bugün Eyubiye Mahallesi'nde 7'den 70'e kime sorarsanız size

H. Eyyûb'un evi olan mağarayı gösterir. Biz de ilk defa H. Kadir TOLUN ve H. Sabri ALTINGÖZ'den yıllar önce duyduk. Araştırdık. Size de ilk defa yazılı olarak burada duyuruyoruz. Eyyubiye Mahallesi, Eyyubiye sokak 10-12 numaralı evlerin kapılarını vurarak açtırabilir ve içerideki mağaraları görebilirsiniz. Doğrusu bu ellerin istimlak edilerek yıkılması ve mağaraların çevre düzenleminin yapılarak korumaya alınmasıdır.

Eyyubiye Mah. Eyyubiye Sk. 10 Nolu Evde

**H. Eyyûb'un hastalanmadan önce yaşadığı Tarihi Eyyubiye
Semti'nde bulunan H. Eyyûb Mağarası**

(Bu mağaraların fotoğrafları 17 Nisan 2007 tarihinde Mustafa Türkeri ve Mehmet Oymak tarafından
görüntülenerek ilk defa yayınlanmaktadır)

EYYÛBNEBİ BELDESİNDEKİ MAKAMLAR

EYYÛBNEBİ BELDESİ

Urfa' nın doğusun da 100 km. mesafededir. Urfa-Viranşehir yolunda 85. km.den sola sapılır. 15. km.lik asfalt yol ile Eyyûb Nebi Beldesine ulaşılır. Bu belde Hz. Eyyub'un adı ile anılmaktadır. Bölge insanı Nebi Eyyup diye ifade der.

HZ. EYYÛB TÛRBESİ NEDEN EYYÛB NEBİ'DE

Hız. Eyyûb Urfa' da yaşamıştır. O halde türbesi neden Urfa' ya 100 km. Mesafedeki bu beldededir.

İttifakla söylenen çok malı, davarları ve arazileri olduğudur. Bu yerin Eyyub Nebi Beldesi olabileceği bir çok sebeple söylenebilir. Biz böyle bir soruya kendi yorumumuzla cevap vermeye çalışacağız. Çünkü yaklaşık 3500 yıllık olan bu konuda elde kesin bir belge bulma imkanımız şimdilik yoktur. Ancak eldeki bilgileri tartışarak bazı açıklamalarda bulunmak mümkündür.

Genelde peygamberlerin hayatlarında olduğu gibi vefatlarında ve definlerinde de özel bazı durumlar görülmektedir. Mesela Filistin'deki Halil İbrahim mağarasında 300 peygamberin gömülü olduğu söylenir.

Bu 300 peygamberin tamamı orada mı yaşamıştı veya orada mı vefat etmişti. Tabi ki hayır. Bir kısmı başka yerde yaşamış gelmiş sonra o bölgeye ve vefat edince oraya defnedilmiştir. Bir kısmı da bulunduğu memlekette vefat etmiş, cenazesi oraya getirilerek defnedilmiştir. Hatta bazıları vefatlarından çok sonraları getirilerek oraya defnedilmiştir.

İşte bizce yukarıdaki durum gibi Hz. Eyyub'un vefatı ve türbesi de incelenmesi gerek bir konudur. Çünkü Urfa'da yaşamasına rağmen, türbesi neden 100 km. uzaktaki bir beldededir. Biz şu yorum ile açıklamaya çalışıyoruz: Kendisi ziraatçılık ve hayvancılık yapmaktadır. Çok sayıda hayvanı

vardır. Bunlar bin kere binler ile ifade edilmektedir. Geniş meraları ve tarım toprakları vardır. Takdir edilir ki bu büyük bir şehrin kenarı ve yakını değildir.

İşte bizce bu çok büyük çiftlikleri ve meraları Karacadağın eteklerinde olan EYYÜB NEBİ ve çevresidir. Belki zaman zaman gelip buralarda kalmaktadır. Asıl yerleşimi ise insanların bulunduğu bir şehirdir. Bu şehir tabi ki hala Hz. Eyyub'a ait çok önemli üçüncüsü evi olarak kabul edilen mağaralardır. "iz" in bulunduğu Urfa'dır. Bunlardan birisi çile mağarası, diğeri ise suyu ile şifa bulduğu kuyudur. Mağaralar ve kuyu bin yıllardır bilinmekte ve hükümdarlar da dahil bir çok kişiler tarafından şifa bulmak niyetiyle ziyaret edilmektedir. Bu durum ve inanç günümüze kadar kesintisiz gelmiştir.

Bizim açıklamaya gerek duyduğumuz konu ise neden Hz. Eyyub Urfa'da defnedilmedi de Eyyüb Nebi' de defnedildi.

Biliyoruz ki Hz. Eyyub hastalıktan şifa bulduktan sonra yeni bir hayata başlamıştır. Kendisine sağlığı, malı-mülkü ve evlatları yeniden Allah tarafından verilmiştir. Ve bir katı fazlası ile verilmiştir. İşte o hayatının bu dönemini çoğunlukla EYYÜB NEBİ beldesinde geçirmeye başlamış olabilir. İşte ya burada bulunduğu bir dönemde vefat etmiş; yahut ta Urfa'da vefat etmiş sonra buraya getirilerek defnedilmiştir.

Dolayısıyla doğumu, hayatının ilk sağlıklı dönemi, hastalığı ve şifa bulması Urfa'da olmuştur.

Hayatının sağlıklı ikinci döneminin bir kısmı ve vefatından sonra defni EYYÜB NEBİ BELDESİ'nde olmuştur. Bunlar tamamen eldeki bilgilere göre kişisel yorumlardır.

1- HZ. EYYÜB TÜRBEŞİ

Eyyüp Nebi beldesinde bulunan makamlar Hz. Eyyup Hz. Rahime tübesi Hz. Elyesa makamı ve sabır taşıdır.IV. Sultan Murad Hanın buraya 17 köy vakfettiği bilinmektedir. Halen mevcut olan vakfiyelerde Hz. Eyyüb Türbesinin imar ve bakımı

için gerekli şartlar koşulmuştur.

Eyyûb Nebi Beldesine girişte ilk görünen makam bu türbedir. Çok büyük olan höyüğün güney kenarında'dır. Cami ile arası 15-20 m.'dir. Önceleri dar, basık ve çok sade bir yapı iken 1992'den sonra bu günkü şekle getirilmiştir. Sekizgen bir yapı üzerine oturtulmuş tek bir kubbe türbenin üzerini örtmektedir. Kuzeyinde olan girişin kapısına ise beş kemerli ve üç küçük kubbeli revaktan girilmektedir. Urfa taşından yapılmış görkemli bir yapıdır.

Asıl kabir kısmı ise türbe zemininden 1 m. Kadar derinde üzeri yarım daire şeklindeki taşlar ile örtülüdür. Tarafımızdan nezaret edilen onarım sırasında açılmamıştır. Ancak bu taşların konuluşunda (yaşlıların anlatımına göre) 70-80 sene öncesine tekabül ettiğini sanmaktayız. Bu türbede özellikle arafe ve bayram günleri büyük ziyaretçi kalabalığı oluşmaktadır. Sair zamanlarda ise özellikle hastalar ziyarete gelmektedir.

2- HZ. ELYESA MAKAMI

Hiz. Eyyûb türbesinin 400-500 m. güney batısındadır. Eyyûb Nebi Beldesine ait ikinci mezarlığın içindedir. Ancak bu mezarlık pek eski gibi görünmemektedir. Yenidir. Hiz. Elyesa makamının etrafına yapılan yeni definlerle oluşmuştur.

Hiz. Elyesa'nın kimliği ile ilgili bilgiler pek kesin değildir. Kur'an-ı Kerim'de adı geçen peygamberlerdendir. Ancak hayatı hakkında fazla bilgi yoktur. Kimisi o'nun Zülkifl olduğunu söyler. Hiz. İlyas ile aynı kişi sayar. Kimisi de onun Hiz. İdris, Hiz. İsa veya Hızır (a.s.) gibi başka boyuttaki bir hayatta olduğunu söyler. Böyle değerlendirildiğinde Hiz. Elyesa'a bir merkad izafe etmek pek doğru olmayabilir. Ancak Diyarbakır vilayetinde de böyle bir türbe ve baraj inşaatı sebebi ile bir kabir nakli son yılların önemli bir olayı olarak yaşanmıştır.

Bu sebeple biz Hiz. Elyesa ve Hiz. Eyyub'la ilgili yöre

insanlarının anlattığı bir rivayeti naklederek durumu açıklamaya çalışalım:

Hz. Elyesa duymuş ki Allah dostu olan ve Allah tarafından çok övülen bir peygamber vardır. Adı Eyyub'tur. Onu ziyaret etmek ister. Aramaya çıkar. Uzun yıllar, bir rivayete göre 70 yıl dolaşır. Nihayet bir mevkiye gelir. Orada karşısına biri çıkar. Yorulan ve yaşlanan Hz. Elyesa ona sorar, Hz. Eyyûb'un nerede olduğunu. Ancak karşısına çıkan şeytandır. Daha yolun yarısında olduğunu, bu kadar yıl daha gitmesi gerektiğini söyler. O'na ulaşamamıyacağını düşünen Hz. Elyesa, Allah'tan ömrünü tamamlamasını diler.

İşte biz bu yeri Hz. Elyesa'nın makamı olarak ifade ediyoruz.Hz. Eyyûb'a ulaşamadan, hayatının değiştiği yer olarak veya vefat ettiği yer olarak ifade ediyoruz. Halbuki Hz. Eyyub 400-500 m. Kadar yaklaşmıştır.

Bu sebeple yöre insanı onun bu haline saygı olsun diye önce kendisinin makamını ziyaret eder, sonra Hz. Eyyub'un türbesine gider.

3- HZ. RAHME TÜRRESİ

Eyyüp Nebi höyüğünün kuzey-batı yönünde, höyüğe 100 m. mesafedeki makam Hz. Eyyub'un hanımı Hz. Rahme'nin türbesi olarak ziyaret edilmektedir. Bu yapı çok özellikli bir yapı değildir.

Daha önce ziyaret edilen bu yerin üzerine 1950'lerde yapıldığı sanılmaktadır. 1992'den sonraki onarım sırasında önemli bir değişiklikte yapılmamıştır. Sadece kuzey ve güneyine birer kemerli pencere yapılmıştır.

Hz. Rahme Hz. Eyyub'un hastalığı süresince, soylu davranışlar sergileyen, inananların annesi dediği bir peygamber hanımı ve Hz. Yusuf'un kızı veya torunu olarak bir peygamber kızıdır. Bu türbenin ve çevresinin düzenlenmeye ihtiyacı vardır.

4-HZ. EYYÛB'UN SIRTINI DAYADIĞI TAŞ

Yörenin iklim özelliklerinden ve geleneklerinden dolayı olsa gerek; insanlar günün uygun zamanlarında açık havada oturup dinlenmektedirler. Bazen de güneşlenmek-tedirler. Hz. İbrahim'in Harran da dinlenirken sırtını dayadığı bir taşın varlığını seyahatnamelerden bilmekteyiz. Aynen onun gibi Eyyûbnebi beldesinde de Hz. Eyyûb'a ait böyle bir taş vardır. Hz. Eyyûb'un dinlenirken ve güneşlenirken sırtını dayadığı taş bu gün hala ziyaret edilmektedir. Düzenleme çalışmaları sırasında, okul'un yanındaki yerinden alınarak alanın ortasına getirilmiştir. Halk tarafından Sabır Taşı diye anılmaktadır.

5- TILGORAN KÖYÜ

Tılgoran köyü'nün adı tarihlerde önemli bir merkez olarak geçer. Normalden çok daha büyük ve yüksek bir höyüğü vardır. Eyüp Nebi Beldesinin 5 km. kadar güneyindedir. Tarihi bir kuyusu vardır. Gûr mezar demektir. Tılgoran da mezarlar tepesi anlamına gelebilir. Höyüğün doğusunda kuyu'ya yakın bir mezar vardır. Burası Hz. Eyyûb'un oğlu HAMVEL veya SİVAN'ın mezarı olarak ziyaret edilmektedir. Ana yoldan bu makama bağlantı yolu yoktur. Bakımsız harabe bir yapıdır. Tılgoran köyünün mescidi görevinde görmektedir. Ne yazık ki layık olduğu hizmet götürülmemiştir.

Bölge insanları ve yetkililer gerekli ilgiyi göstermelidirler. Çevre düzenlemesi, bağlantı yolları ve imar hizmetlerine mutlaka gerek vardır.

6- GIRLAVIK KÖYÜ

Eyyub Nebi Beldesinin 6 - 7 km. kuzeyine düşen bir köydür. Hz. Eyyub'un bir oğlunun mezarı olarak ziyaret edilen bir yer mevcuttur. Gırlavık Oğul Höyüğü anlamına gelir. Ancak ne yolu vardır. Ne bir yapı vardır. Çok eski dönemlerin izini taşıyan

bazalt taşından mezar kalıntıları ve mezarlık alanı görülebilmektedir.Hizmet götürülmesi gerekli durumdadır.

7- ŞEYH SÜNNUSİ'NİN SÖZLERİ

Aşağıda anlatılacağı üzere Şeyh Sünnusi Eyyûb Nebi'yi ziyaret ederek Hz. Eyyûb Makamının bu belde de olduğunu işaret etmiştir.

ŞEYH SÜNNUSİ'NİN URFA'YI ZİYARETİ

A - EYYÛB NEBİ BELDESİNİ ZİYARETİ

Osmanlı imparatorluğunun son döneminde İstanbul'a davet edilen ve bu gelişinde İmparatorluğun uğradığı her yerde unutulmaz izler bırakan Şeyh Sünnusi ile ilgil hala canlı hatıralar anlatılmaktadır. Ki , bunlardan biriside Eyyûb Nebi Beldesidir. İstanbuldan ülkesine büyük ihtimalle Hicaz üzerinden dönecektir. Yolu Urfa'dan da geçmektedir. Anlatıldığına göre devrin Viranşehir müftüsü ile beraber Eyyûb Nebi Köyüne gitmiş ve 48 saat kalmıştır. Bunu birkaç yaşlı zattan dinledik. Böylece burasının önemli bir makam olduğunu ifade etmiştir. Bu metod makamların belirlenmesinde uygulanan bir gelenektir. Bu metoda Keşif denir.

B- URFAYI ZİYARETİ

Harran dergisinde anlatıldığına göre Şeyh Sünnusi Urfa'da da misafir kalmıştır. Onun Urfa'da misafirliği ile ilgili çok şey anlatılmaktadır. Bunlardan birisi de Urfa'lı hafızlardan Kur'an-ı Kerim dinlemesidir. Bir Cuma namazından sonra Hekim Dede Camiinde Kur'an-ı Kerim dinlemek istediğini söyler. Aralarında Çütçü Muhammed hafız kıraat-ı Sab'a ile okur. Şeyh Sünnusi göz yaşlarını tutamaz. Kurra Muhammed Hafız Necm Suresini de yedi kıraat üzere okumuştur. Takdirle karşılar.

SONUÇ

Hız. Eyyûb bir çok peygamber gibi kanaatimize göre Urfa'da yaşamıştır. Gerek diğer peygamberlerle ilgisi gerekse Urfa'da Hız. Eyyub ile ilgili izler bize bunu gösteriyor. Biz inanıyoruz ki. Hız. Eyyub Urfa'da yaşamıştır. Urfa'da imtihana tabi tutulmuş ve hastalık çekmiştir.

Ancak mallarının ve davarlarının bulunduğu yer ise Urfa'nın yaylağı sayılan sulak ve havadar olup hayvan beslemeye uygun, tarıma elverişli, Urfa ile Karacadağ arasındaki Eyyûb Nebi Beldesidir. O bölge de kendisinin çiftliğidir.

Kanaatimizce Urfa'da yaşamıştır. O Urfa ki Hız. İbrahim'in ateşe atıldığı gün Hız. Eyyûb'un atası da Urfa'da ve olayın meydana geldiği yerde idi. Ateş mucizesinden sonra iman etmişti. Hız. Eyyub ise Urfa ile çiftliği arasında gidip gelmişti. Hasta iken Urfa'daki makamında yaşamış, şifa bulduğu mucizevi su Urfa'dadır. Ve bu su yüzyıllarca şifa kaynağı olarak biline gelmiştir. Şifa bulduktan sonrada uzun yıllar yaşayan Hız. Eyyub olabilir ki çiftliklerinin bulunduğu yerde vefat etmiş ve orada defnedilmiştir. Mezarının ayrı yerde; yaşadığı ve şifa bulduğu memleketinin ayrı yerde olması kabul edilemez bir durum değildir.

Yine de önemli olan insanın kendini bir peygamber makamında hissetmesi, ona saygı gösterme fırsatı bulmasıdır. ona layık olmaya çalışarak Allah'ın emirlerine boyun eğmesidir. Yüce Allah'tan kendimiz ve insanlarımız için bunu diliyoruz.

HZ. EYYÜB MAKAMLARININ ONARIMI

Biz yıllar yılıdır Urfa'ya hizmeti sağlayacak davetlerde bulunuyoruz. Manevi maddi imkanı olan herkesi bu hizmete davet ettik ve ediyoruz. Bu arada hizmet edenleri minnetle hatırlıyor ve hatırlatıyoruz.

URFA MERKEZİNDEKİ EYYÜBİYE-EYYÜB PEYGAMBER MAKAMLARI

Urfa halkı şehrin Harran Kapı çıkışından başlayan ve Hz. Eyyub'un mağarası ve kuyusunun bulunduğu yere kadar olan bölgeye Eyyûbiye, Eyyûb Peygamber (Urfa ağzı ile AYIB, AYIB'IN DÜZÜ) demektedirler. Hz. Eyyub'un Urfa'daki bu makamlarına en büyük hizmeti şehir halkı yapmaktadır. Yıllardır temeli atılan ve Urfa taşından yapılmakta olan Eyyûb Peygamber'deki Büyük Camii'nin inşaatı devam etmekteyken her kesimden gelen yardımlarla inşaat bitirilmiş ve camii açılmıştır.

Hız. Eyyûb mağarasının ciddi olarak düzenlenmesi ve üzerine bir kubbenin yapılması ise eski valilerimizden Alparslan KARACAN'ın ilgisiyle olmuştur. Hayırla anıyoruz ancak burada şunu belirtelim ki o günün şartlarında betonarme olarak yapılan bu kubbe Urfa'yla ve makamlarla tezat oluşturmaktadır. Mutlaka yıktırılarak mağaranın üzerine daha büyük ebatla ve sanatkarane işlenmiş Urfa taşı ile bir kapalı mekan yaptırılmalıdır.

Şanlıurfa şehir merkezindeki Eyyûb Peygamber Makamı ile ilgili asıl ciddi düşünceler ve çalışmalar ŞURKAV tarafından gündeme getirilmiştir. O dönem Şanlıurfa Valisi ve ŞURKAV Başkanı olan Şahabettin HARPOT Eyyûb Peygamber makamıyla ilgilenmiştir.

Konu ŞURKAV Yönetim Kurulunda ve Uzmanlar arasında

uzun uzun tartışılmıştır. Yüksek Mimar M.Uğur BEYAZGÜL, Cevher İlhan CEVHERİ, A.Kadir OCAL, İ.Bakır CANBAZLAR ve Mehmet OYMAK hazırlanacak proje üzerinde çalışmışlardır.

Ancak aralarında bir ittifak sağlanamadığından daha önce Dergah-Balıklığöl projesini çizmiş olan Melih KARAASLAN beye mimarisi havale edilmiştir. Uygulama için hazırlıklar tamamlanmış projeye yakın ilgi gösteren dönemin Vakıflar Genel Müdürü'nün katılımı ile çevre düzenlemesi ve tesislerin temeli atılmıştır. Sonraki yıllarda inşaatlar ve çevre düzenlemeleri çalışmaları devam etmiş bir kısmı tamamlanmıştır.

EYYÜBNEBİ BELDESİNDEKİ MAKAMLARIN ONARIMI VE ÇEVRE DÜZENLEMESİ

Eyyüb Nebi Köyüne gelince, bu köye yıllarca ve defalarca gittik. Makaleler yazdık. Yerel ve ulusal basında yorum ve haberlerimiz yayınlandı .Bu araştırma ve haberlerimizin yoğunlaştığı dönemde sayın Ziyaeddin AKBULUT Şanlıurfa'ya vali olarak geldi. Konuya özel ilgi gösterdi. Defalarca makamları ziyaret etti. Onarım ve çevre düzenlemeleri için emir verdi. Gerek kamu kuruluşlarının gerekse ŞURKAV'ın imkanlarını harekete geçirdi. Vali Yardımcısı sayın Hasan DURUER mesai sarf etti. Biz ise zaman oldu her hafta, zaman oldu haftada iki gün Eyyüb Nebiye giderek işe nezaret ettik. Ve onarımlar, düzenlemeler hızla ilerledi. Umudumuz oydu ki valimize bu imarı tamamlatmak nasip olacaktı. Ama olmadı. Onun tayini çıktı.

Fakat bu arada Turizm Bakanlığı İnanç Turizmi çerçevesinde bir çalışma başlatmıştı. İşte bu dönemde adını duymaya başladılar. Eyyüb Nebi Köyü çevre düzenlemesini

programlarına dahil ettiler. Daha önce başlatılmış düzenleme çalışmalarını da dikkate aldılar.

Turizm Bakanlığı açtığı yarışma ile yapılar hariç çevre ve bağlantı yolları için hazırlattıkları mimari proje ildeki yönetim birimleri ile ortaklaşa yürütüldü. Proje mimarları Yurdanur SEPKİN ve Öner OLCAY ile bakanlıktan inşaat işleri ile ilgili dairenin müdiresi Nermin ÇELİK hanımefendinin bu konudaki heyecanlarını ve gayretlerini anmamak haksızlık olur.

Eyyûb Nebi'ye hizmeti geçenleri sayarken Mimar Cevher İLHAN, Mehmet Yahya ÇİNİ, Abdülkadir SUBAŞI, Cemal ELÇİ, Hüseyin BAYKUŞ, Abdülkadir KAYA Eski Belediye Başkanı Mehmet YILDIRIM ve Mustafa ÇİFÇİ Fotoğraflarıyla Eyyûb Nebiyi tanıtan İbrahim Halil KARACA ile duvarcı Halil KARAKUŞ Ustayı unutmamak gerekir. Özellikle kemer taşlarının ve mezar taşlarının Taş ocağından alınarak, Yerine konuluşuna kadar, Ustalığını gösteren, ter döken, taşları süsleyen Hacı Cuma OT usta ve oğlu Yusuf OT ustayı da unutmamamak gerekir. Bu çalışmalar sırasında gösterdikleri anlayıştan dolayı belde halkını da taktirle anıyoruz.

Vali Ziyaeddin AKBULUT'a gelince; kişiliği, yöneticiliği ve özellikle valiliği ile Urfa'ya hizmetleri ciddi bir araştırma konusu olmalıdır. Hantal bir kamu işleyişinin arasından Urfa'nın çehresini değiştirecek hizmet imkanları çıkarmıştır. Şurkar kurucusu ve yönetim kurulu üyesi görevi ile; hem Urfa Dergah Balıklıgöl Projesi ve 50 kadar eserin restorasyonu; hem de Bu çalışmaların içinde olan biri olarak ve bu kitabın yazarı olarak ifade ediyorum ki zaman geçtikçe Vali Bey'i takdirde daha da haklı olduğumuzu anlıyorum. Onun hizmetleri anısına yapılan Eyyûb Nebideki Çeşme mütevazı bir teşekkürdür onlara ve değerli eşlerine.

EYYÛB NEBİ ONARIM KİTABESİ

(Eyyûb Nebi Camiinin son Cemaat yerindedir.)

Urfa'da yaşar idi Hazreti Eyyub Nebi
Evladı malı çoktu sağlığı yerindeydi

Sığmazdı davarları ne ovaya ne ile
Yaylağı karacadağ sürüsü binler ile

Allah'ın hikmetidir araya girdi şeytan
İmtihan olsun diye müsaade çıktı Haktan

Önce gitti malları evladı ve sağlığı
Canını sardı kurtlar çürüdü solu sağ

Şükretti Hamdetti hep teslim idi Allah'a
Sevgisi bağlılığı artıkça arttı daha

Sabır timsali oldu melcei Cenab-ı Hakk
Şifa buldu Urfa'da dertlilere sığınak

O'na Eyyub Nebi'de emr-i Hak oldu vaki
Onyedi köy vakfetti Sultan Murad-ı Rabi

Ziyaeddin Akbulut Vali geldi Urfa'ya
Emretti bu imarı mazhar oldu duaya

Muavini Duruer Hasan Beyle beraber
Onardık makamları Makamat-ı Peygamber

OYMAK der ki; hamd olsun nasip oldu bu hizmet
Haktan Rahmet dileriz nebilerden şefaât

HZ. EYYÛB TÛRBESİNİN İÇİNDEKİ KİTABE

O'nda rahmet, O'nda nimet
Şükür onda teslimiyet
Allah verir derdi evet
 Eyyûb Nebi sabrederdi
 Allah güzel kulum derdi
Malı mülkü dağ kadardı
Evlat sağlık onda vardı
Varlığını sabra sardı
 Eyyûb Nebi sabrederdi
 Allah güzel kulum derdi
Şeytan haset etti yine
Ateş düştü yüreğine
Rabbin hadsiz nimetine
 Eyyûb Nebi sabrederdi
 Allah güzel kulum derdi
Girdiğinde kullar dara
Kula gerek Hakk'a vara
Örnek oldu insanlara
 Eyyûb Nebi sabrederdi
 Allah güzel kulum derdi
ADİL teslim adalete
Kemiğimi örten ete
Yarattığı her nimete
 Eyyûb Nebi sabrederdi
 Allah güzel kulum derdi
(Mehmet Adil OYMAK tarafından yazılmıştır.)

Not: Bu şiir Sadi HOŞSES, Ahmet HATİPOĞLU ve Murat DEMİRHAN üstatlar tarafından bestelenmiştir.

YAEYYÛB

Açmazdı bıçaklar
Gecenin ağzını
Güne hasretli geceler
Gün alabildiğine yorgun
Uzun vurmuyordu gölgesini
bacası kırık damlara el emeği göz nuru
o eski ustaların

Sonra geçti süvariler
gecenin üzerinden
rüyaları kılıçları ile bölen
gökten yıldızları indiren
kanlı eliyle
gelip
sabahımızın ucunda durdular

Ve eyyub
hızır gibi yetiştii
soluklarımızda
taşıyıp aydınlıkları geceye
sabrın gücüyle
sabir'in gücüyle

Seyyid Ahmet KAYA

HAZRETİ RAHME

Hazreti Rahme ana
Huzuruna geliriz
Peygamber hanımları
Annemizdir biliriz

Yusuf ile İbrahim
Atandır iki nebi
Sana en güzel miras
İkisinin edebi

Eyyûb hamî Rahme'ye
O desteği erinin
Sabrına ortak oldu
Sabır peygamberinin
Aş için ekmek için
Çalışır çabalardı
Hem Hazreti Eyyûb'un
Bakımını yapardı

Cezalara kolaylık
İzni geldi Rahmeyle
Bir demet yüz sayıldı
Rabbimizin Rahmiyle
Oymak derki doğrudur
Adı Rahme olmuştu
Hazreti Eyyûb ile
Mutluluğu bulmuştu

Herkes Eyyûb Nebi'den
Biraz sabır almalı
Her kadın bir miktar
Rahme Ana olmalı
OYMAK

Not : (Hazreti Rahme Türbesi Yanındaki bilgi kitabesidir.)

10.
11.
12.
13.
14.
15.
16.
17.
18.
19.
20.

21.
22.
23.
24.
25.
26.
27.
28.
29.
30.

3. BÖLÜM KISACA URFA TARİHİ

KISACA URFA TARİHİ

TARİHİN ÖNEMİ

Bir bölgenin veya şehrin tarihi onun coğrafi, siyasi, sosyal ve ekonomik yönleri ile beraber bir bütündür. İşte "Urfa Bölgesi" tarihi dediğimizde de bunu göz önünde bulundurmamak durumundayız ve özellikle de Urfa ve Harran'ı beraber değerlendirmek durumundayız. Çünkü tarih boyunca bu iki merkez çevresindeki Re'sulayn, Nusaybin, Samsat ve Karkamış gibi Önemli Merkezlerle beraber anılmışlardır.

BÖLGENİN YAZILI TARİH ÖNCESİ

Yazılı tarih öncesine ait arkeolojik kazılarla elde edilen buluntular, bize,URFA HARRAN BÖLGESİ hakkında,çok önemli bilgiler vermektedir.

Özellikle GAP (Güneydoğu Anadolu Projesinin)Uygulanmaya başlanması ile, su altında kalacak olan yerlerde yapılan araştırma ve kurtarma kazıları,yöredeki yerleşimin ve insan faaliyetlerinin tarihini,M.Ö.7000 yıllarına kadar götürmekteydi.

Nevala Çori kazısından ve Balıklıgöl- Büyükyol yüzey taramasından elde edilen bilgilerle,bu tarih daha eskilere M.Ö.9000 lere gitmiştir.

"Yukarı Mezopotmya" , "Elcezire" diye adlandırılan bu bölge "İki Nehir(Fırat-Dicle)arası"nın genel durumuna tabi olarak; insan hareket ve yerleşimlerine sahne olmuştur.Avcılık,tarım,ticaret,siyasi ve dini olayların izleri;bizi,Neolitik Dönem'e,hatta Paleolitik Döneme kadar götürmektedir.Ama İlk Tunç Çağı buluntuları yerleşim ve hayat hakkında daha kesin bilgiler vermektedir.

Nitekim son yıllarda Urfa merkez Örencik köyünde,

GÖBEKLİTEPE mevkiinde yapılan kazılarda, çok önemli buluntulara ulaşılmıştır.

Alman arkeolog Klaus SCHMİDT başkanlığındaki bir heyet 2001 yılı yazında, çok önemli bilgileri bir konferans-kazı sonu değerlendirmesi ile anlattı. Katılarak bizzat dinlediğim, ve sonrasında zaman zaman görüşerek ve raporlarını okuyarak verdiği bilgilerden faydalandığımız, Dr.SCHMİDT tarihi M.Ö. 9400 yıllarına kadar götürmekteydi. Böylece Urfa çevresi ile M.Ö. 11000 yılı aşkın bir tarihe kadar gidebilmektedir. Toplu yerleşme ile ortak mekan olarak kullanılan bir mabet tesbit edilmişti ki, ikisi de insanlık tarihi açısından çok önemli olarak değerlendirilmektedir. Urfa da buna ev sahipliği yapmaktadır.

URFA BÖLGESİ TARİHİNE IŞIK TUTAN BAZI KAZILAR

M.Ö. 9500: GÖBEKLİTEPE. Bu kazının başkanı Alman Arkeolog, Dr.Klaus SCHMİDT'e göre, Avcı toplayıcı gruplar halinde yaşayan, Akeramik Neolitik Dönem İnsanlarının, gelişkin bir kültür meydana getirdikleri, işte bu GÖBEKLİTEPE kazısı ile anlaşılmıştır ve görülmüştür.

Yine Göbeklitepe dikilitaşlarının üzerindeki, kabartma motifler, sembolik bir dildir ve Neolitik dönem hiyeroğlifleridir.

Bu özelliklerle Urfa Bölgesinin tarihi, en eski dönemlere kadar gitmiş olmaktadır. Dr.SCHMİDT'e göre: Göbeklitepe, tapınaklar sisteminden oluşan bir buluşma noktasıdır. Tarihi ise, Mısır Piramitlerinden 6000 yıl öncedir. Bizi toplam olarak 11500 yıl öncesine götürmektedir.

M.Ö. 9000 : Nevala Çori kazısından elde edilen bilgiler; Akeramik evresine aittir. Mabet ve steller en önemli buluntulardır. Nevala Çori ile Göbeklitepe birbirlerine pek uzakta değildir. Ve benzerlikleri de vardır.

Yine bizi M.Ö. 9000 lere götüren bir alan da Balıklıgöl-Büyükol kesimidir. Buradan Dr.B.Çelik tarafından elde edilen bulgulara göre,bu alanda yerleşimin ve insan faaliyetlerinin, M.Ö.9000'lerde de var olduğunu göstermektedir.Ki bu alan halen de Urfa şehrinin merkezidir.

M.Ö. 6000 : Birecik Fıstıklı Höyük buluntuları : Bunlar buradaki yerleşimin, Halaf döneminden Bizans dönemine kadar bir zaman dilimini kapsadığını göstermektedir.

M.Ö. 3000 : Harabebezikan (Birecik Akarçay köyü) buluntuları. Bu alanın Tunç Çağından beri iskan edildiğini göstermiştir.

M.Ö. 3000-2000 : Son 30 yılda Tel-Mardik'te bulunan saray arşivindeki binlerce tabletin ilk tasniflerinde Urfa ile ilgili çok önemli iki kanun yer alır. Birisi Hz. İbrahim olayı. İkincisi de bu olayın geçtiği yer olarak: "Harran'da ki Ur" ifadesinin varlığı ve önemi bu belgelerden anlaşılmaktadır.

M.Ö. 3000-2000 : 2000'lere ait aletler ve tablet parçaları Harran'daki iskanın durumunu göstermektedir.

M.Ö. 2500-2000 : Akkad hakimiyeti (M.Ö. 23.-21. y.y.) Sümer hakimiyeti (M.Ö. 20. y.y.) dönemi olarak ifade edilecek bu dönemler; Yoğun bir tarihi dönemdir.

M.Ö. 2000 : 2000'ler öncesinin tarihi daha yazılmadı. Yazılması kolay da değil. M.Ö. 2000 ve sonrası Sümer, Akkad Babil, Hitit, Kildani, Arami, Asuri, Hurri ve Mittani'lere ait çok az sayıdaki yazılı belgeler, kısıtlı bilgiler vermektedir.

DİĞER BİLGİLER

Ama bir de dini metinler var ki; bizim konumuz açısından bunlar önem arz etmektedir.Bu bilgiler, peygamberler tarihini oluşturmaktadır.

Hiz. İbrahim M.Ö. 2000'lerde yaşamıştır. Ve ondan sonraki peygamberler, onların kıssaları ve geldikleri kavimler ile milletler de; bizim için tarihe ışık tutacak bilgilerdir.

Hız. İbrahim'den Hız. İsa'ya kadar 2000 yıllık dönem bölgemiz açısından çok önemlidir.

Kutsal metinlerde adı geçen peygamberlerin tamamı Ortadoğu dediğimiz Bu coğrafyada yaşamış veya mücadele vermişlerdir.

Bu giriş ile Urfa Bölgesi'nin Peygamberler tarihi açısından dikkat çekici bir ortam olduğunu ifade etmeliyiz. İnsan ve toplum peygamberlerin tebliğ zeminidir.

URFA'NIN KURULUŞU

Urfa'nın kuruluşu hakkında belgelere dayalı olmayan iddialar vardır. İlk defa şehirler kuran Hız. İdris zamanında veya tufan'dan sonra Hız. Nuh zamanında kurulan şehirlerden olduğu söylenir.

URFA'NIN TARİHİNDEKİ ADLARI

Yörenin bilinen ilk sakinleri Sümerler'in şehirlere yahut etrafı sur veya hendekle çevrili şehirlere UR dediği sanılmaktadır. Bunun dışında Urfa'nın diğer adlarının çoğu **Su, Bahçelik ve Güzel Hava** ile ilgilidir. Orhei, Vurhai, Edessa, Kaliru gibi yahut (bölge ile beraber) Osroene, Orpei ve Diyar Mudar gibi.

Şehir; Ur, (Ebla tabletlerindeki bir tarifile) Harran'daki Ur, Kalde Ur'u, Orhei, Arhay, Vurhai, Edessa (kısa bir süre) Antiokhos, Kaliru'e (bölge ile beraber) Diyar Mudar, Ruha, Reha ve en son Urfa adını almıştır.

1980'li yıllarda da "Şanlı" ünvanı eklenerek Şanlıurfa olmuştur.

TARİHİ KAYNAKLARA GÖRE URFA

Bölge: Sümer-Akad-Hitit, Babil-Kalde, Hurri-Mitanni, Aram-Asur, Med ve Pers hakimiyetlerini görmüştür. Mekadonya kralı Büyük İskender'in doğu seferinde M.Ö. 332'de Urfa ya hakim oluşu yeni bir devir başlatmıştır.

Büyük İskender'in istilası ile başlayan bu Hellenistik devir M.Ö. 132'de Osrone krallığı ile son bulmuştur. Bu krallık sonraları dinler açısından Hristiyanlıktaki önemi dolayısı ile şöhret bulmuştur. Gerek Abgar'ın Hz. İsa ile mektuplaşması, yahut IX. Abgar'ın gerçek hristiyanlığı ilk defa din olarak kabul etmesi, Urfa'yı önemli merkez durumuna getirmiştir.

Yörenin sahip olduğu önemli özellikler dolayısı ile sürekli el değiştirmeler ve nüfuz mücadeleleri olmuştur.

İSLAMİ HAKİMİYET DÖNEMİ

Urfa Hristiyanlığın Hz. İsa tarafından ilk tebliği zamanında O'nu kabul ettiği gibi Hicretin 16-17. yıllarında da, daha müslümanlığın ilk yıllarında Müslümanların hakimiyetine girmiştir. İyaz İbn-i Ganem komutasındaki ordulara M.S. 639 yılında teslim olmuştur. Urfa 45 yıllık Urfa Haçlı Kontluğu Hariç Hz. İbrahimden beri "BİR OLAN ALLAH"a iman etmiş bir şehirdir.

Hiz. Ömer döneminden itibaren Urfa ve Harran hep Ma'mur, müreffeh ve zengin bir bölge olmuştur. Bilim açısından; Harran en eski üniversiteye sahip olmuş, Urfa ve Harran'da felsefe ekolleri kurulmuştur. Bir çok bilgin bu sebeple Harrani ve Rehavi olarak şöhret bulmuştur. Ve bu ihtişam M.S. 1200'lere kadar sürmüştür. Harran Emevilerin son dönem başkenti olmuştur. (M.S. 750)

1071'de Arpaslan'ın şehri kuşatmasına kadar bir çok siyasi ve dini hareketlerin olduğu Urfa'da M.S. 1098'de bağımsız bir

Haçlı Kontluğu kurulmuştur. M.S. 1144 yılında İmadeddin Zengi'nin Urfa'yı fethine kadar yine bir çok kuşatma ve savaşlar olmuştur.

1182'de Seladdin Eyyubi Urfa, Nusaybin ve Suruç'u fethetmiştir. 1240 ve 1250'lerde iki Moğol yağmasından sonra 1260'da Hülagü bölgeyi yakıp yıkmıştır.

Şehir 1404'te Akkoyunluların hakimiyetine girmiştir.

Uzun Hasan Urfa'yı Başkent gibi kullanmış ve HASAN PADİŞAH CAMİİ'ni yaptırmıştır. Urfa 1514 yılında Safevi'lerin eline geçmiş ve en son 1517 yılında Osmanlı İmparatorluğuna dahil olmuştur. Osmanlı devrinde dönem dönem bazı siyasi ayaklanma ve olaylar mülki ve idari yapı değişiklikleri olmuştur.

24 Mart 1919'da İngiliz, 30 Ekim 1919'da Fransız işgali görmüştür. Fransızlara karşı başlatılan direniş ve savaş 11 Nisan 1920'de işgalcileri kovmakla sonuçlanmıştır.

Tarihi olayların detayına girmeden konumuzla ilgili açıklama için gerekli bilgileri sunmaya çalıştık.

Zaten Urfa, peygamberler ve Urfa Tarihi konusunda; gerek Harran Üniversitesi'nde, gerekse kişi ve kuruluşlarca çok sayıda, kitap, broşür, rehber kitap yayınlanmıştır. Ayrıca konferanslar verilmekte ve paneller yapılmaktadır.

4. BÖLÜM
ŞANLIURFA'DA
GÖRÜLMEMEYE DEĞER
YERLERDEN
BAZILARI
VE
PEYGAMBER
MAKAMLARI

ŞANLIURFA'DA GÖRÜLMEMEYE DEĞER YERLERDEN BAZILARI

Tabi başta peygamber makamları, sur içi tarihi kent ve il sınırları içindeki ören yerleri, höyükler, kaleler ve ziyaret yerleri gelir. Bunlar bölümler arasında verilmişti. Bunların dışındaki bazı makam ve eserleri de aşağıda sunuyoruz.

ULU CAMİİ

Anadolu'daki en önemli ULU CAMİ'lerdendir. Urfa merkezindeki camilerin de en eskilerdendir. 12. Yüzyılda yapıldığı sanılmaktadır. "Kızıl Camii" de denmektedir.

Şam Ümeyye camii etkisinde; Halep Ulucamii'ine bu günkü şeklini veren Nurettin Zengi, muhtemelen Urfa Ulucamii'ni de Aynı plana dayanarak yaptırmıştır.

Selçuklu sanatı geleneğine dayanan Nurettin Zengi, kuvvetli şahsiyeti ve sanat görüşü ile, Halep ve Şam'da bir mimari üslûb geliştirmiştir. Onun sarayında yetişen Selahaddin Eyyubi, aynı Selçuklu geleneğini Suriye'de devam ettirmiştir.

Şam Ümeyye camii ise planı ile Güneydoğu Anadolu'da 744-750 tarihli Harran Ulucamii 1091-1092 tarihli Diyarbakır Ulucamii; 1176-1186 tarihli Mardin Ulucamii, 1200-1204 tarihli Kızıltepe Ulucamileri ile, 1170-1175 tarihli Urfa Ulucamii'ni büyük ölçüde etkilemiştir.

Camii'nin duvarla çevrili oldukça geniş avlusunun kuzey-batı kesimi mezarlık olup, bu mezarlıkta Haçlılara karşı şehit düşen kumandanın mezarı ile Mevlana Halidi Bağdadinin oğluna ait bir türbe bulunmaktadır. Avlunun kuzey doğu köşesinde olan sekizgen Minare ve saat kulesi kendine özgü bir yapıdır.

EYYÜBİ MEDRESESİ

Ulu camiinin doğusuna bitişik olan bu yapıdan günümüze sadece kuzey duvarındaki Eyyubiler devrine ait 587 (1191) tarihli kitabe kalmıştır. Bu gün mevcut olan tek eyvanlı medrese, Eyyubiler Devri medresenin üzerine 1191 (1781) tarihinde Nakibzade Hacı İbrahim Efendi tarafından yaptırılmıştır.

ŞEYH EBUBEKİR SEBİLİ VE TÜRBEŞİ

Ulu Camiinin doğu avlu kapısından çıkıştaki yoldadır. halk arasında “Şih Bekir Ziyareti” olarak bilinir türbe ve sebil beraberdir. Sekkakizade Hoca Şakir İbni Hoca Halil Efendi vakfiyesi burasının sebil olduğunu ve 1565 yılında mevcut bulunduğunu vurgulamaktadır.

Güney cephede yer alan iki kitabeden Şeyh Ebubekir'in yattığı bu türbenin 1132 (1719) senesinde tamir ettirildiği anlaşılmaktadır.

EYYUBİ MEDRESESİ ÇEŞMESİ

Eyyubi Medresesinin köşesinde yer alan çeşmenin kitabesi bulunmadığından ne zaman yaptırıldığı ve adı bilinmemektedir. Küçük bir duvar çeşmesidir.

FİRUZ BEY ÇEŞMESİ

Ulu cami yanında 587 (1191) tarihinde yapılan Eyyûbi Medresesinin kalıntıları üzerine 1196 (1781) tarihinde yapılan Nakibzade Hacı İbrahim Efendi Medresesinin güney cephesindedir. Aynı tarihlerde Firuz Bey tarafından yaptırılmıştır. Ve buradan Kehriz suyunun aktığıda belirtilmiştir.

RIZVANIYE CAMİİ

Halil-ür Rahman Gölünün kuzey kenarında yer alır. Cami Balıklı Göl ile beraber Urfa'nın sembolü durumundadır. Bu camii, Rakka Valisi Rızvan Ahmet Paşa tarafından 1716 yılında yapılmıştır.

Rızvaniye camii üç kubbeli ve dikdörtgen bir plana sahiptir.

Üç gözlü son cemaat yerinin üzeri kubbeler ile örtülüdür. Minaresi tek şerefelidir.

RIZVANIYE MEDRESESİ

Rızvaniye camiinin avlusunun üç tarafı ise revaklı medrese odaları ile çevrilmiştir. bu medrese 1726 tarihinde Rızvan Ahmet Paşa tarafından yaptırılmıştır.

Medrese, Camii ile beraber şehrin en güzel yapılarından biridir.

HALİL-ÜR RAHMAN CAMİİ

Halil-ür Rahman Gölünün güney-batı köşesinin güneyinde yer alan bu cami, medrese hazire ve Hz. İbrahim (a.s.)'ın ateşe atıldığına düştüğü makamdan meydana gelmiştir.

Caminin güneydoğu köşesine bitişik kare gövdeli kesme taş minarenin batı cephesindeki kitabede 608 (1211) yılında Eyyubilerden Melik Eşref Müzafferiddin Musa'nın emriyle yaptırıldığı yazılır.

Halk arasında Döşeme Camii olarak bilinir.

HALİL-ÜR RAHMAN MEDRESESİ

Makam-ı Cedd-ül Enbiya Medresesi olarak da tanınır. Halil-ür Rahman Gölünün batı tarafında merdivenle çıkılan önleri revaklı odalar, camiye bitişik olarak büyük bir eyvan, gölün kuzey batı köşesinde bulunan kubbeli büyük bir odadan meydana gelmektedir.

Medresedeki kitabeler onarım devrine ait olup, 1189 (1775) tarihlidir.

HASAN PADİŞAH CAMİİ

Hasan Padişah Camii, M.S. 1470'li yıllarda Akkoyunlu Sultanı Uzun Hasan tarafından Toktemur Mescidine bitişik yaptırılmıştır. Bu sebeple caminin adı Hasan Paşa camii değil HASAN PADİŞAH CAMİİ'dir.

Camii üç büyük kubbe ile örtülü dikdörtgen bir plana sahiptir.

Son cemaat yeri sekiz gözlüdür. Sonraki yıllarda camiye eklenmiştir.Doğu baştaki ilk kemer Toktemur Mescidi önündedir.Minare 1859 tarihinde Halil Bey tarafından yaptırılmıştır.

Eski minaresiyle ilgili bilgi yoktur. Maalefelimizde Hasan Padişah Medresesinin yapıları ile ilgili de bilgi yoktur.

SULTAN HAMAMI VE KEÇECİLER HAMAMI

Ucuzluk Pazarı semtindedir. Halk arasındaki yaygın söylentiye göre IV. Murat (1623-1640) Bağdat Seferi sırasında bu hamamda yıkanmış ve bu yüzden hamama Sultan Hamamı adı verilmiştir. Hamamın ilerisindeki Sultan Bey Camiini Sultan III. Murat zamanında 995 (1586) yılında yaptıran Ahmet Bey'in bu hamamı da yaptırdığı muhtemeldir.

Bu hamamın bitişğinde de keçeleri "pişirmek" için kullanılan "Keçe Hamamı" kısmı vardır.Urfa'da yaygın olan keçe kullanımı ve keçecilik mesleğinde önemli bir yer tutar.Belgesellere konu olmuştur.

GÜMRÜK HANI

Evliya Çelebi Seyahatnamesinde “Yemiş Hanı” olarak geçen Gümrük Hanı, Şanlıurfa'daki hanların en güzel örneklerindendir. Doğu cephesindeki giriş kapısı üzerinde bulunan kitabede 970 (1562) tarihinde yaptırıldığı yazılıdır.

Hanın kare avlusunun etrafını çevreleyen dükkanların üzerinde ön kısımları revaklı ikinci kat odalar yer almıştır. Giriş eyvanının üzerinde yer alan mescid halen ibadete açıktır.

Gümrük Hanı son restorasyon ile eski haline döndürülmüştür.

ÇARMELİK HANI (KERVANSARAYI)

Suruç ilçesi Aligör Beldesinden kuzeye 14 km. gidince Çar Melik Kervansarayına ve Çar Melik köyüne ulaşılır. İdari olarak Bozova ilçesine bağlıdır.

Evliya Çelebi Seyahatnamesinde, burasının dört hükümdar kardeş tarafından imar edildiğini ve bu nedenle bu ismi aldığını, küçük bir kalesinin bulunduğu, kale dizdarı ve askerlerin Urfa'daki Subaşının olduklarını yazmaktadır. Evliya Çelebi ayrıca, burasının yüz haneli bir kasaba olduğunu, camisi, mescidi, hamamı ve birkaç dükkanın bulunduğunu bugünkü hanın içinde Türkmenlerin yerleştiğini anlatmaktadır.

Kim tarafından yapıldığı bilinmeyen hanın Selçuklu devrine ait olması kuvvetle muhtemeldir.

43.80X36.30 m. ölçüsündeki avlu kervansarayın portalinin kuzey cephesinin ortasında eyvan şeklinde olduğu kalıntılardan anlaşılmaktadır. Bu gün portalin tamamı, avlunun etrafını çevreleyen mekanların büyük bir kısmı yıkılmış durumdadır. Neyse ki temelleri sökülmemiştir. Hala bu temeller üzerine bina ederek kurtarma şansı vardır. Çarmelik Kervansarayı'nın restorasyon projesi yapılarak, kurtarma çalışmaları başlamıştır.

ÇARMELİK CAMİİ VE HAMAMI

Çarmelik Camii Kervansarayın dışında ve kuzeyinde ayrı bir yapıdır.

Önemli mimari özellikler arz etmesine rağmen üzülerek belirtelim ki tarih veya kitabe olarak bir kayda rastlanmamıştır. Tamirlerde önemli değişikliklere uğramış olabilir. Kervansarayın içinde bir mescit olmadığına göre aynı zamanda fazla nüfusa sahip bir yerleşim merkezi olarak ta düşünülebilen Çarmelike ve çevresindeki köylere de hizmet veren bir camidir. Bizim kanaatimizce Çarmelik Kervan sarayına paralel yapılmış bir yapıdır.

Yanında son yıllara kadar mevcut olan hamam ve su sarnıcı maalesef yok edilmiştir. Şimdi yok edilme sırası bu eşi ve benzeri olmayan güzelim kervansaraydadır. Çünkü daha önce çarmelik'teki ilkokul ve sağlık ocağı ile Kanlıavşar bucağındaki resmi yapılar bu kültür mirasının parçalanın taşlarıyla yapılmıştır.

Kitabımız bu baskıya verilirken yeni gelen Valimiz Sayın Şemsettin UZUN'a konu arz edilmiş ve bizleri umutlandıran talimatlar vermiştir. Gerekenin yapılacağına inanıyoruz. Sayın Ş.Uzun'nun desteğı ile Çarmelik Camiinin Restorasyon projesi hazırlanmış ve camii yaptırma derneklerinden finans sözü alınmıştı. Ancak Bürokratik engeller aşılammıştır. Umarız bu camiinin yıkılması için her türlü şartı hazırlayanlar başarılı olamazlar. Ama Bilinsin ki 600 yıllık Camii son nefesini vermek üzeredir.

HARRAN ŞEHİRİ

Harran asıl tarihteki yeri ve önemi ile dikkat çekmektedir. M.Ö. 2000'den M.S. 1300'e yüzyıla kadar kesintisiz bir iskan vardır. ASUR şehri ile beraber adı geçmektedir. Doğu batı arasındaki ticaret yolları üzerindedir. Sümerce ve Akat'ça da seyahat ve kervan anlamına gelen Haranu denmektedir. Hz. İbrahim'in amcası Haran adı da şehir ile ilgilidir. SİN tapınağının da Harranda olduğu bilinmektedir. Hitit Kralı Suppilulima ile Mittani Kralı Mativ arasındaki anlaşma burada ki SİN mabedinde imzalanmıştır.

Harran Sabii inancının da merkezidir. XIII. Yüzyılda Emevilere başkent olmuştur. Meşhur bilgin Şeyh Yahya Hayat El Harrani ile İbn-ı Teymiyyenin memleketidir.

Asıl şöhreti ise Hz. İbrahim'in orada 15 yıl kadar yaşamasından ileri gelmektedir. Hz. İbrahim'in şehri diye bilinir. Babası Azer de buraya defnedilmiştir.

13. yüzyıla ait seyahatnamelerde, Harran'da 4 medrese, 1 hastane, 1 düşkünler yurdu ve 8 hamamın mevcudiyetinden bahsedilmektedir. Harran asıl ününü yetiştirmiş olduğu bilginlerinden almaktadır. Ünlü doktor ve matematikçilerinden miladi 821 doğumlu Sabit Bin Kurra, astronomi bilgini 925 doğumlu Battani, Harrani lakabı ile ün salmış Ahmet Bin Yunus ve Ömer Bin Yunus kardeşler ve Cebir Bin Hayyan Harran oklunun yetiştirdiği büyük alimlerdir. Yüzden fazla Harranî olarak bilinen bilgin ismi bugüne kadar gelmiştir.

13.yy. daki Moğol istilasından sonra yakılıp yıkılmış ve harabe haline gelmiştir. 20.yy'ın başlarına kadar terk edilmiş olarak hırsızların ve soyguncuların mekanı haline gelmiştir. Ancak son yüzyılda bazı çiftçi aileler yerleşerek köy olarak kullanmaya başlamışlardır. 1980'lerden itibaren ilçe merkezi yapılmış, son sulama projeleri ile de yeniden canlılık kazanmaya başlamıştır.

HAN-EL BAĞRUR KERVANSARAYI

Selçuklu Dönemine ait bir yapıdır. 1128 de Hac Hüsameddin Ali Bey tarafından yaptırıldığı kitabesinde yazılıdır. Ticaret yolu üzerindedir. Ticaret kervanlarının konaklanması için yaptırılmıştır. Mescidi ve Hamamı vardır. Yıkılıp yok olmaktayken ŞURKAV tarafından bir kısmı kuratılmıştır. Urfa-Harran-soğmatar güzergahındadır. Yolu asfalttır. Duvardaki kitabesinde geçerken kervansaraya uğramayanlara beddua edilmiştir.

HZ. ŞUAYP ŞUAYPŞEHİRİ ŞUAYB ŞEHİRİ HARABELERİ

Soğmatar'a 15 kilometre mesafededir. Bugün Harran ilçesine bağlı Özkent Köyü adıyla anılan Şuayb Şehri Harabeleri de yöre insanı tarafından tahrip edilmeye, üzerinde evler yapılmaya başlanmıştır. Kısa sürede izi tozu kalmasa şaşmayalım. Henüz arkeolojik kazılar yapılarak aydınlığa kavuşturulmamış bu kentteki mevcut kalıntıların Roma devrine ait olduğu tahmin edilmektedir. Kentin etrafı yer yer izleri görülebilen surlarla çevrilidir. Kent merkezinde çok sayıda mağaranın üzerine kesme taşlardan yapılar inşa edilmiştir. Tamamı yıkılmış olan bu yapıların bazı duvar ve temel kalıntıları günümüze kadar gelebilmiştir. Kentin en yüksek noktasındaki taş yapı duvarları ise bir küçük cami kalıntısıdır. Yolu asfalttır.

SOĞMATAR HARABELERİ VE SİN KÜLTÜ

Şanlıurfa-Mardin yolunun 33. km.'sinden güneye sapan yol 40. km. sonra tarihi Soğmatar kenti kalıntılarına ulaşır. Harran Şuayp şehir yolu ile de gidilebilir. Kent bugün merkez Yardımcı (Cabir'ul Ensar) Nahiyesine bağlı Yağmurlu köyü adıyla

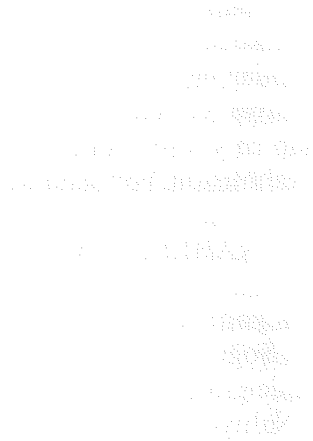
bilinmektedir. Sumatar ile Soğmatarın birbirine karıştırılmamaları gerekir. Sumatar Şanlıurfa ile Harran arasındadır.

Soğmatar M.S. I. ve II. Yüzyılda iskan edilmiş olan bir höyük ve bunun üzerinde M.S. II. Yüzyıla ait olduğu sanılan kalenin duvar ve burç kalıntıları ile köy içersinde tapınak kalıntıları bulunmaktadır. Kökü Harran Sin kültüne dayanan Soğmatar Ören yerinin en önemli kalıntısını, Baştanrı Marilaha'ya ve mukaddes gezegenlere ibadet edilerek kurban kesilen açık hava mabedi teşkil etmektedir.

Bu mabedin duvarlarında o dönemden kalma yazılar ve gezegenleri tasvir eden insan rölyefleri bulunmaktadır. Ayrıca kalenin güneybatısında bulunan tepe üzerindeki kayalara da tanrıları tasvir eden röliyefer ve yazılar işlenmiştir.

Soğmatar'da çok sayıda kaya mezarı bulunmakta, bunlardan anıt mezar özelliği taşıyan beş tanesi köyün kuzey ve batı kesimindeki tepeler üzerinde yer almaktadır.

Bazıları da bunları, gezegenleri temsil eden yapılar olarak yorumlamaktadır.

GÖBEKLİ TEPE

Urfaya yaklaşık 15 km mesafede Kuzey-Doğu yönünde bir sit alanıdır. İlk defa yüzey araştırmalarında elde edilen buluntularla izine rastlanmıştır.

Daha sonra Alman Arkeoloji Enstitüsü konuyla ilgilenmeye başlamıştır. Bu alanda kazı yapmak üzere Alman Arkeolog Dr. Klaus SCHMIDT çalışmalar yapmış ve proje uygulamaya konmuştur. Kazı ekibi 1995 yılında ilk kazı adımını atmıştır.

Biziminde yakından takip ettiğimiz bu çalışmaları belki de beklenmeyen önemde eserleri ve kalıntıları ortaya çıkarmaya başlamış. Kazı başkanı Dr. SCHMIDT'in kazı sonu seminerlerini ve raporlarını da ilgiyle izliyorduk. Hatta Şurkavdaki bir toplantısında açıklayıcı birkaç sorum da olmuştu kendilerine. Daha sonra her fırsatta kazı alanını ziyaret ederek ilkimizi ve görüşmelerimizi sürdürmekteyiz.

Her kazı mevsiminde yöre tarihini daha geriye götüren buluntuların elde edilmesi GÖBEKLİ TEPE'ye ilgiyi de arttırmıştır.

Genel olarak çok büyük ölçekli steller üzerine kabartmalar yapılmıştır. Bu kabartmalarda aslan, akrep, yabani koyun , yılan , ceylan , tilki, leylek, kurt, turna gibi çok çeşitli hayvanlar göze çarpmaktadır. Ayrıca küçük boyutlu insan heykelleride bulunmaktadır.

Bugün itibarı ile gelinen nokta şudur:

- 1-Bir defa konu popüler bir hale getirilmiştir.
- 2-Magazinel bir üslup hakim olmaya başlamıştır
- 3-Özellikle Tevrat gözüyle olayları ve bilgileri değerlendiren kurum ve kişiler işi çıkırından çıkarmışlardır. Bilindiği gibi Yahudilik inancında cennet yeryüzündedir veya cennet Yahudilerin yeryüzü hâkimiyetidir. İşte GÖBEKLİTEPE, yeryüzü cenneti hikayelerini uyduran David Rohs'un bu amacına hizmete kurban verilmeye çalışılmaktadır.

Şöyle ki:

Alman Der Spiegel dergisi Dr. SCHMIDT'in Göbeklitepe kazı sonuçlarını anlatan kitabındaki bilinçsel veriler ile David

Rohls'un iddialarını birleştirerek ortaya uydurma bir “cennet hikâyesi” çıkarılmıştır.

Bu ciddiyetten uzak yayın ve tutum, yine ÷lkemizdeki bazı yayın organlarınca da kullanılarak maalesef uyduruk bir hale getirilmiştir.

İşİN ASLINE?

İşin aslı başarıyla bu kazıyı yürüten ve yürütmesi beklenen Dr. Klaus SCHMIDT'i de çok rahatsız etmiştir.

Kendisi hem işin gerçeğini hemde bu rahatsızlığını birs açıklama ile dile getirmiştir.

Bizim okuyucularımızın dikkatine sunacağımız bazı bölümler ve cümleleri şunlardır. Dr. SCHMIDT şöyle diyor: “(...) gazetesinin ana Sayfa'dan verdiği haber ise (...) sansasyon düzeyine indirilmiş bir versiyondur.”

“Adem ile Havva ve cennet üzerine herhangi bir söylemin Göbeklitepe arkeolojik kanılarıyla bağdaştırılacak, bahsedilen kitabımda ve şimdiye kadar yaptığım yayınlarda, yer almadığını özellikle belirtmek isterim.”

“Göbeklitepe kazılarıyla ilgili yanlış bir izlenim oluşturduğuna dikkat çekirim.”

DR. SCHMIDT, şu cümlelerle GÖBEKLİTEPE'yi vurgulamaktadır:

“Göbeklitepe kazılarından önce, henüz avcı toplayıcı gruplar halinde yaşayan, akeramik neolitik dönem insanların, böyle gelişkin bir kültür meydana getirdikleri bilinmiyordu. Göbeklitepde bulunan; boyu beş metreyi bulan dikili taşlar, bunların üzerindeki kabartma motiflerle oluşturulan sembolik dil, yapıların anıtsallığı çakmak taşı ve kireç taşı eserlerin yoğunluğu ve kalitesi eşi benzeri olmayan değerlerdir. şimdiye kadar ulaştığımız bilgiler Göbeklitepenin toprak sistemlerinden oluşan büyölü bir buluşma alanı olacağını gösterir. Mısır piramitlerinden 6.000 yıl daha eski olan bu anıtsal tapınak sistemlerinden dört tanesini gün yüzüne çıkardık.”

Yine devam ediyor:

“ Dikili taşlar üzerindeki kabartmalar motiflerle oluşturulan sembolik dili, neolitik dönem hiyeroğlitleri olarak değerlendirilebilir.” Göbekli tepede her kazı sezonunda çarpıcı bir buluntu ortaya çıkarılmaktadır. Her yeni aşamada bir sürpriz ile karşılaşilmektedir. Uzmanlar Neralı Çeride ipuçları görülen MEDENİYET Göbekli tepede kendini ele vermektedir. Göbekli tepe , Neralı Çori, Soğmatar, Harran, Urfa medeniyetinin doğduğu yer...

Kazının, 15 sene kadar daha sürmesi planlanmaktadır. Gerek UNESCO ve diğer uluslararası kuruluşlarca tanınması ve gelecekte uluslararası medyaca da bilinmesi doğrultusunda çalışmalarda yürüttüğünün belirtmektedir Alman arkeolog...

Sonuç olarak şunu söyleyebiliriz. Urfa ve Harran Bölgesi insanlık tarihinin en eski yerleşim bölgelerindendir. M.Ö. 10 bin yıldan daha geriye doğru gitmektedir. Bu çok önemli bir özelliktir.

Ancak bu güzel değeri sulandırarak veya ideolojik ve dini inançları yönünde kullanarak Urfa'yı sömürmeye çalışmalara izin vermemek gerekir.

Unutmayalım ki cennet yeryüzünde değildir.

Ve yine unutmayalım ki yer yüzündeki ilk mabet Kâbe Beytullah'tır.

GÖBEKLİ TEPENİN ÖNEMİ

Göbeklitepe Ülkemizin Tarihi, kültürü ve ekonomisi için çok önemli bir miras olacak gibi görünüyor. Tarihim yazılışına hakim olan temel bilgiler ve anlayış köten değışecek gibi.

Yerleşik ve toplu yaşamın başlangıç tarihi; planlı yapı ve yapılaşma; sanat eseri sayılacak kabartmalar; hatta kabartma mozaiklerle oluşturulan sembolik dil gibi birçok önemli İLK'ler ile Göbekli Tepenin dünyada heyecan uyandırmaktadır.

Ama malefes önce Türkiye sonra Urfa bu muhteşem hazinenin varlığına halen uyanamamıştır.

HALEPLİBAHÇE MOZAİKLERİ

Şanlıurfa şehir merkezinde Halıplı bahçe diye Meşhur bir alan vardır. Bu alana inşaat yapılması için kamu kuruluşları tarafından temeller kazılmış ve tesadüfen mozaiklere rastlanmıştır. Önceleri yetkililer tarafından gizli tutularak inşaatların sürdürülmesine çalışılmış; ancak v medyanın haber alması ve türkiye gündemine taşınması neticesinde şehirli konuya sahip çıkmış ve mozaikler GÖMÜLMekten kurtulmuştur.

Bu mozaikler taşlarının özelliği, yapım tekniği, renkleri ve işlediği konular açısından dünya harikası eserlerdir.

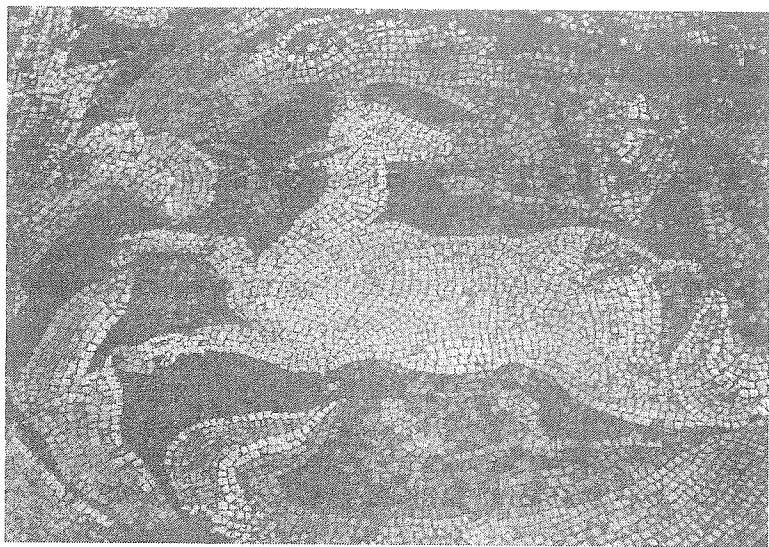
Mutlaka görülmelidir: Çarpıcı av sahneleri, savaşçı Amazon Kadınları, Truvalı Aşil ile ilgili mozaik başta olmak üzere sahneler vardır. Mozaikin bordüründe; bitki desenleri, güvercin, sincap, kaplan, ceylan; EROS figürleri vardır.

Yakınında ise alttan ısıtılmalı bir roma hamamı kalıntısı meydana çıkarılmıştır.

Haleplibahçe Mozaikleri

PEYGAMBERLER ŞEHİRİ URFA URFADAKİ PEYGAMBER MAKAMLARI

HZ.İBRAHİM MAKAMLARI

Şehir merkezindeki Hz. İbrahim Makamları: Doğduğu mağara, Ateşe atıldığı mancınıklar, Ateşe düştüğü yer, Halil-ür Rahman Gölü ve Aynzeliha Gölü; Şehir dışındaki : Harrandaki Hz. İbrahim Camii, Harranda sırtını dayadığı taş ve Akçakale'de evlendiği yer olan Aynel Urus.

HZ. ELYESA MAKAMI

Babasının adının Ehtup olduğu ve Hz. İlyasın öğrencisi ve arkadaşı olduğu söylenir. Hak dine davet ettiğinde halkın bir kısmı onun davetine uymadı. Allah'ta onun kavmine "Emlak" adlı zalim bir bey ile ceza verdi. Buna karşı da halkı Calût adlı Anadolu'lu birisi savundu.

Hz. Elyesa her ne kadar insanları doğru yola getirmeye çalıştı ise olmadı. Ömrünün sonuna doğru da kendisine insanları dine davet için bir vekil seçti. Bu sebeple vekiline Zülkifl denmektedir. Bir rivayete göre Zülkifl Hz. Eyyûb'un oğlu BİŞR'dir

Bazı bilgilere göre bir kenara çekilip ölümünü bekledi. Bazı görüşlere göre de Hz. Elyesa ölmedi. Ancak Hz. İdris, Hz. İsa, Hz. Hızır gibi bir hayat sürmektedir.

Eğer böyle ise Eyyûb Nebi'deki mevkiin Hz. Elyesa'a ait bir makam olduğunu düşünmekteyiz. Belki de hayatının değiştiği mekan burasıdır. Hz. Eyyubu ziyaret için geldiği rivayet edilir.

HZ. ŞUAYB ŞEHİRİ VE MAĞARASI

Urfa'nın doğusundaki tek tek dağları arasında 85. km'de bir tarihi kent kalıntısı vardır. Soğmatar'la arası 15-20 km.'dir

Sokaklar, sokakların sağ ve solunda muntazam sıralar halinde mağara evler vardır. Bu yüzlerce mağara evin üzerinde de aynı düzen içinde kesme taştan yapılmış ikinci bir şehrin harabeleri bütün ihtişamı ile durmaktadır. Adı Şuayb Şehir. Hz. Şuayb'ın adıyla anılmaktadır. Bir mağara ev de O'nun makamı olarak ziyaret edilmektedir. Gerçekten her yönüyle incelemeğe değer bir yerdir.

Bir çok sit alanında ve tarihi kent kalıntısında olduğu gibi burasıda çevrenin ve burada yaşayanların tahrip etme ve yok etme tehdidi altındadır. 20 sene öncesine kadar köylüye ait hiçbir ev yokken bu gün tarihi yapıların yıkılması ile elde edilen taşlarla 10'larca ev yapılmıştır. Ve bu devam edecek gibi görünmektedir. Bunu durduracak bir güç te görünmemektedir.

CUDİ DAĞI VE HZ. NUH

1- Cudi: Tektek dağlarının içinde Urfa ve Ceylanpınar (Re'sulayn) arasındadır. yörede Hz. Nuh'un tufan sonrasında gemisi ile bu dağa indiği anlatılır. Çok değişik yüzey şekline sahiptir.

2- Cudi Dağı: Asıl önemlisi Harran yolunun 30.Km.'sinde, sağda, 3-4 Km. içeride; Cudi Deresi, Cudi Şehri ve Cudi Dağı adlarıyla anılan bir dizi "yer" in olmasıdır. Bunların çok ciddi olarak incelenmesi gerekir. Biz buralardaki gözlemlerimizi Urfa and Harran adlı kitabımızda verdik. Arkeologların incelemesine muhtaçtır, Yöneticilerin de ilgisine... Çünkü daha bilimsel olarak tanım yapılamamıştır.

SOĞMATAR VE HZ. MUSA

Şuayb Şehr'e yakın mesafede şimdi Yağmurlu denen köydür. Hz. Musa'nın kuyusu ve asasının izi diye belirtilen iki makam vardır. Kuyu özelliği olan bir kuyudur. Ancak hiçbir koruma ve çevre düzeni yoktur. Yok edilmesi mümkün değildir. Asıl şöhretli yönü, Sin inamışının, güneş ve yıldızların kutsandığı dönemlerin; Tapınak, kabartma, yazı ve anıtsal yapı izlerini

taşıyan eserleri ile bilinen bir antik merkezdir. Kalesi ve kutsal dağ hala bir çok özelliğini korumaktadır. Yıkılması mümkün olanlara yıkılma işlemi sürmektedir. Kalan kısımlar ise yıkılması mümkün olanların yıkılma işlemi sürmektedir. Kalan kısımlar ise yıkılması mümkün olmayan eserlerdir.

HZ. LUT

Harran'ın oğlu olan Lut, Hz. İbrahim ile birlikte göç etmiş ve Peygamberlik ile görevlendirileceği Sodom'a gitmiştir.

Hz. İbrahim'den ayrılincaya kadar, baştan beri anlattığımız Hz. İbrahim ile ilgili makamlar ve peygamberlere atfedilen bu yerlerde O'nunla beraber olduğuna göre Urfa, Hz. Lut'un Peygamberlik görevinden önceki memleketidir.

HZ. YAKUP ve HZ. YUSUF

Hz. İbrahim'in oğlu Hz. İshak dayılarının memleketi olan Harran'a gelerek oradan evlenir. Yine peygamberlikle görevlendirildiği KEN'AN İLİ'ne gider. Bu evlilikten iki oğulları İYS ve YAKUP olur.

Hz. Yakup çobanlık yapmaktadır. Bekardır. Babası onu çok sevdiği için İYS onu kıskanmaktadır. Bu yüzden babasının vefatından sonra Harran'a dayılarının yanına gelir. Onu çok severler. Dayısı kızları LEYYA ve RAHİL ile evlenir.

Rahil'den Hz. Yusuf doğar. İki yaşlarındayken kendi yurtları KEN'AN İLİ'ne dönerler. Kardeşi İYS Hz. YAKUB'a bu defa kucak açar. Hz. Yusuf çocukken kardeşi Bünyamin doğar ve anneleri Rahil vefat eder.

Harran ile bu ilişkileri sebebiyle bazı kuyu ve makamlar onların adları ile anılır.

PEYGAMBERLER ŞEHİRİ

Baştan beri Urfa ile ilgilerini anlatmaya çalıştığımız peygamberler ve makamları şunlardır:

Hız. İbrahim'in, Doğduğu Mağara, Mancınıklar, Ateşe Düştüğu Yer, Hız. Lut, Anzılha ve Halilürrahman Gölleri, Hız. Sara, Babası Azer, Kardeşi Harran, Harran Şehrindeki Hız. İbrahim Mescidi ve Sırtını Dayadığı taş, Aynel Urus, Hız. Eyyûb; Eyyubiye Mahallesindeki Şifalı Kuyu, Çile ve Sabır Mağarası ile hastalığı ağırlaşmadan önce bir süre kaldığı mekan.(Eyyubiye mahallesinde olduğunu bildiğimiz bu yeri geniş bilgilerle duyuracağız), Eyyûb Nebi Beldesindeki Hız. Eyyûb Türbesi, Hız. Elyesa Makamı, Hız. Rahme Türbesi, Tektek Dağlarındaki Soğmatarda Hız. Musa Kuyusu ve Şuayb Şehri, Urfa'nın Güneyinde Suriye'ye doğru uzanan dağlardaki Cudi Dağı, Cudi Deresi, Cudi Şehri ve yine "Nemrud'un Tahtı" diye anılan rivayete göre Hız. Yakub'un misafir kaldığı yapı. Ayrıca bazı kaynaklarda geçtiğı halde yeri bilinmeyen; bizim ise araştırdığımız ve belirlemeye çalıştığımız diğeri peygamber makamları.Bunlar dikkate alındığında Urfa peygamberler şehridir.

Bir de Urfa'nın bir özelliğı vardır ki; Unutulmuş veya unutturulmaktadır.

O da "EVLIYALAR ŞEHİRİ URFA"dır.1900 lü yıllarda Urfa'mızı anlatan; şiir hikaye, tanıtım yasız ve kitaplarda hep; PEYGAMBERLER VE EVLIYALAR ŞEHİRİ URFA veya ENBIYA VE EVLIYA ŞEHİRİ URFA diye tanıtılır.

Şimdilerde bilinçli veya bilinçsiz Urfamızın bu kimliğı unutturulmaya çalışılmaktadır.

URFAYI GEZECEKLERE BİR PROGRAM

Urfayı görmeye gelenlere tavsiye edilecek bir gezi programı ve güzergah:

1-ŞEHİR İÇİ GEZİSİ :

a-Hazret-i İbrahim Halilullah Makamı: Tarihi çarşılar ve alış-veriş merkezleri ile beraber aynı mevkidedir.

b-Şu sıra takip edilerek görülebilir: Hz.İbrahim'in doğduğu mağara ve Mevlüt Halil Camii, Dede Osman-ı Avni Türbesi, Bediüzzaman'ın Makamı, Kale, Anzılha Gölü, Halilürrahman Gölü, Hz. İbrahimin ateşe düştüğü yer ve Akbalık, Halilürrahman Camii, Rızvaniye Camii ve medresesi, Harran Üniversitesi Urfa Evi, ŞURKAV alış-veriş merkezi, ŞURKAV KÜLTÜR MERKEZİ, Hasan Padişah Camii, yaklaşık iki-üç saat sürebilir.

c-Aynı geziye devam edilir, Hasan padişah Camiinden sonra Tarihi çarşılar gelir. Bedesten, Kazzaz Pazarı, Gümrük Hanı, Bıçakçı Çarşısı, Bakırcılar Pazarı, Mevlevihane ve Ulu Camii, bu gezi yaklaşık (Alış-veriş hariç) bir-iki saat sürebilir

d-Eyyûb Peygamber Makamı: Hz.Eyyub'un çile çektiği mağara ile şifa bulduğu su kuyusunun bulunduğu Eyyubiye semtindedir. Bir saat sürebilir. Aynı yönde NEMRUT TAHTI : Eyyubiye'ye 5 Km mesafededir. Yaya gidilmesi zordur. Araba ile gidilmesi uygundur. Bir saat sürebilir. Çok zengin bir müzedir.

e-Müze: Şehir merkezinde şehitlik mevkiindedir. Sümer, Asur, Babil dönemlerine ait arkeolojik eserler; GAP sebebi ile bölgede yapılan kazıların 8-10 bin yıllık buluntuları; yöreye ait etnoğrafik eserler sergilenmektedir. Yaklaşık bir saat sürebilir.

f- Karakoyun Deresi : Su Bendi, Hizmetli Köprü, Samsat Kapı Köprüsü, Su kemeri, Kışla, Karakoyun parkı, Beykapısı ve Harran kapısı. Bir saat Sürebilir.

2-ŞEHİR DIŞI GEZİSİ :

a-Harran : Urfa'ya 50 Km mesafede Tarihi Harran Şehri harabeleri, Harran Ulu Camii (Firdevs Camii) harabeleri, Harran Kalesi, Harran Surlarının ve Kapılarının kalıntıları. Şeyh Yahya Hayat el-Harrani türbesi ile Harran ova'sı görülebilir. Yaklaşık üç saat sürebilir.Harran bitişiğinde İmam Bakır Köyünde bulunan ve Hz. Ali'nin torunlarından İmamBakır'a ait makam da ziyaret edilebilir.

b-Urfa'dan çıkılarak Harran, Bazda Mağaraları, Hanel Bağrur Kervan Sarayı, Şuayb Şehri, Soğmatar, Senemağara'dan Urfa Mardin asfaltına çıkılarak Urfa'ya geliriz. Yaklaşık 8-9 saat sürebilir. (b. şıkkı ile beraber)

c-b şıkkında belirtilen son mevki olan Senemağara' dan Kusayr-ı Benat, Çimdin Kale, Viranşehir'den Urfa'ya dönülür. Yaklaşık 11-12 saat sürebilir.

d-c şıkkındaki Çimdin Kale'den Urfa Viranşehir Asfaltına çıkıp Eyyûb Nebi Beldesine gidilir. Bu beldedeki Hz.Eyyûb Türbesi, Hz. Elyesa'a ait Makam ve Hz. Rahme Türbesi ziyaret edilir. Eyyub Nebi Beldesinden Urfa'ya dönüş 100 Km. dir. 13 saat sürebilir. Yollar asfalttır.

3-ATATÜRK BARAJI: GAP'ın önemli eserlerin-den olan bir elektrik santrali ve sulama barajıdır. Bu bölgenin şeklini değiştiren; dünyanın sayılı projelerinden biridir. Fıratı

Harran ovasına akıtan iki tünel ile beraber önemli bir eserdir. Urfa'ya 60 km. mesafededir. Yol ile beraber 3 saat sürebilir.

4-NEMRUT DAĞI : Tur organizasyonları Urfa'dan Nemrut Dağı, Cendere Köprüsü, Karakuş Tümlüsü, Eski Kale ve Yeni Kale'ye bir günlük turlar düzenlenmektedir.

3 - BİRER GÜN SÜRECEK BAĞIMSIZ GEZİLER ;

a-Eyyûb Nebi Beldesi 100 Km.

b-Ceylanpınar Çiftliği (Eyyûb Nebi yönünde) 150 km.;

c-Birecik Kelaynak Üretim İstasyonu ve meşhur ZEUGMA 90Km.

d-Halfeti ve Rum Kale (Birecik Yönünde) 130 Km. Görülebilir.

e-c ile d birleştirilebilir. Birecik Urfa'ya 85 km.'dir. Toplam 130 Km. 'dir.Urfa-Birecik yolunun 40. Km.'den kuzeye 9 Km. Gidilerek ÇARMELİK (Hanı) KERVANSARAYI'na ulaşılır.Birecikte ise kale, surlar, Urfa Kapısı ve Kelaynak üretim ve koruma istasyonu görülebilir. Karşı kıyıda ise meşhur ZEUGMA görülebilir.Birecikten devamla Halfeti'ye gidilir.Rumkale, Eski Halfeti görülebilir.

GÖBEKLİ TEPE ÖZEL PROGRAM : Göbekli Tepe Şanlıurfa'ya 15 km. uzaktadır. Gidiş geliş özel araçla yapılabilir. Ulaşım süresi dahil gezi toplam 3 saat sürebilir.

ALİŞ VERİŞ : Alış verişte "URFA EV İSOTU" denen kaliteli pul biberi, taze kırmızı biberden üretilen "İSOT REÇELİ", Urfanın "SADE YAĞ", "URFA PEYNIİRİ", "FISTIK" ile Bastık, sucuk ve çekçek gibi üzüm suyundan üretilmiş "ŞİRE" denen çerezler alınabilir.

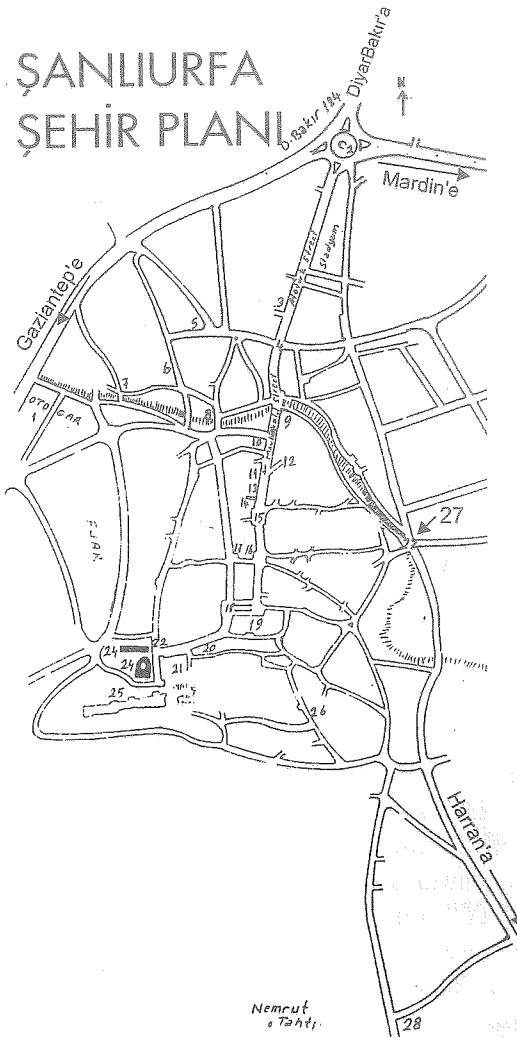
Çarşılardan uygun fiyata bakır ürünleri ile halı ve kilim gibi sergiler ; Culhacıların dokuduğu "YAMŞAK" gibi örtüler alınabilir.

YEMEK : Hem ev yemekleri hem de kebab türleri vardır. "KEBAPÇI" denen lokantalarda ve tarihi Urfa evlerinden oluşturulan adına da "KONUKEVİ" denilen mekanlarda yahut ÇİFT MAĞARA KAFETERYA'da çok güzel yemekler yenebilir. Yerel Urfa müziği dinlenebilir. Menengiç Kahvesi ve Mırra İçilebilir.

KONAKLAMA : Urfa Merkezinde bulunan EL-RUHA çok sayıda otelleri kaliteli ve konforlu bir konaklama için tüm özelliklere sahiptir. Çevredeki tüm tarihi ve turistik yerlere turlar düzenlemektedir.

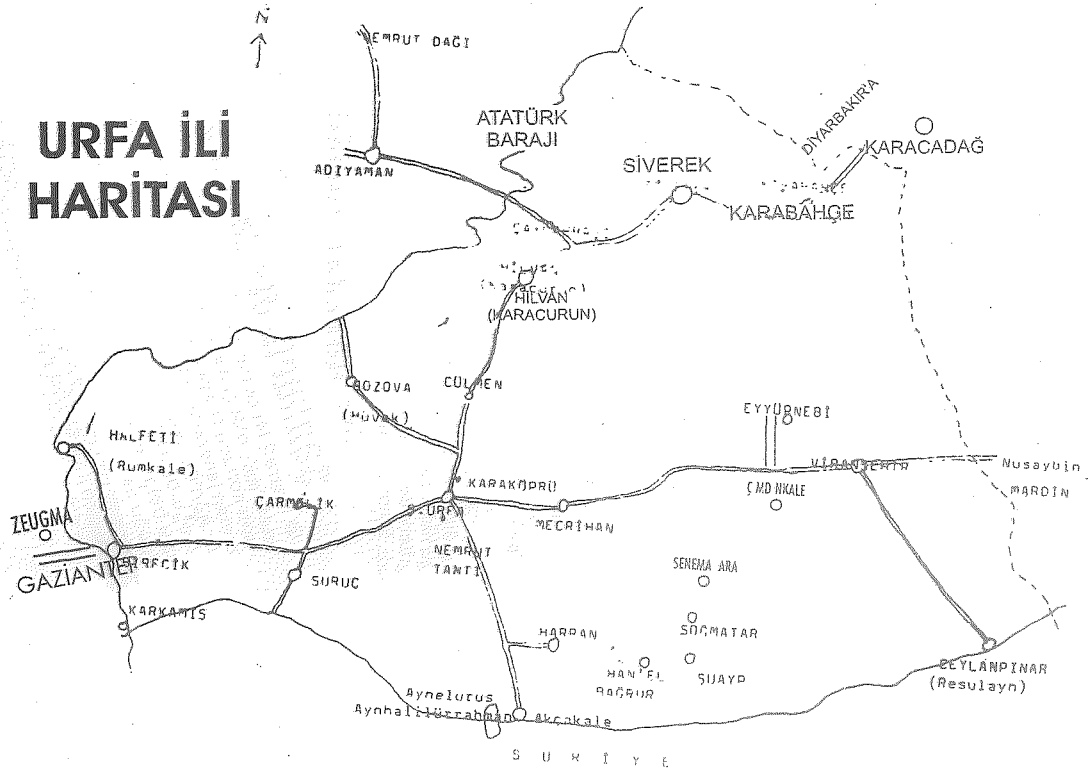
NOT:Tüm bu gezileri yapmak için Urfa'daki KALİRU TURİZM yetkilileri ile iletişim kurarak işinizi kolay edebilirsiniz.

ŞANLIURFA ŞEHİR PLANI

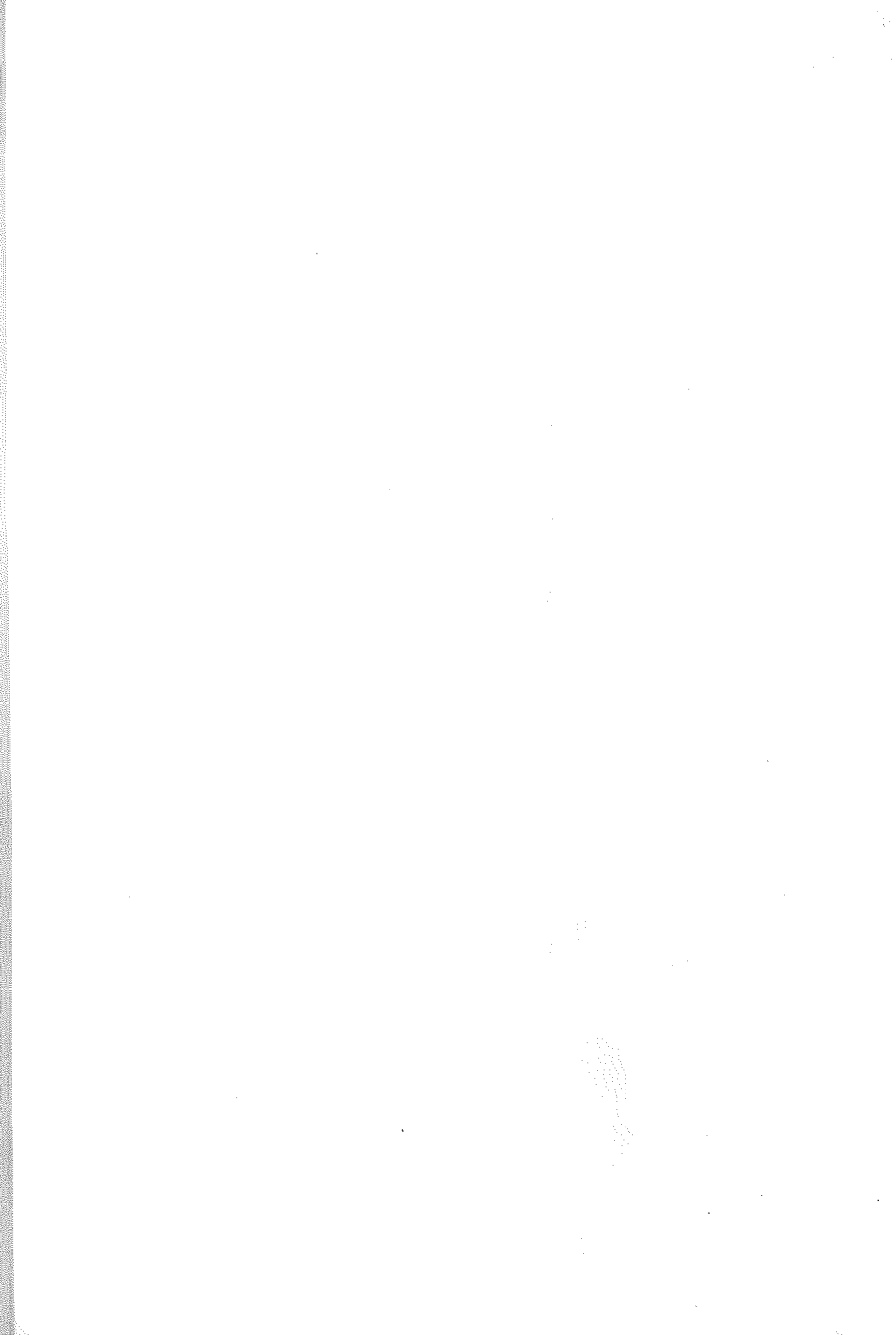

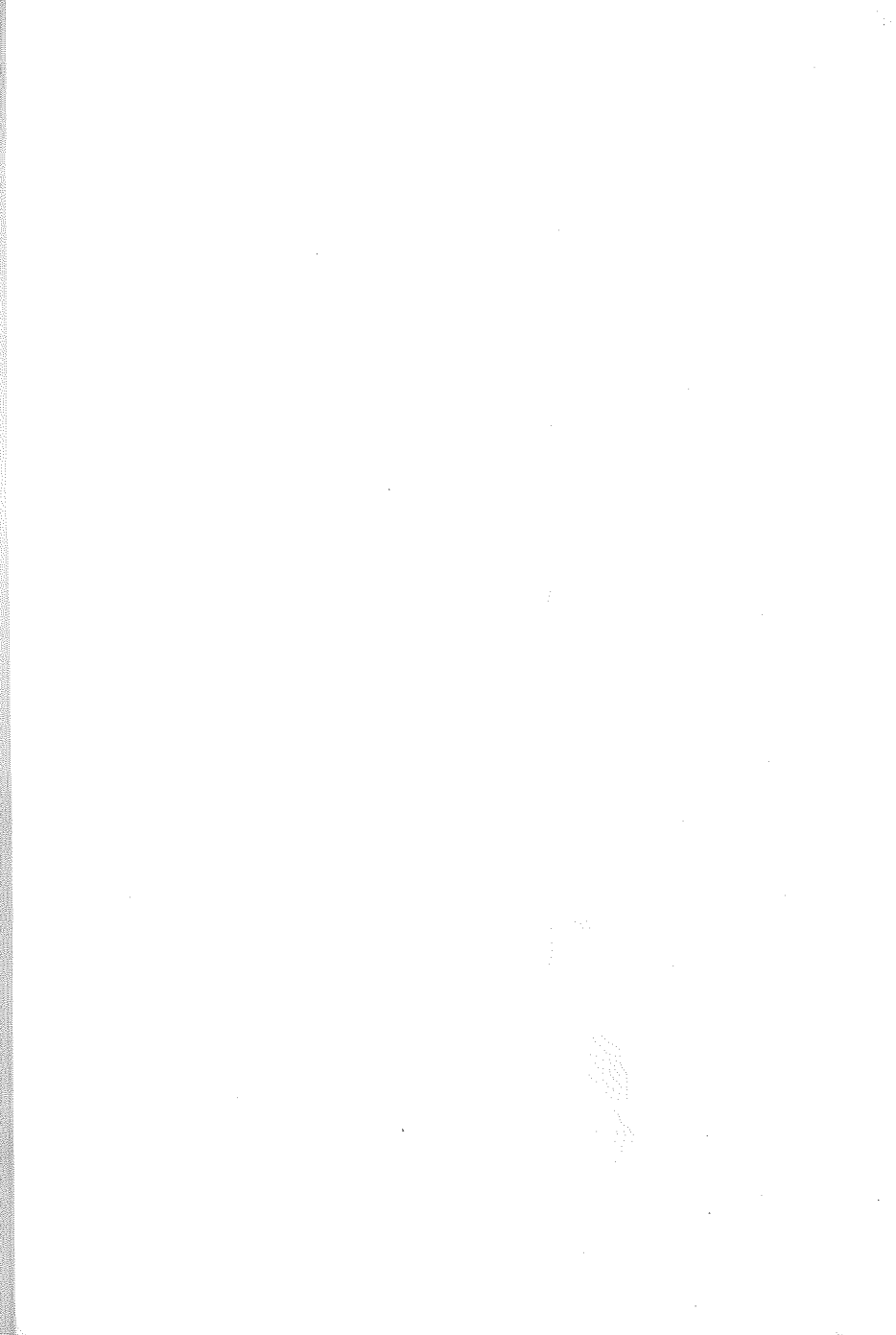
- 1- Valilik
- 2- Yol Gösteren - Abide
- 3- Şehir Meydanı
- 4- Şehitler Abidesi
- 5- Müze
- 6- Hastane
- 7- Hızmalı Köprü
- 8- Karakoyun Deresi
- 9- Turistik Otel
- 10- Çarşılar-Bankalar
- 11- Yusuf Paşa Camii
- 12- Vezir Hamamı
- 13- PTT
- 14- Güzel Sanatlar Galerisi
Urfa Evi
- 15- Hüseyin Paşa
Karameydanı Camii
- 16- Yıldız Meydanı
Eyyubi Medresesi
- 17- Ulu Camii
- 18- Eski Arasa Hamamı
- 19- Eski Çarşılar
- 20- Hasan Padişah Camii
- 21- Mevlithalil - Hz. İbrahim
Doğduğu Mağara
- 22- Rızvaniye Camii ve
Halilürrahman Gölü
- 23- Halilürrahman Camii
Hz. İbrahim Makamı
- 24- Aynzüleyha Gölü
- 25- Kale
- 26- Harran Kapısı
- 27- Bey Kapısı
- 28- Hz. Eyyup Peygamber
Mağarası Kuyusu ve

URFA İLİ HARİTASI

...in un gemislin
...Cudl. deşinda
...Uria'da 7 peygamber mezar
...da belirleniyor. ●

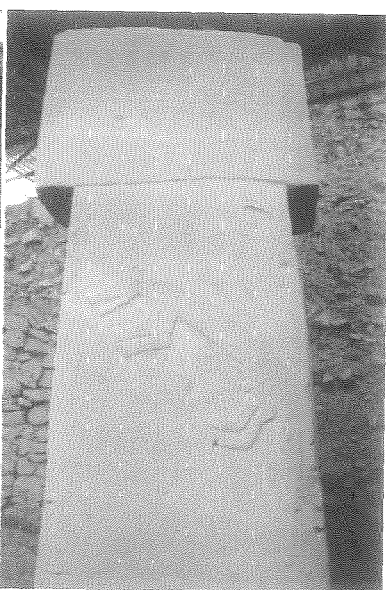
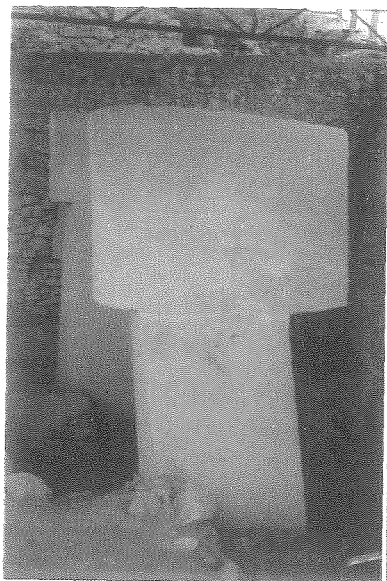

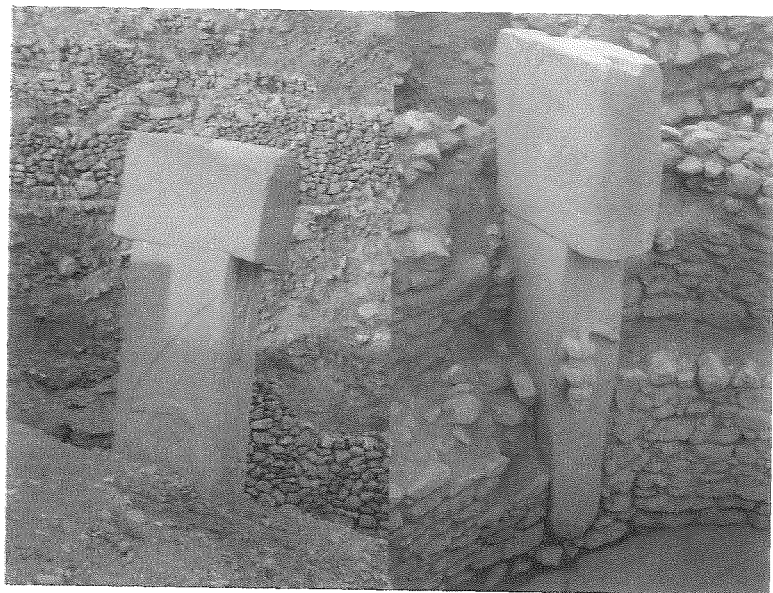
5. BÖLÜM
FOTOĞRAFLARLA
UREA

Göbekli Tepede Çıkan Steller

Göbekli Tepede Çıkan Steller

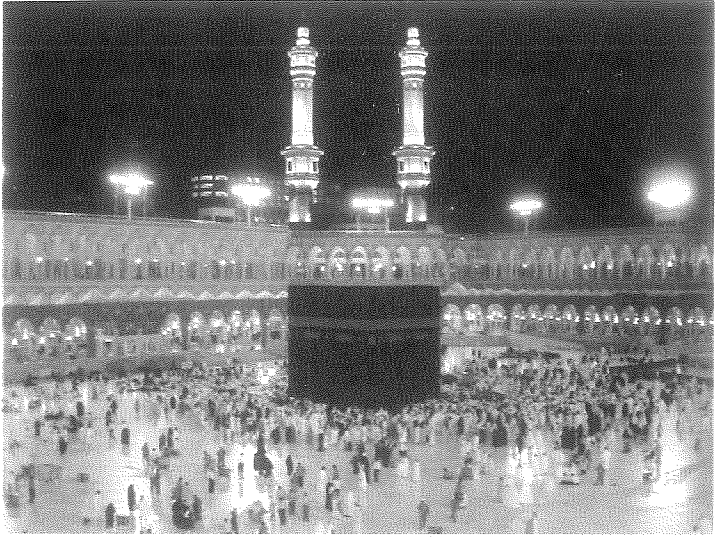

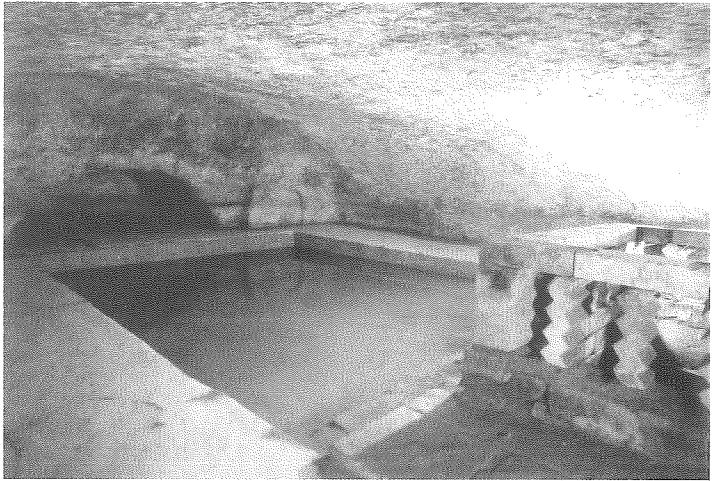
Hız. İbrahim'in Kazanı

Hız. İbrahim'in doğduğu Mevlüd Halil Mağarasının dıştan görünüşü

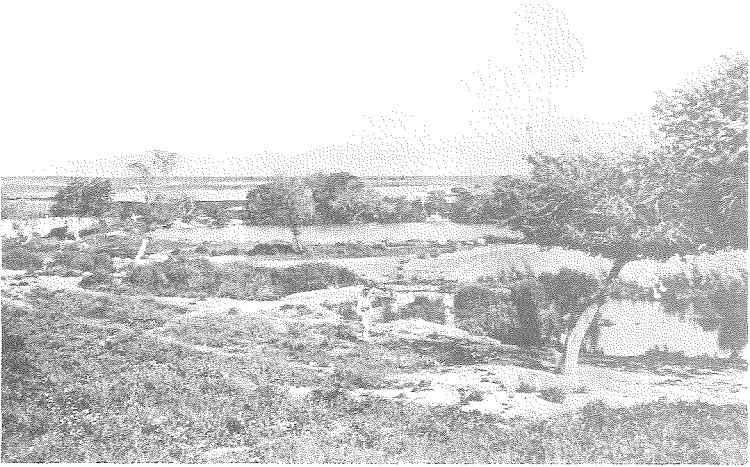
H. İbrahim ve H. İsmail tarafından Allah'ın emriyle inşa edilen BEYTULLAH

H. İbrahim'in doğduğu Mevlüd Halil Mağarasının içten görünüşü

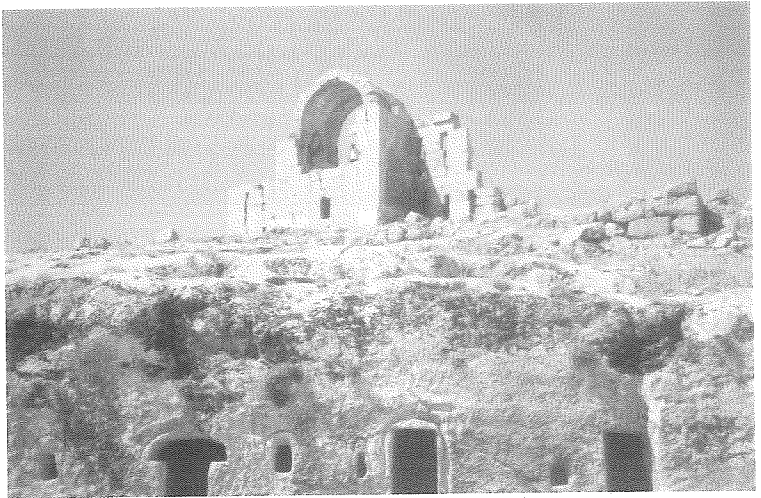
Hız. İbrahim'in doğduğu Mevlid Halil Mağarasının içten görünüşü
(Kadınların Ziyaret Ettiği Bölüm)

Ayn'el Urus - Düğün Gözü Hız. İbrahim'in Hız. Sare ile evlendiği yer
1900'lerde

Urfa kalesinden Balıklıgöl ve Çevresinin görünüşü (1905)

Nemrud'un tahtı - Der Yakub Hz. Yakub'un misafir kaldığı yer

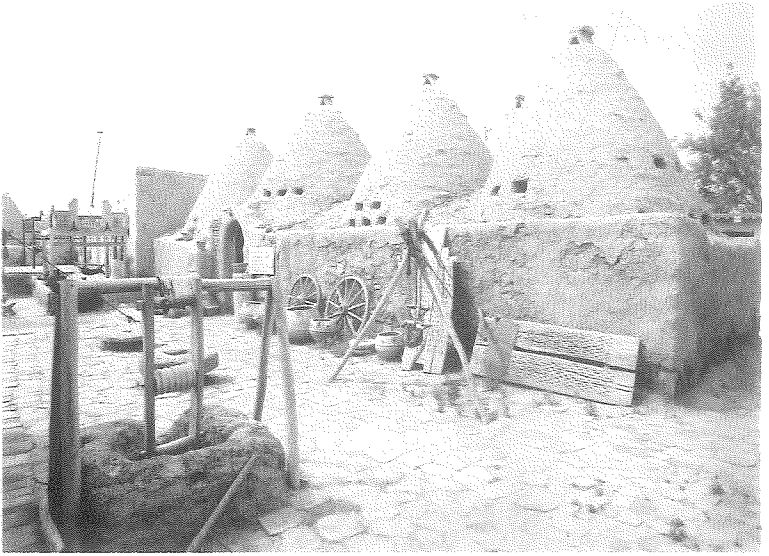
Harran Şehri ve Ulu Camii
(Firdevs Camii)'nden görünüm

Çimdın (Şemdin)
Kale'den bir görünüm

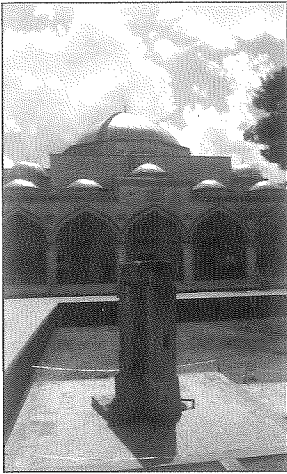
Luila de Rebeca Harran.
Harran Rebeca Kuyusu (1890)

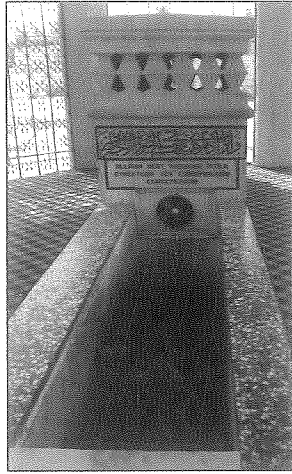
Haran Kumbet Evleri Dıştan Görünüşü

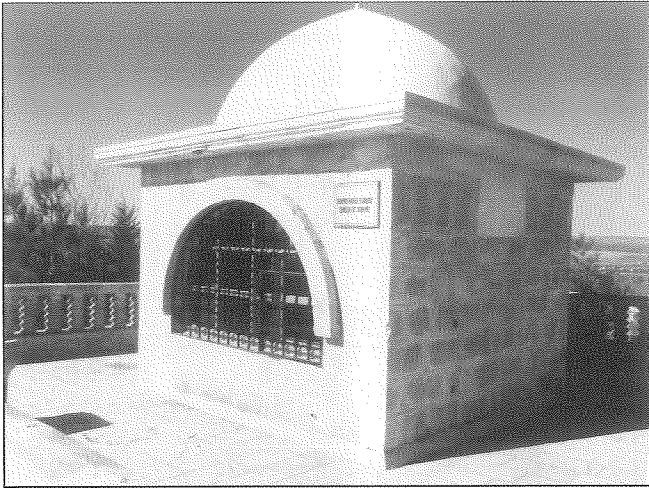
Haran Kumbet Evleri İçten Görünüşü

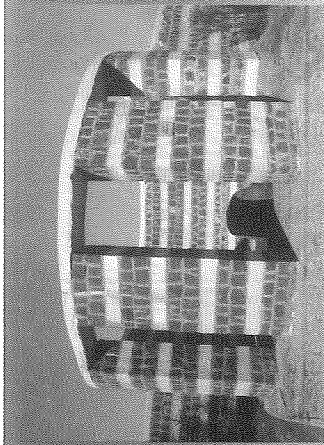
H. Eyyub'un Su İçtiği
ve Yıkandığı Şifalı Su Kuyusu

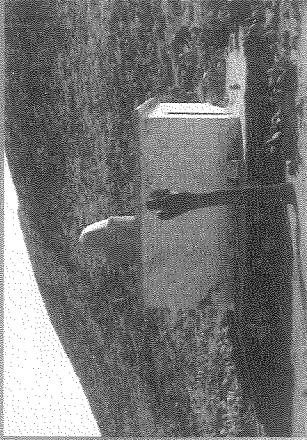
H. Eyyub'un
Çile Mağarası

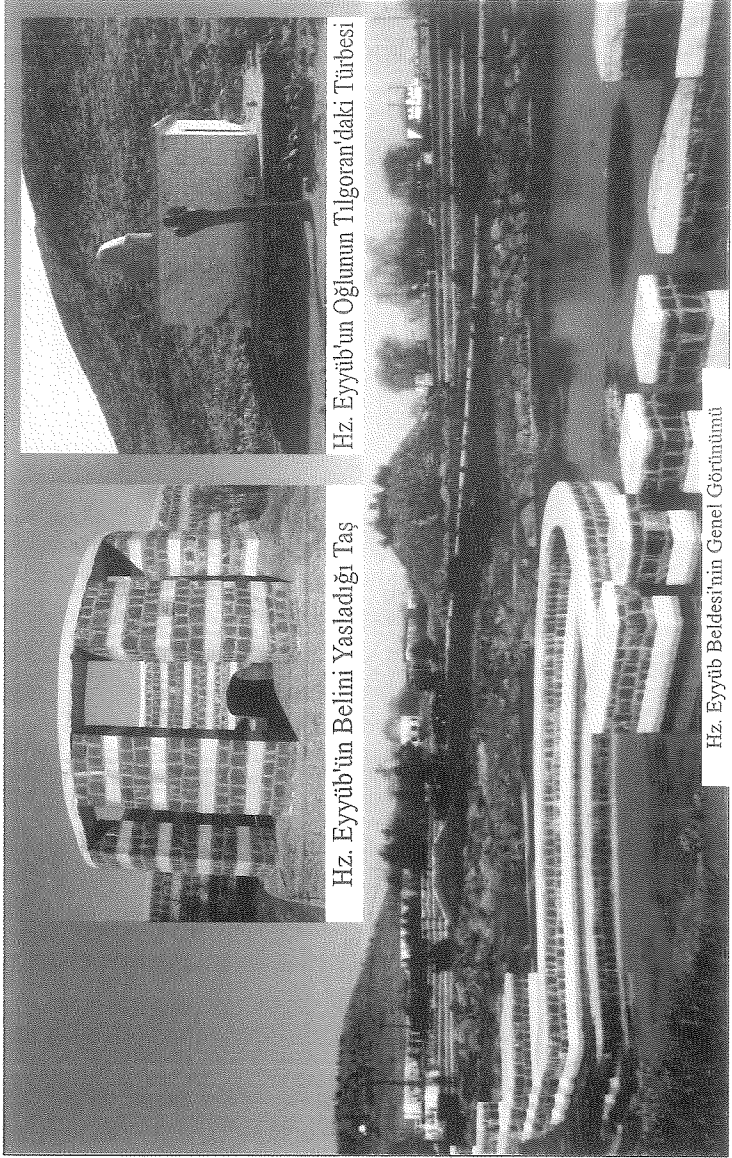
H. Rahme'nin Türbesi

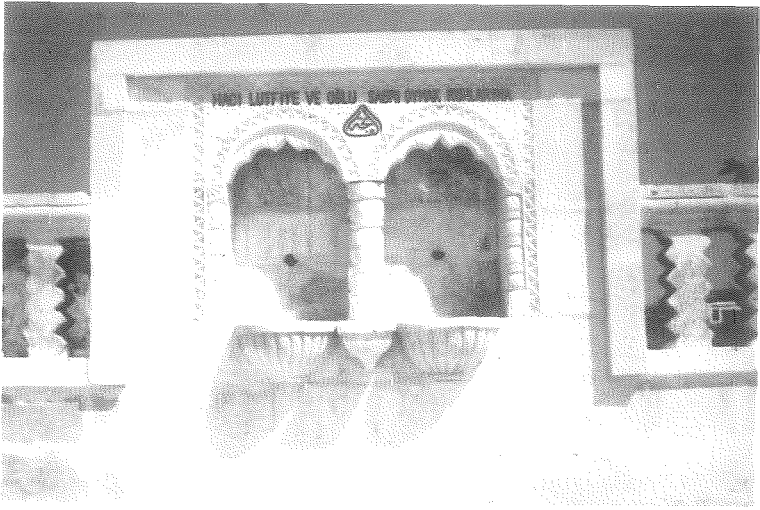
Hız. Eyyüb'ün Belini Yastıdığı Taş

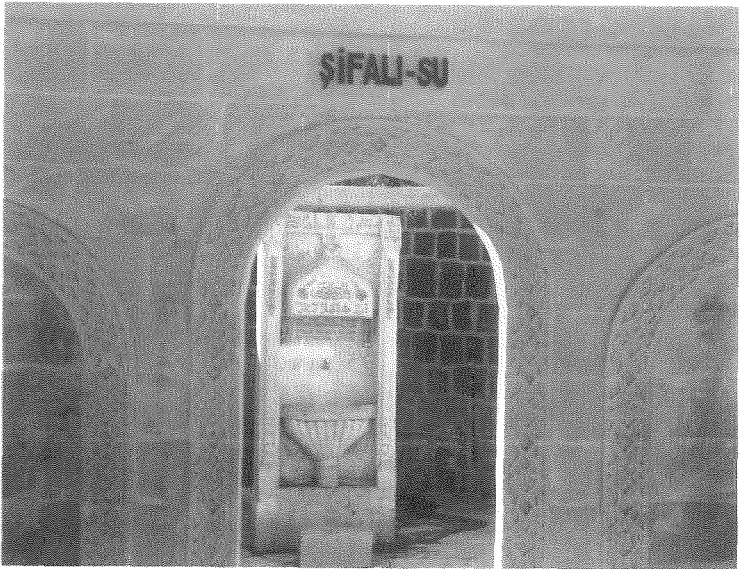
Hız. Eyyüb'un Oğlunun Tilgoran'daki Türbesi

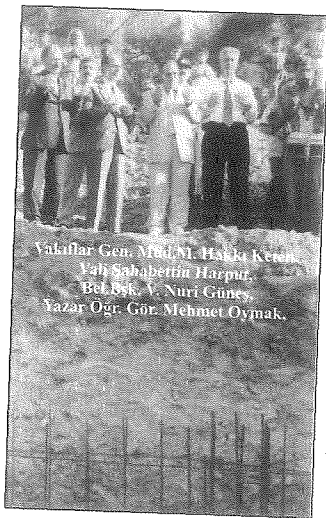
Hız. Eyyüb Beldesi'nin Genel Görünümü

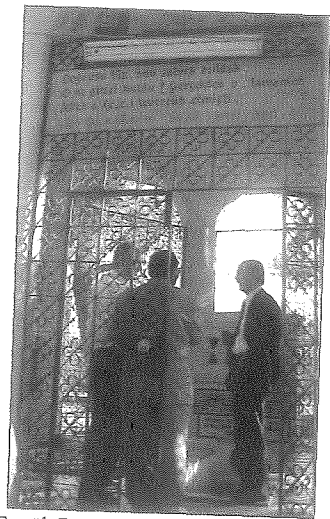
H. Eyyüb Türbesindeki Çeşme

EYYÜPNEBİDE BESMELE ÇEŞMESİ (H. Nuray OYMAK)

Eyyüp Peygamber Projesi
Temel Atma Töreni

Eyyüb Peygamber Çile Mağarasında
Vali Şahabettin Harput, Bel. Bşk. V. Nuri Güneş,
Öğr. Gör. Mehmet Oymak

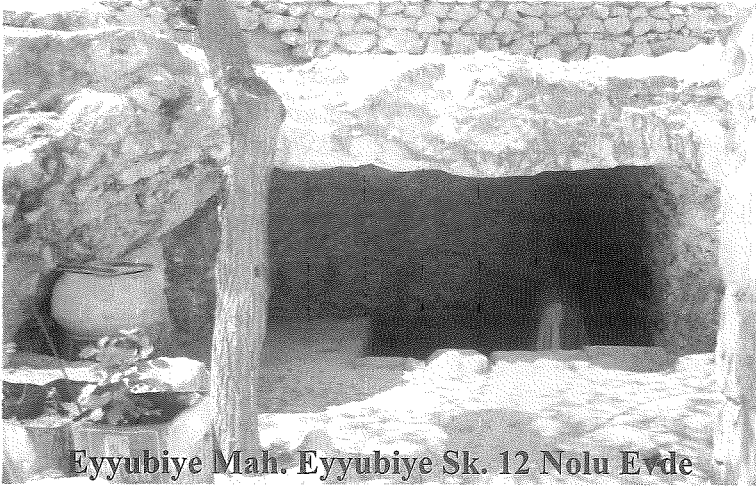

Eyyüp peygamber projesi temel atma töreni:
Vakıflar Gen. Müd. M. Hakkı Keten, Vali Şahabettin Harput, Bel. Bşk. V. Nuri Güneş,
Yazar Öğr. Gör. Mehmet Oymak, Müftü İbrahim Duman (1998)

Hız. Eyyup Nebi Köyü ve Biz Kaşifler (!)

Basında Eyyüp Nebi Beldesi

Eyyubiye Mah. Eyyubiye Sk. 12 Nolu Evde

Hız. Eyyüb'un hastalanmadan önce yaşadığı Tarihi Eyyubiye Semti'nde bulunan Hız. Eyyüb Mağarası

(Bu mağaraların fotoğrafları 17 Nisan 2007 tarihinde Mustafa Türkeri ve Mehmet Oymak tarafından görünümlenerek ilk defa yayınlanmaktadır)

Şuayb Şehrinden Görüntüler

Urfa Taşı El Oymacılığı

Farklı Açılardan Urfa Kalesinden
Urfa Şehri

Hazreti
İbrahim
Halilullah (a.s.)

Hazreti
Eyyüp (a.s.)
vc

Peçganberler Şelri

Urfa

Onlar, eğer bir şey yapacaksanız
“Bunu (İbrahim’i) yakın da,
ilâhlarınızın öcünü alın.” dediler.
Biz de “Ey ateş! İbrahim’e karşı
serin ve selâmet ol” dedik.

(Enbiya 68-69)

